

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

DEN SVENSKA QVINNAN.

FÖRSTA ÅRGÅNGEN.

Andra häftet.

Innehåll:

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

NÅGRA ORD OM QVINNAN OCH ARBETET.

I London utkom, år 1857, en liten broschyr under titeln *Women and Work* *), som innehåller åtskilligt värdt att läsas och behjertas, äfven af andra länders qvinnor, eller rättare hem, ty förf. vänder sig ej uteslutande till de förra. Tvertom heter det i företalet: »denna broschyr egnas isynnerhet de män och qvinnor, hvilka lefva af sina händers eller sina tankars arbete; deras öron äro alltid mest öppna för förnuftet; de äro landets egentliga folk och bästa hopp, och det är de, som äro mest att klandra, om de försumma att uppfostra sina döttrar till arbete. Må dessutom J alla, som läsen dessa rader, allvarligt betänka deras innehåll. Hafva de någon sanning uti sig, så må det bli en sak mellan era själar och er Gud, om J handlen derefter eller lemnen varningen ohörd.»

Såsom synes af det redan anförda är det någonting eget i framställningssättet i denna lilla skrift. Det är ingenting smekande eller intagande i stilen, der äro inga försköningstermer, inga förmildrande tillsatser, för att göra sanningarne behagligare eller förtaga något af deras inneboende skärpa eller bitterhet. De framstå, dessa sanningar, helt oprydda, i sina bjertaste, naturligaste färger, och läsaren kan med bästa vilja hvarken blunda för dem, gå förbi dem eller hoppa öfver dem. Han måste se dem och tänka öfver dem, eller ock slå igen boken, sedan han läst de första bladen. Man torde, isynnerhet vid första genomläsandet, stöta sig vid de osminkade uttrycken och det något kärflva i så väl språk som idéer, men man skall likväl finna att denna skenbara kärflhet gömmer ett hjerta, varmt klappande för människornas väl och att sträfheten och skärpan i språket icke har sin grund i något förbiseende af qvinlighetens milda dygder, utan snarare tillkommit under ifvern att lägga i dagen de sanningar, hvilka för förf. framstått såsom så betydelsefulla för hela människosläktet att, för deras vigt, alla vanliga iakttagelser måst vika.

Förf. utgår från tvenne hufvudpunkter: *Qvinnan behöfver arbete* och *Arbetet behöfver Qvinnan*. Det synes som voro dermed alla

*) Den lilla skriften är författad af ett fruntimmer, Barbara Smith, och utkom först i *Waverley Journal*, en väl redigerad tidning, tillegnad Englands arbetande qvinnor och utgifven af ett fruntimmer.

svårigheter snart afhjelpa, men det är dock icke så. Likasom köpare och säljare af samma varor stundom förgäves söka hvarandra, likaså synes det som om Qvinnan och Arbetet ständigt ginge om hvarann, utan att kunna träffas och sins emellan uppgöra utbytet af sitt välsignelsebringande öfverflöd — hon, å ena sidan, af sina obegagnade krafter — arbetet, å den andra, af sin obrukade materiel, som blott väntar att under skickliga och trogna händer göras gagnelig och användbar för menskligheten. Och sådant öfverflöd finnes i mängd inom alla folk och alla länder och icke minst inom Sverige. Det fattiga landet har fullt upp af sådan obrukad slags rikedom; det har otroligt mycket arbete ogjordt, eller illa gjordt och otaliga friska, lefvande, härdiga krafter, som blott vänta att tagas i anspråk och att genom undervisning och uppmuntran göras skickliga att gripa verket an och sätta det döda arbetskapitalet i omlopp. Hvad som af upplysta och tänkande personer sagts om Arbetet och Qvinnan i England, der denna fråga med långt mera ifver bedrifvits än här, torde väl således i de flesta fall kunna tillämpas äfven hos oss. Om också olikheter i samhällsförhållanden och skiljaktigheter i nationallynnen fordra en något olika behandling af frågans detaljer, återstår dock alltid grunden — Qvinnans nödvändighet för Arbetet och Arbetets för Qvinnan — såsom lika gällande under alla förhållanden. Det är därför vi hafva ansett oss böra i ett af de första numren af Hemmets Tidskrift intaga en bearbetning af den ofvannämnda lilla skriften, hvars hufvudsyfte — »*the improvement of Women*» — är fullt ut lika mycket af nöden hos oss, som der hvarest den skrifvits.

Ingressen till den lilla skriften tör vid första påseendet stöta mången för hufvudet, likasom åtskilliga af de längre fram, i förbigående, framställda idéerna. Men om man gifver sig möda att tränga litet djupare in i meningen och ej stanna vid blotta orden, skall man finna, att, oaktadt hvad vi kalla dess öfverdrifter, inledningen dock har sin sanning, som är tillämplig äfven hos oss, och att de vid första betraktandet kärftva och stränga idéerna dock hafva en djup inre betydelse, som helt och hållet motsäger och förtager den fruktan, man i första ögonblicket känner — fruktan att de skulle stå i strid mot den äkta qvinlighetens milda, kärleksrika väsende.

Förf. börjar med ett framställande af de tvenne hufvudmomenter, på hvilka arbetet stöder sig, och vi återgifva denna ingress med några få modifikationer.

»Man ropar från alla håll att qvinnorna äro i uppror, att de äro missnöjda, att de äro sysslolösa, att de äro utarbetade, och

icke minst, att kvinnorna af missförstånd sträfva att komma utom sin egentliga sfer!

»Och åter höras från de ifrigaste förfäktarne af kvinnans rätt ropen att allting i verlden går illa af brist på hennes deltagande. Allt moraliskt framåtskridande är hämmadt, säga de, då kvinnan ej lånar det sin hjälp; vetenskapen behöfver hennes fina och genuina uppfattning, moralfilosofien hennes egendomliga åskådningssätt, kommunalstyrelsen hennes kloka omtänksamhet och hennes sympatier; filantropien hennes finkänslighet och takt. Hospitaller, arbetshus, fängelser, skolor, förbättrings- och straff-anstalter och sundhets-inrättningar äro af noll och intet värde kvinnorna förutan. Läkarekonsten behöfver dem, kyrkan kallar dem, industrien och de sköna konsterna inbjuda dem o. s. v. Och åter höres från en massa af lidande och nödställda kvinnor det samfäldta, tusenstämmiga ropet: Gif oss arbete!»

Här i Sverige har man obetydligt förnummit af dessa rop, som vilja hänvisa till nya verkningskretsar för kvinnan. Man drar på munnen, då någon sätter i fråga att hennes medverkan skulle behöfvas, för att gifva skolan, fångvården eller de kommunala angelägenheterna deras rätta riktning; och att hon skulle vara behöflig, eller ens kunna det minsta gagna inom någon gren af vetenskaperna, har ännu ingen här vågat stiga fram och påstå.

Orsaken till att dylika åsigter, som med en viss värma förfäktas, eller åtminstone anses hafva nog vigt för att bringas till diskussion i andra länder, hos oss skulle förefalla blott som dåraktiga hugskott af några fantastiska hjernor, torde ej vara så lätt att finna, och det tillkommer ej oss att afgöra om skulden dertill är att söka hos den Svenska kvinnan sjelf eller hos hennes bedömare — icke ens om denna olikhet innebär ett fel eller en förtjenst. Sjelfva ämnet är ännu hos oss alltför främmande och saken i de flestas tycke alltför omöjlig, att ens kunna sättas i fråga. Det torde derföre vara klokare, att man i bemödandet att finna den Svenska kvinnans rätta verkningskrets till en början håller sig inom sferer, der man med någorlunda säkerhet kan antaga det hon verkligen redan gagnat och skall kunna göra det i allt rikare mån, ju högre utveckling hon sjelf uppnår. Ty hvad den Svenska kvinnan duger till, det skall ingen bättre, än hon sjelf kunna visa, och vi äro öfvertygade att hon också skall göra det en gång, då hon genom en bättre uppfostran och en ädlare riktning, än som nu vanligen gifves henne, kommer till fullt medvetande om sina egna krafter.

Om vi således måste erkänna, att en del af dessa rop om kvinnans nödvändighet för arbetet, hos oss hittills icke förnummits, så återstår dock tillräckligt deraf, för att taga vår fulla uppmärksamhet i anspråk och att tillämpa på otaliga välkända förhållanden här hemma. Så äfven med den förebråelsen, att kvinnorna äro missnöjda med sin ställning och sträfva att komma utom sin rätta sfer — en förebråelse, som vi hos oss blott alltför ofta höra upprepas. Och slutligen det tusenstämmiga, samfäldta ropet: »Gif oss arbetet!» hvem har ej hört det, äfven från våra Svenska kvinnor, och det både från dem, som lida af rikedomens sysslolöshet och af armodets och nödens arbetsbrist? Vi kunna således tryggt antaga det de båda hufvudpunkterna i den ifrågavarande skriften — *Qvinnans behof af arbete* och *Arbetets behof af Qvinnan* — långt ifrån att vara oss främmande, äro på det närmaste införlifvade med de flesta af de öfverklagade bristerna i den Svenska kvinnans ställning. De slutsatser förf. drager af dessa tvenne hufvudfrågor, de medel hon anvisar till deras lösande och de slutliga resultat, till hvilka hon önskar komma, tro vi derföre hafva sin tillämplighet i de allra flesta fall äfven hos oss. Vi fortsätta derföre att gifva läsaren en, på Svenska förhållanden grundad, bearbetning af den värdefulla skriften, medan vi dock skola bemöda oss att bibehålla det egendomliga i originalets styl och det rätt på sak gående i framställningssättet.

Qvinnan behöfver arbete.

Det är i alla kristna länder erkändt, att kvinnorna äro Guds barn lika väl som männen. Vi medgifva det såsom princip, men förneka dock mycket af principen, då det kommer till tillämpningen deraf. Om vi äro Guds barn, så hafva vi också vissa förpligtelser till Honom. De flesta kvinnors lif är dock, tyvärr, en praktisk förnekelse af sådana skyldigheter.

Gud har skapat alla menckliga varelser med den uppgiften, att medverka till verldens förädling och derigenom sjelfva förädlas. Vi böra derföre hvar och en af oss söka lemna verlden i någon mån bättre än vi funno den. Tag i betraktande allt det onda i verlden och du skall se att deribland icke finns något, som ej Gud gifvit oss makt att motarbeta och undergräfvat. Det goda skulle vi ej kunna hämma, om vi också bjöde till, men det onda kunna vi förhindra; det bär inom sig dödsfröet, medan deremot alla goda inflytelser stå under Guds särskilda beskydd. Naturen sträfvar oafslätligt att full-

komna menskligheten, säger en vetenskaplig forskare, och vi skulle förgäfvos bjuda till att motarbete denna sträfvan.

En pligt i denna världen är att söka medverka dertill, att den må blifva hvad Gud ämnat den till: vi äro Hans verktyg. Verktygen få ej rosta obegagnade; de måste arbeta på den store Mästarens verk och genom sådant arbete kunna ock vi hoppas uträtta något för vår egen frälsning i en annan värld.

Ingen mensklig varelse har rättighet att vara sysslolös, ingen, kommen till förnuftig ålder, bör tillåta sig att, som fogeln i buren, »äta ur annans hand». Hvar och en måste, genom egen verksamhet, i en eller annan riktning, likasom köpa sig medborgarerätt i mensklighetens stora samhälle. Hvad helst, som lemnas åt vår tillsyn, måste förbättras under vår hand. Den jord, vi ega, måste uppodlas och göras för det kommande alltmera fruktbar. De barn, som blifvit oss skänkta, måste vi gifva en förädlade uppfostran. Om en farsot härjar, måste vi söka hämma dess framfart och lindra de olyckor den åstadkommer. Under inga förhållanden, lyckliga eller olyckliga, hafva vi rättighet att lägga händerna i kors och göra intet. Det vore en god sak att dagligen göra oss sjelfva den frågan: »har jag ätit ur annans hand i dag?» Qvinnorna måste, såsom varande Guds barn, fostras till arbete. De få ej hafva mannen till sin Gud; de få ej tro att deras första pligt är mot någon mensklig varelse.

Aldrig, sedan världens begynnelse, hafva qvinnorna rätt uppfattat ansvarigheten af sitt lif. Individer väl, men ej qvinnor i allmänhet. Nu äro de likväl på väg dertill. Unga flickor begynna fråga redan vid sexton eller sjutton års ålder: »Hvad är jag ämnad till? Af hvad gagn kan jag blifva i världen?» Af svaret på denna fråga beror ofta den unga varelsens hela framtida öde.

Mödrar! ansvaret är edert; hvad svaren J på dessa frågor? Jag räds det är oftast något i den här vägen: »Du måste gifta dig en dag. Qvinnorna skapades för männen. Det gagn du kan göra är att uppföda barn och ordna hemmet tressligt för din man. Äktenskapet är det enda målet för qvinnans sträfvan och blott som gift kommer hon i rätt åtnjutande af sina medmänniskors aktning.»

Har flickan ett religiöst eller forskande sinne skall hon känna sig föga tillfredsställd af detta svar och invända: »Men om ingen vill hafva mig till hustru, som jag kan älska? Antag att jag alldeles icke blir gift? Eller antag att min man dör? Och dessutom, hvad skall jag göra under alla de år, jag kanske får gå och vänta

på en man? Finns det ingenting jag kan göra för någon af mina medmenniskor?»

Nyheten och behaget af världens nöjen och det unga lifvets egen styrka skall hindra att de första åren kännas olyckliga. För rike mäns döttrar upptages tiden af musik och språköfningar eller ritlektioner; med ett ord, »talenterna» uppfylla till någon del deras lif och nedtysta hjertats frågor och knot. Så vidt som de blott göra detta äro de fördömliga. Så vidt som de *endast* uppfattas såsom tidsfördrif blifva de dödande för själen. Det är långt bättre att höra den hungrande själens högljudda och klagande rop. Det är bättre att hafva klart för sig sysslolöshetens nakna faktum, än att vara ständigt sysselsatt med att göra intet. Talenter, som *endast* begagnas såsom tidsfördrif, göra mera ondt än godt. Missförstå ej detta! Alla talenter kunna göras till arbete, till allvarligt studium, och kunna, genom att hjälpa andra att bära lifvet bättre, och genom att skänka glädje åt dem, som ingen glädje hafva, göras till ett arbete, värdigt qvinnan. Men för att hinna dit, måste de studeras med trohet och sjelfuppoffring; ej öfvas blott för att fördrifva tiden.

Qvinnorna hafva nu långt mindre sysselsättning af handarbete än fordom. All deras spånad göres af ångmaskinen och deras sömnad skall snart nog äfven öfvertagas af samme mäktige arbetare; så äfven med väfnad och tvätt. Våra mödrars och deras mödrars arbete beröfvas oss; vi måste då söka något nytt. Otaliga unga qvinnor lefva i sysslolöshet eller värre än sysslolöshet och derföre frossar sjuklighet ibland dem. Blott den förfärliga sjukdomen, nervlidande, under dess oräkneliga olika skepnader, förtär dem i tusental.

Det finnes i världen ingenting så sorgligt och bedröfligt att se som en ung qvinna, hvilken varit vacker, full af ungdomlig glädje, sprittande lefnadslust och munter godlythet, vissna bort vid trettio eller trettiofem år; åldras i förtid, blifva aftärd, förtorkad, gulblek, vresig och gnatig, allt som den enda möjliga chancen för ett lyckligare lif blir mera vansklig, under det att sinnet ännu så envist hänger fast vid detta enda hopp, att det ej kan fatta möjligheten af en annan lycka.

Det är svårt för föräldrar, då de se sina döttrar unga, förtjusande, fulla af glädtighet och lif, att tänka sig det de kunna blifva annorlunda; men ack! inom tio år skola de sannolikt hafva undergått den bedröfligaste förändring. Ingen glädje, som ej har sitt ursprung i medvetandet af fyllda pligter och nyttigt arbete, kan hafva någon varaktighet.

Måhända är orsaken till de flesta qvinnors öfvergång till katolska kyrkan den, att hon gifver arbete åt deras barn. Långt

lyckligare är en *Soeur de Charité*, än en ung dame i föräldrahemmet utan arbete eller utan fästman. Det är ej vår mening att säga det arbetet borde intaga kärlekens ställe i kvinnans lif. Det är omöjligt, och så är ju icke heller händelsen med mannen. Men vi önska på det varmaste, att kvinnorna icke må göra kärleken till mannen till sitt lifs enda uppgift.

Kärleken, i den meningen, är icke lifvets mål. Den bör ej sökas, ej jagas — den må komma frivilligt till oss. Om vi arbeta troget, inom det område, som Gud genom de natursgåfvor han gifvit anvisat oss, så för kärleken möta oss på vägen genom lifvet; och hvarom icke, så hafva vi dock i arbetets välsignelse en lycka, som är öfver allt pris.

Om arbetet under ett verksamt lif förde männen och kvinnorna mera tillsammans skulle den vanliga yttre attraktionen ej göra sig så mycket gällande, utan gifva mera rum för den ädlare inre dragningskraften mellan harmonierande väsenden.

Många af eder säga: »Det skulle utan tvifvel göra den ogifta kvinnan lyckligare att hafva ett yrke eller ett bestämdt mål att arbeta för. Men hvad lönar det mödan att uppfostra flickan till ett arbete, som hon måste lemna, då hon gifter sig och får hushåll och barn att tänka på, hvilket är händelsen med nio bland tio.»

Äfven antaget att detta sista påstående vore sannt (hvilket det icke är, ty inom England t. ex., äro, bland kvinnor om tjugo år och derutöfver, 43 af 100 ogifta), så vilja vi ansvara för, att det icke dess mindre lönar mödan. För det första skall flickan blifva en bättre hustru, då hon fått en allvarlig uppfostran. För det andra skall er dotter måhända icke gifta sig. Det är er skyldighet att taga i beräkning äfven denna möjlighet, och ni kan vara öfvertygad att hon blir sjuklig, olycklig eller vansinnig, om hon icke har någon sysselsättning. För det tredje kunna många år förgå innan er dotter inträder i äktenskap. Det är er pligt att, åtminstone under denna tid, gifva henne passande och henne värdigt arbete eller låta henne sjelf välja något sådant; och tvifvelsutan skall hon förr finna en god och för sig passande man, om hon, glad och lycklig i sitt arbete, ej väljer någon, som icke genom öfverensstämmande egenskaper vetat anslå det bästa och ädlaste inom henne, än om hon, olycklig af ett sysslolöst lifs vantrefnad och af blott längtan efter ombyte, hakar sig fast vid det första anbud, som göres henne, såsom den drunknande griper efter halmstrået. För det fjerde är det ju möjligt, att hon kan komma att älska en fattig man, och genom sitt arbete kan hon då hjälpa honom att samla till deras gemensamma bo. Bland foglarne hjelpas både hane och hona åt

att bygga nästet. För det femte slutligen, kan möjligen er dotter såsom enka nödgas sörja för minderåriga barns dagliga uppehälle.

Och sedan: är det så alldeles afgjort, att flickan, då hon gifter sig, måste uppgifva det arbete, som dittills sysselsatt henne? Se vi ej redan tillräckligt många qvinnor såsom gifta fortsätta sina arbeten och sina yrken, så väl industriella, som konstnärliga och litterära, derigenom bevisande både att det är möjligt och att det är af ett välgörande inflytande på hemmet, på man och barn? Det är dessutom dåraktigt, att af aflägsna betänkligheter låta hindra oss från att uppfylla stundens fordringar; allt hvad vi kunna göra är att gå vägen rakt fram på det lilla stycke deraf, som vi klart kunna se med vår skumma syn. Om det är rätt och nödvändigt för flickan att fordra arbete, så må vi gifva henne det — hon må sedan som hustru fortsätta det eller icke. Om er dotter säger: »Lär mig ett yrke», det må nu vara ett handverk, en konst eller ett studium, eller hvad helst, som kan benämnas nyttigt arbete, så har ni ingen rätt att neka henne det. Hon kan en dag behöfva det för sitt och de sinas dagliga uppehälle, och hårdt blir i sanning hennes sträfvande, om hon då, utan underbyggnad och utan arbetsvana, skall kasta sig in i konkurrensen med verdens skickliga arbetare och dem, som under daglig flit härdat sina krafter.

Ingen mensklig varelse är fritagen från arbete. Ett barn måste väl underhållas af föräldrarne; fånar och vanvettingar måste underhållas hela sitt lif, men förnuftiga varelser begära af sina föräldrar ingenting annat än medlen att sjelfva förvärfva sitt uppehälle. Fäder hafva ingen rättighet att på andra män kasta bördan af sina döttrars uppehälle. Det nedsätter qvinnans värdighet. Den dygdiga unga damen låter ofta utan kärlek köpa sig af en man, mot vilkor att erhålla en mer eller mindre lysande samhällsställning och att blifva försörjd för lifstiden. Den fallna qvinnan säljer sig för födan eller för ett grannt smycke. I båda fallen ligger en förnedring, som har sitt ursprung i det arbetslösa lif, hvartill qvinnan uppfostras. Så länge fäder betrakta ett barns kön såsom ett skäl att ej lära det att försörja sig sjelft, så länge måste qvinnorna befinna sig i ett förnedringstillstånd. Huru fäder, kloka och insigtsfulla fäder, kunna frivilligt öfverlemna sina döttrar åt en dylik förnedring är svårt att fatta. Menskliga naturen är bättre än de menskliga fördomarne, och, i trots af alla hotande svårigheter och faror, finnes det ännu mycken sällhet inom det äkta ståndet. Men huru mycket elände finns det ej också, som kunde förhindras! Qvinnan måste hafva arbete, om hon skall fylla sitt lifs ändamål. Arbetet skall sätta henne i stånd att frigöra sig från det småaktiga sysslandet med det egna jaget

och sålunda förädla både henne sjelf och hennes äktenskapliga lif. Det lyckligaste gifta par vi erinra oss hafva sett är en man och en hustru, jemngoda så väl till intellektuella egenskaper som i sin ömsesidiga kärlek, och hvilka grundat sin förening på den utkomst, som gemensamt arbete bereder.

Hustrur, som åtaga sig en hushållerskas, barnsköterskas eller lärarinnas kall, göra ofta lika mycket för att draga fram familjen, som deras männer, och det är orätt af dessa att, då så är fallet, tala om att de ensamma draga försorg om hustru och barn. Då en hustru lemnar ett inbringande yrke för att vara lärarinna för sina egna barn, har hon dermed köpt sig rättigheten att lefva af mannens yrke. Vi draga till strids mot all sysslolöshet, vare sig mannens eller qvinnans, och mot hvar och en, som ej gör det bästa möjliga gagn med den förmåga naturen gifvit honom.

Huru ofta kunde ej de långa, tunga år, som gagnlöst förgå under väntan på giftermål, bringas till välsignelse, om qvinnan företog sig blott jemnt så mycket allvarligt arbete, som skulle fordras för att hålla hennes själ vid lif och hennes hjerta från stagnation, för att icke säga korrupcion! Vi känna ett exempel bland tusen. En ung man var förlofvad med en älskvärd flicka. Båda voro utan förmögenhet. Han arbetade i åratal, för att samla nog penningar att kunna gifva sig. Hon förde samma lif, som unga damer vanligen föra — läste romaner och öfvade sig vid pianot. Hon blef nervös, trånade så småningom bort och dog slutligen af tvinsjuka. Han, utarbetad och öfverväldigad af sorg, blef vansinnig. Jag kunde anföra tjuvtals dylika fall. Frågen läkare om sysslolöshetens verkan på qvinnor. Sen er om bland dårhusens innevånare och J skolen blifva öfvertygade, att någonting måste göras för att skaffa qvinnan arbete.

Tänken på de höga gåfvor, som blifvit nedlagda hos det menskliga väsendet. Sen på edra döttrar, edra systrar, och frågen er om de äro hvad de kunnat vara, i fall deras natursgåfvor blifvit uppodlade, om de haft frihet att växa ut i sin fulla kraft, att, med ett ord, blifva hvad Gud ämnat dem till. Då J sen flickor och fruar vandra omkring i butikerna, välja bland grannlåterna och prata sqvaller, tron J ej att de kunnat vara bättre med en allvarligare uppfostran?

Tron J att qvinnorna äro lyckliga? Sen på den ogifta qvinnan vid trettiofem år — lifvets sommar. Kännen j någon, som är frisk och lycklig? Varen då öfvertygade att hon funnit sitt arbete. — »Lycklig den menniska, som funnit sitt arbete, må hon ej begära någon annan lycka.» — »Min Gud! Om jag hade något att göra,

kunde jag kanske bära denna sorg», sade en flicka, hvars brudgum dött. En annan, som lefde endast för sin kärlek, miste förståndet vid den falska underrättelsen om sin fästmans död. Vi vilja ej påstå, att ju icke detsamma möjligen kunnat hända, äfven om hon idkat något allvarligt studium eller nyttigt yrke eller någon skön konst; men utan tvifvel skulle hon i så fall hafva haft ett starkare och mera härdigt förstånd att bära sorgen och dessutom, äfven sedan döden beröfvat henne det käraste, ännu haft något skäl att önska lefva. Äfven det simplaste yrke, då det gagnar och med trohet öfvas, innebär någonting förädlande och är väl värdt att lefva för. Arbetet är vår bästa *jordiska* tröst.

Ingen må frukta att ett värdigt och ädelt arbete skall kunna draga qvinnan bort från sina öfriga pligter. Der det blifvit rätt uppfattadt skall det snarare göra motsatsen, och tvifvelsutän skola arbetande hustrur och mödrar långt mindre försumma sina hem och familjer, än de göra, hvilka lefva året om i nöjen och förströelser. Qvinnan kan i allmänhet tryggt ombetros att göra sitt bästa för sina späda barn; moderskärleken är alltför stark, att någonsin kunna försvagas af kärleken till en vetenskap, en konst, eller ett handverk. Alltsom människans inre väsende växer ut till mera omfattning och ädelhet, skall också hennes naturliga känslor blifva mera ädla och omfattande. Låt qvinnan känna ansvarigheten af den röle naturen tilldelat henne i det stora samhället, och hon skall så mycket bättre veta fylla sina pligter i det lilla samhället — hemmet. Dessa båda hänga alltför nära tillsammans, för att kunna skiljas åt, utan skada å endera sidan. Hemmet fostrar ju sina barn för samhället; det ena utgör således grunden för det andra. Hvarest nu grunden är felaktig, der förfelas också arbetet — och å andra sidan, hvar målet för arbetet aldrig tagits i betraktande, kan grunden ej blifva den rätta.

Det finnes redan nu många yrken öppna, mycket arbete tillgängligt för qvinnan, om hon blott uppfostrades dertill, många nyttiga kunskaper, föga svåra att inhemta, om blott fäder ville hjälpa sina döttrar, likasom de hjälpa sina söner. Bokhålleri och många enskilda affärgrenar skulle de med lätthet kunna sköta, och två eller tre unga qvinnor tillsammans skulle utan svårighet kunna förestå nästan all slags minuthandel. Men högst få hafva fått nog aritmetisk undervisning, för att kunna föra noggranna böcker.

Det är orätt att hånande säga: »om qvinnorna behöfva arbete, hvarför arbeta de icke?» Det är ingen lätt sak för en yngling, som blifvit uppförd i förväntan på rikedom, att förtjena sitt uppehälle, om han plötsligen blifver beröfvad hvarje skilling, och stort är

det medlidande, som då vanligen slösas på honom. För de flesta kvinnor, utan förmögenhet, är det långt svårare; det finnes mycket färre utvägar öppna för dem och de få, som finnas, äro öfverfulla. Hjeratat svider i bröstet vid att höra allt elände, som fattiga sömmerskor och utarbetade, illa lönta gouvernanter lida, och kanske ännu mera vid de beklagansvärda kvinnors hjälplöshet, som, fostrade till rikedomens sysslolöshet, plötsligt blifvit försänkta i armod.

Det finnes intet annat sätt att lindra all denna nöd, än genom att öppna nya utvägar till uppehälle för kvinnan, och det är på samma gång det enda verksamma medlet att hämma den öfverhandtagande sedeslösheten. I en af Englands bästa tidningar lästes för ej längesedan följande: »Det är en fruktansvärd brist i våra samhällen, att de erbjuda så få möjligheter för kvinnan till förvärfvande af eget uppehälle. Det språk, som nuvarande samhällsordning förer emot den medellösa kvinnan, kan reduceras till — gift dig! — brodera! — dö! — eller gör det som värre är.»

Öppna nya banor för dem, uppfostra dem till arbeten, som kunna föda dem sjelfva och gagna andra, och allt detta elände skall så småningom afhjelpas!

Det är i första rummet fädren och mödrarne, som hafva makt att sätta i verket denna reform. Kommen ihåg att det åligger oss att bilda och utveckla nästa generation. Om alla föräldrar troget uppfyllde sina pligter emot sina döttrar, skulle det kommande släktet se kvinnor, friskare, lyckligare och vackrare än kvinnor ännu någonsin varit.

Arbetet, icke träländet, men arbetet är den största försköneren. Hjernans, hjertats och lemmarnes verksamhet gifver helsa och skönhet och bildar värdiga mödrar för kommande släkten. En tanklös, fåfång, själsful kvinna, med tom hjerna och tomt hjerta, är ej värdig att blifva mor.

Att föreställa sig det en flicka eller hustru är mera qvinlig för det hon är tanklös, okunnig, svag och sjuklig, är orimligt. Ju rikare och sannare hennes natur blifvit utvecklad, desto mera sannt qvinlig blir hon också.

Om männen tro sig förlora behaget af kvinnans lekfulla glädtighet, då hon ej längre är okunnig och i sin okunnighet beroende af andra, så misstaga de sig helt och hållet. Kvinnans lifliga lekfullhet skall ej bortjagas af allvarligt arbete. Ingen leker så af hjertat som den, hvilken arbetar af hela hjertat. Den liflighet i lynnet, som gör kvinnan så tilldragande för barn, är djupt införlifvad med hennes natur, hvars rikare utveckling blott skall stegra denna likasom alla hennes andra goda gåfvor.

Man hör ofta sägas, att det är orätt af döttrar att lemna sina föräldrar, för att öfva det eller det yrket. Föräldrarne säga ingenting, om deras döttrar lemna dem för att gifta sig. Nu är det mycket viktigare för en flickas välfärd, att hon fostras till arbete, än att hon gifter sig. Det är hårdt för barn att hafva denna känsla hos far och mor att kämpa emot, äfven då de inse obilligheten derutaf. Vanligen hafva döttrar hvarken nog mod att bestämma sig för ett oberoende arbete, eller nog undergifvenhet att med gladt sinne underkasta sig att förblifva barn i alla sina dagar. J, som nu liden af denna kamp, kommen ihåg hvad J utstått, om J sjelfva blifven makar och mödrar, och besparen *edra* barn kampen!

Barn, hvilka tillbringa hela sitt lif med att sörja för en faders eller moders små nycker och infall; hvilka, af gammal vana vid den barnsliga lydnaden, ej kunna, med bibehållande af all kärlek och vördnad, bryta slafveriet af ett sådant hemlif, de borde ihågkomma, då de vuxit upp och känna sig mäktiga af något bättre, att de, genom att förnöta sitt lif med uppfyllandet af dylika småaktiga skyldigheter, försvagas så till förstånd som hjerta och skola en dag sjelfva blifva lika beroende af en dylik uppässning. Vare det långt från oss att påstå, det barn ej äro skyldiga sina föräldrar uppmärksamhet och vördnad — de äro det utan tvifvel. Och vi gå längre än så, vi vilja påstå att döttrar, fostrade till allvarligt arbete, med hjertligare kärlek och gladare mod bidraga till föräldrarnes och hemmets trefnad, än de, hvilka tvingas att blott använda sin uppmärksamhet på små triviala iakttagelser. Allt, som föräldrar qvinnan, skall lära henne att bättre uppfatta och uppfylla sina pligter. Men för två eller tre döttrar att förblifva i hemmet utan sysselsättning, under förevändning, att se om en far eller en mor, som ofta hvarken är gammal, sjuk eller svag — det är en orimlighet. Förevändningen nedtystas också, så snart ett »godt parti» erbjuder sig. Det finnes dessutom otaliga gagnande yrken, som, efter någon lärotid, kunna fullföljas i hemmet. Så träsnideri, gravering, tillverkande af ur m. m., för att icke nämna alla slags studier, skön konst och skriftställarskap. Vi tro således att qvinnan behöfver ett yrke och att flickan måste uppfostras till arbete.

Arbetet behöfver Qvinnan.

Engelskor och Amerikanskor hafva, om ock blott i enstaka fall, visat huru mycket godt qvinnan förmår uträtta i detaljerna vid straff- och förbättringsanstalter samt såsom läkare för så väl

kroppss- som själs-sjuka. Namnen Elisabeth Fry, Florence Nightingale och Elisabeth Blackwell hafva blifvit verldskunniga, och dertill kunde läggas ännu många andra, såsom Caroline Chisholm, välsignad af alla dem, hvilka år efter år, under hennes kloka ledning och anordnande, emigrerat till Australien, besparande dem det namnlösa elände, för hvilket emigranter så ofta falla ett rof; Miss Dix från New-York, som, drifven endast af egen böjelse och nit för saken, upprättat och förbättrat anstalter för vansinniga i nästan alla trakter af de Förenta Staterna, länge blott på egen bekostnad, men nu mera understödd och befullmäktigad af Regeringen. Men det har icke varit endast Engelskor och Amerikanskor förbehållet att visa huru mycket stort och godt qvinnan kan uträtta inom en mängd yrken, hvartill hon länge ansetts oförmögen. Äfven andra nationer hafva sådana hedrande namn att uppvisa, troligen många flere än vi känna. Marie Carpentier, som i tjugu år egnat sig uteslutande åt organiserandet af småbarnsskolor och skydds- och förbättrings-anstalter för armodets barn och hvars förträffliga arbete, »*Conseils sur la direction des Salles d'Asiles*», blifvit prisbelönt af Fransyska Akademien och till begagnande authoriserad af »*le Conseil Royal de l'université*», befinner sig nu, efter en mångårig hård kamp mot svårigheter af alla slag, i spetsen för Normal-skolan i Paris. Madame Luce, sedan nära trettio år bosatt i Algier, har med den varmaste människokärlek och det outtröttligaste nit offrat tid och krafter och all sin ringa förmögenhet, för att bringa till stånd skolor för Arabernas döttrar, hvilka förut befunno sig i det bedröfligaste förnedringstillstånd *). I Gent finnes en förträfflig anstalt för vansinniga qvinnor, som förestås af en »*Soeur supérieure*» och hennes medtjänande barmhertighets-systrar, och som erhållit de högsta vitsord af berömda läkare. Förestånderskan för den första diakonissanstalten i Kaiserswerth, hvars exempel redan följts af så många vältänkande och gudfruktiga qvinnor, förtjenar också sitt rum bland dem, som visat hvad qvinnan duger till, på samma gång som de ådagalagt hennes nödvändighet för arbetet. Äfven i Sverige hafva vi sådana enstaka, men glädjande exempel att uppvisa. Vi hafva en diakoniss-

*) Det är högst intressant att läsa om denna utmärkta person, att lära känna hvilka oerhörda svårigheter hon haft att bekämpa, så väl i infödingarnes egen motvilja, som i den franska styrelsens liknöjdhet och hennes egen brist på tillräckliga medel, och huru hennes varma nit och energiska vilja dock slutligen besegrade dem alla. Redaktionen skall framdeles, då utrymmet så medgifver, meddela några utförligare skildringar af så väl hennes, som andra utmärkta kvinnors välgörande verksamhet.

anstalt och andra välgörenhetsinrättningar, hvilka med nit och skicklighet förestås af qvinnor, som i denna vackra sysselsättning finna icke allenast ett medel till fysisk och moralisk räddning för nödens och lastens barn, utan äfven till egen räddning undan ett gagnlöst lifs elände. Vi skulle kunna nämna svenskor, en isynnerhet, som i trots af mycket motstånd, stundom äfven åtlöje, verkat välgörande i mer än en riktning. Men dessa äro, som sagdt är, i alla länder blott enstaka fall, hvilka, ehuru glädjande och hedrande exempel dock ej utgöra annat än undantag. Qvinnorna i allmänhet äro lika okunniga om arbetets vigt för dem sjelfva som om deras egen betydelse för arbetet. Och, med blott ett och annat sådant undantag af dem, hvilka drivas af en oemotståndlig ingifvelse, en bestämdt utpräglad kallelse, som manar dem att besegra alla hinder för att nå sitt mål, skola qvinnorna förblifva i denna okunnighet och liknöjdhet, så länge ej principen om arbetets helgd och nödvändighet ingår såsom erkänd grundsats i all uppfostran, och derigenom alla förmågor, de mindre utmärkta, lika väl som de mest öfverlägsna, tagas i anspråk till arbete för goda ändamål. Den vinst, som skulle följa af ett sådant system blefve alltid dubbelt inbringande, ty det blefve en vinst för så väl arbetet som arbeterskorna.

Mångfaldiga yrken lämpade för qvinnan kunde uppräknas, både sådana dit man ännu förnekar henne all inträdesrätt och sådana, der hon redan verkat välgörande men skulle kunna göra det i ännu rikare mån, om hon ej hade så många svårigheter att bekämpa, så väl i opinionens motstånd, som i sin egen oerfarenhet och okunnighet.

Ett bland de handverk, som bäst lämpa sig för qvinnan, och som måhända bäst behöfver henne är ur-tillverkningen. Uret består af många olika delar, af hvilka somliga fordra mannens fasta handkraft medan dock andra äro så ytterst fina och ömtåliga, att den nätthändta qvinnans mjuka smidiga fingrar äro långt mera passande, att gifva dem dess rätta form och läge än mannens grofva fingrar och klumpiga handlag. Vid de Schweitziska berömda urfabrikerna arbeta tusentals qvinnor, och man har med skäl antagit detta såsom en af orsakerna till, att dessa ur äro långt både billigare och bättre än de flesta andra. Hvarför skulle ej andra länders qvinnor kunna användas till ett arbete, till hvilket deras Schweitziska systrar visat sig vara så lämpliga, och derigenom ett nytt inbringande förvärfningsmedel lemnas de många, som nu antingen alldeles icke hafva något arbete eller sträfva för en otillräcklig lön? Och till ett sådant handverk skulle inga särskilda läroanstalter och verkstäder behöfvas för de nya arbetarne. Urmaka-

ren behöfver blott i sitt eget hem undervisa sin hustru, sina döttrar eller qvinliga anhöriga, hvilka till och med blott på lediga stunder, och utan att åsidosätta det vigtigaste af sina husliga göromål skulle kunna fullgöra hvar och en sin del af urets finaste maskineri. De skulle t. ex. kunna göra det på samma tid, som de förr användt till de arbeten, hvilka ångan nu öfvertagit — i stället att spinna och väfva, snart nog kanske äfven i stället att sy, och dermed inbringa långt mera för hushållet. — I Stockholm hafva vi, hos en af våra skickligaste urmakare, sett hans hustru deltaga i arbetet, och önskligt vore att exemplet följdes. Ett annat yrke, som borde lämpa sig väl för qvinnan, är boktryckeri, ett yrke, hvilket kräfver allt talrikare arbetare, ju mera mängden af läsande med hvarje år tillväxer och der således rum icke skulle fattas henne. Det finnes för närvarande ett enda boktryckeri i Sverige, hvilket skötes af ett fruntimmer; som det redan några år varit i gång antaga vi, att det drifves med ordning och skicklighet och vi hafva således äfven häruti ett enstaka exempel att framställa till efterföljd. Förmodligen användes der äfven fruntimmer såsom korrekturläsare och sättare, likasom vi veta att det sistnämnda äfven försökts af en eller två boktryckare i hufvudstaden, men, såsom man sagt oss, utan framgång. Men hvarför? frågade vi en boktryckare. Han uppgaf tvenne orsaker, neml. först att man hellre väljer gossar, emedan flickorna merendels äro okunnigare och mindre säkra i stafning än dessa. Hvaraf kommer detta? Icke af bristande förmåga hos flickan, det veta vi alla, men väl af bristande tillfälle att få lära. För gossen finnes i hvarje stad elementarskolor, der han kan fortsätta sina studier om han vill, ända tills han blir mogen för högre tillämpningsskolor eller universitetet — och det utan att det kostar honom en skilling. Flickan åter måste betala för hvarje gnista vetande hon vill inhemta utöfver hvad som bibringas henne i småbarnsskolan eller församlingens flickskola*), hvilka ofta nog förestås af personer, som sjelfva väl behöfde studera rättstafningen. Vi känna mer än en fattig flicka, som om nätterna med handarbete måste inbringa den summa, hennes skolgång kostar, under det att grofsysslorna i det torftiga hemmet ofta ej lemna nödig tid till hemstudier, hvarför den dyrköpta undervisningen mången gång blott blir half. En af Sveriges ädlaste människovänner, Professor C—, har länge ifrat för bildandet af högre friskolor för flickor; måtte hans vackra bemödanden en gång krönas med framgång! Vi se blott af ofvanstående exempel huru behöfliga sådana skolor äro. — Det andra svaret på

*) Vi nämna med flit icke den nu upplätta slöjdskolan i Stockholm, emedan för inträdet dit fordras långt mera kunskaper än någon flicka fritt kan erhålla.

vår fråga var af måhända ännu mera nedslående beskaffenhet och lydde sålunde: för att hafva flickor till arbetare i ett boktryckeri måste man för dem hafva särskilda arbetsrum, emedan de, i daglig sammanvaro med en mängd stundom råa, obildade män, blifva antingen förorättade och förföljda, eller ock förstörda till sina seder. Huru sorgligt och huru djupt nedsättande för den menliga naturen syntes oss icke detta, af fakta bestyrkta, inkast! Skola då mannen och qvinnan, skapade till hvarandras förädling, icke kunna, under gemensamt nyttigt arbete, undgå att utöfva ett förderfligt inflytande på hvarandra? Är verkligen den menliga naturen så djupt fallen, så ohjelpigt sjunken? Vi ville ej tro det och sökte efter något bevis för motsatsen. Våra tankar fördes då till landtmannens sysslor, hvilka så ofta fordra en samverkan af familjernas manliga och qvinliga medlemmar och, såsom en sak, som faller af sig sjelf, föra de arbetande männen och qvinnorna tillsammans, i bråda tider ofta långt in på nätterna, således under längre tid än arbetstimmarne i stadens verkstäder. Skulle samma regel gälla här, borde landsbygdens ungdom vara ännu mera förderfvad än städernas. Allmänna utsagon intygar dock motsatsen. Hvaraf kommer då detta? Måhända finna vi svaret på frågan, om vi vända ett par blad tillbaka och återigen genomtänka den engelska författarinnans ord: »om arbetet under ett verksamt lif förde männen och qvinnorna mera tillsammans, skulle den vanliga yttre attraktionen mellan de båda könen ej göra sig så mycket gällande, utan gifva mera rum för den ädlare inre dragningskraften mellan harmonierande väsenden.» Men, frågar man, huru bringa det derhän, då hittills gjorda försök visat så nedslående resultat? Vi våga ej åtaga oss att gifva någon lösning af frågan; vi vilja blott anföra ett faktum för hvars tillförlitlighet vi ansvara. På ett större jernbruk i södra Sverige arbetar vid en spikhammare i en stor smedja, midt ibland femton till tjugu smeder, en tjuguetårig flicka — men arbetar *vid sidan af sin far*. Flickan är glad och hurtig, och före henne hafva trenne systrar på samma sätt arbetat vid fadrens hammare, för att bespara honom kostnaden att löna en handlangare; och alla hafva varit redbara, väl ansedda unga qvinnor, nu dels gifta, dels i tjenst hos andra. Vi hafva anfört detta, icke för att rekommendera yrket, hvilket kan anses nog eget och troligen ej heller blifvit valdt om den gamle smeden haft några söner, men för att antyda möjligheten för fäder att medtaga sina döttrar vid sådana arbeten, som lämpa sig för deras krafter och förmåga och såmedelst gifva dem på en gång arbete och skydd, då vanan snart skulle helga detta bruk och bjuda qvinnan samma trygghet vid det

gemensamma arbetet i staden, som på landet. Att vi stödt vårt räsonnement mera på grund af vanans makt än på hoppet om en förbättrad moralitet må icke stöta någon: att på denna ytterst måste byggas hvarje verklig förbättring, veta vi väl; men erfarenheten har, sorgligt nog, visat, att dess framåtskridande är nog långsamt att tillåta mycket ondt ske under tiden, och vi hafva derfor ej tvekat att åberopa såsom en dess bundsförvandt, den goda vanans omedvetna makt. —

För att nu återgå till hufvudämnet för vår uppsats vilja vi nämna, att vi känna ett par exempel att postmästare användt och lönat sina döttrar såsom post-sekreterare, och man har till och med sagt oss, att dessa postkontor varit bland de bättre skötta i landsorten. Vi hafva, sedan längre tid tillbaka, hört omtalas, en tjänsteman i hufvudstaden och en annan i en landsortstad, hvilka blefvo blinda och hvilkas hustrur oklanderligt skötte deras tjänsteåligganden; vi hafva till och med hört flere upplyste och vältänkande män klandra Statens förbud mot antagandet af qvinnor till sådana tjänstebefattningar, som de synes vara väl vuxne, såsom orgelnistsysslor och telegraftjänster m. m.

För mönster- och ornamentsritning visar qvinnan ofta en serdeles fallenhet, och till dessa och många dylika andra yrken skulle hon med fördel kunna undervisas. I lärarekallet har hon redan visat sig skicklig, men skulle blifva det ännu mera, om hon uppfostrades till lärarinna.

Måhända finnes det få yrken, som så påkallar qvinnans deltagande, som det medicinska, på samma gång hennes medverkan der säkerligen röner största motstånd. De flesta medgifva dock att utsägligt mycket lidande skulle besparas unga qvinnor, om de hade läkare af sitt eget kön, åt hvilka de öppet och oförtäckt kunde förtro sig, och hvarigenom många förfärliga sjukdomar kunde aflägsnas redan vid de första symptomerna. Många vilja väl förneka qvinnan att ega förmågan af ett så ihärdigt och djupsinnigt studium, som vetenskapen i allmänhet och särskildt medicinen fordra, men detta inkast är redan af erfarenheten vederlagdt. Svenska Vetenskaps-akademien säges en gång hafva kallat tvenne fruntimmer till ledamöter, och man påstår att bland dess handlingar ännu förvaras en vetenskaplig skrift af en utaf dem. Att Svenskorna särskildt icke sakna anlag för den medicinska vetenskapen, skulle vi kunna bestyrka med mer än ett faktum. Så hafva vi t. ex. hört berättas om en gammal M:ll Walcke i Uddevalla — gammal redan, då hon för nära 50 år sedan sjelf för vår sagesman för-

täljde sitt öde, huru hon, såsom helt ung förlofvad med en utmärkt skicklig läkare, kände, då denne plötsligen dog, det hon skulle mista förståndet af sorg, om hon ej företoge sig något allvarligt och gagnande och huru hon valde fästmannens yrke och begynte flitigt studera medicinen, med den framgång att hon slutligen af sina lärare erhållit betyg, tillräckliga för vinnande af doktorsdiplomet, hvilket hon dock aldrig begärde, vi veta ej, om af egen blygsamhet eller emedan det troligen hade nekats. Då hennes föreskrifter således icke gällde på de vanliga apoteken, begynte hon studera pharmakopéen och, i eget laboratorium, sjelf tillaga och utdelja den medicin hon föreskrifvit de talrika patienter, som sökte hennes hjälp. Måhända lefver ännu i hennes födelsestad någon, som känt gamla Cajsa Walcke och hennes verksamhet och kan intyga tillförlitligheten af våra uppgifter. För öfrigt behöfva vi blott påminna läsaren om den så kallade *Kisamor* och hennes lyckliga kurer eller om de båda systrarna Åhrberg, som ännu i Stockholm och Upsala välsignas af många fattiga, hvilka de hjälpt för intet och af många rika, som sökt och funnit hjälp hos dem, först sedan de förgäfves sökt bot på annat håll. Flere sådana exempel kunde uppräknas, och vill man såsom vederläggning af principen anföra, det ofvannämnda personer en och annan gång misslyckats i sina kurer, så torde dock hvarje fördomsfri bedömare medgifva, att detta länder mindre de ouppfostrade, men rikt utrustade kvinnorna till last, än det samhälle, som undanhåller och förvägrar dem tillfälle att genom grundligt och troget studium utbildta de lyckliga anlag dem naturen, mindre nidsk, än samhällsförfattningarne, icke funnit för godt att förneka dem därför att de blifvit födda kvinnor. Dessutom torde man kunna antaga, att den, på senare tiden ofta framställda åsigten, att läkarens vetenskap i sin helhet är allt för mångsidig och vidtomfattande, för att ens den mest energiska förmåga skulle kunna praktiskt fullkomna sig i alla dess grenar, kommer att allt mera stadga sig. Följden blir att man skall fördela arbetet på flere händer, såsom vi redan nu se t. ex. en läkare egna sig uteslutande åt ögon- eller öron-sjukdomars botande, en annan åt bröstsjukas vård o. s. v., ett förfarande, som utom andra fördelar äfven kommer att medföra den af ett lättare tillträde för kvinnan till detta välsignelsebringande yrke. Den största och af alla erkända svårigheten ligger i det motbudande för kvinnan uti ett sådant studium, vid de vanliga, blott för män inrättade medicinska instituterna; men äfven denna svårighet skall så småningom afhjelpas, genom dylika läroanstalters inrättande äfven för fruntimmer. På de nio år, som

förflutit, sedan Förenta Staterna medgäfvit kvinnan rättigheten att deltaga i de medicinska studierna och praktisera såsom läkare, hafva, i Philadelphia, i Boston och flere andra städer, medicinska läroanstalter för kvinnan öppnats och visat de lyckligaste resultat. I New-York har ett särskildt hospital för sjuka kvinnor och barn blifvit anlagdt och skall ytterligare utvidgas, för att blifva likasom en centralskola för alla de fruntimmer, som vilja genomgå en praktisk kurs i läkekonsten. Elisabeth Blackwell jemte flere andra doktorer besöka gratis hospitalet såsom konsultativa läkare. Många hundra kvinnor hafva redan erhållit hjälp från denna anstalt och medikamenterna och de medicinska föreskrifterna hafva åtföljts af många goda råd och vänliga uppmaningar till ordentligare och hellsammare lefnadssätt. Då man hör allt det goda, som härflutit af kvinnans verksamhet såsom läkare för kvinnan, der hvarest en sådan verksamhet tillåtits henne, torde man utan öfverdrift kunna säga, att äfven det medicinska yrket behöfver henne.

Man skulle kunna uppräknat ännu otaliga sådana arbeten, för hvilka kvinnan är och blir allt mera nödvändig. Inom litteraturen är hon redan i full verksamhet. Så är t. ex. två tredjedelar af medarbetarne i *Chambers' Edinburgh Journal* fruntimmer och i flera år var ett fruntimmer den verkliga utgifvaren af den förnämsta tidningen i Skottland. Alla välgörenhetsanstalter skulle vinna på kvinnans deltagande. Då vi se huru okunnighetens, lastens och eländets svarta flodsvall stiger allt högre i brottets och armodets nästen uppstår ofrivilligt den önskan: gifve Gud vi hade här blott en tusendel af alla de kvinnor, som nu ingenting göra. Och samma önskan kunde gälla öfver hela världen, om blott kvinnan gjorts skicklig till arbetet.

Otroligt mycket finnes att uträtta i världen, men få äro de dugliga arbetarne.

Bland de bättre lottade har inrotat sig en fördom mot kvinnans arbete för pengar, en fördom, som på det ifrigaste bör bekämpas. Det är nödvändigt för såväl kvinnan som mannen, att ega *någon* skicklighet, *någon* slags konstfärdighet att anlita såsom ett medel att förvandla arbete i pengar. Om hon tillhör de rikare klasserna, *kan* hon möjligen en gång behöfva anlita den, hör hon till de fattigare, *skall* hon det ovilkorligen. Det vore väl om vi alla hade för princip att stundom utbyta välgjordt arbete mot pengar; vi skulle då vara säkra att någon verkligen behöfde vårt arbete, och vi skulle i utbyte erhålla makt att uträtta mycket godt; ty en sådan makt är penningen. Om vi sälja den sömnad, som vi förfärdigat på lediga stunder, eller den tafva, vi målat, den bok, som vi

författat, så veta vi att köparen behöfver vårt arbete, och det kunna vi ej alltid vara säkra på, då vi skänka bort det; och för pengarne, som vårt arbete inbringar, kunna vi t. ex. hålla ett fattigt barn i skola, köpa en god bok att låna de okunniga, förhjelpa en sjuk till en bättre vård etc. Den makt penningen gifver, kunna vi väl afstå åt någon, som vi anse kunna göra mera gagn dermed, men vi hafva ej rättighet att lättsinnigt förkasta den. Den innebär en ansvarighet, som vi måste emottaga. Vi kunna naturligtvis skänka bort så väl vårt arbete som våra penningar efter behag, men godt vore att stundom utbyta sådant mot penningar, för att öfvertyga oss, att det verkligen har något värde, oberäknadt nödvändigheten att alltid vara beredda på möjligheten att sjelfva nödgas förtjena vårt uppehälle; något, som kan inträffa med den i öfverflöd uppfödde, så väl som med den i armod fostrade.

Korteligen, qvinnan behöfver arbete för så väl kroppens som själens helsa. Hon behöfver det ofta för dagligt bröd åt sig och de sina, hon behöfver det, med ett ord, af *alla de skäl, hvarför mannen behöfver arbete*. Nu befinner hon sig på arbetsmarknaden i det mest ogynnsamma förhållande, emedan hon ej innehar någon större arbetsskicklighet, och derföre betalas hon dåligt. Blott genom uppfostran kan detta afhjelpas, och det är derföre en pligt att dana qvinnan till skicklighet i något arbete.

Många hafva förlöjligt och förlöjligen ännu det påståendet att alla yrken borde upplåtas åt qvinnor så väl som åt män och tala om orimligheten, att qvinnor skola bekläda embeten, gå i krig, eller fara till sjöss, såsom militärer; blanda sig i det politiska lifvet eller intaga juristernas plats. Sådant hafva vi icke heller påstått. Det är föga troligt att qvinnan skulle välja sådana yrken; hon skall otvifvelaktigt föredraga det ädlare arbetet, som innebär någonting harmonierande med hennes egen natur. Man bör kunnā antaga att qvinnan endast skall välja sådana yrken, som äro ämnade att ständigt forfgå i jembredd med mensklighetens högsta moraliska utveckling. — Vetenskaperna, de sköna konsterna, handeln, ungdomens uppfostran i alla dess olika riktningar — sådana äro de sysselsättningar, som troligen starkast skola locka henne och der hon äfven skall kunna verka mest välgörande, så väl för hemmet, som för samhället.

Milton har sagt: »samhället borde vara en enda kraftfull, kristlig personlighet, en storartad personifikation af den redbare mannen, energisk, gediegen och fullt utvecklad, så till ande som kropp.»

Vår föreställning skiljer sig från denna storartade, men ofullkomliga idé. Vi tro snarare att samhället borde vara en samman-

gjutning af alla de gåfvor och förmågor, som blifvit nedlagda hos både mannen och qvinnan; den innerligaste förening af bådas härdade krafter, mildrade af den kärleksfullaste tillgifvenhet mellan dem båda.

Och härmed afsluta vi denna lilla uppsats i hopp, att den Engelska författarinnan ej genom vår tolkning må hafva blifvit missförstådd eller talat aldeles förgäfves, utan att rätt många svenska föräldrar, rätt många nu i onyttig sysslolöshet förtvinande qvinnor må lägga hennes ord på hjertat och komma till öfvertygelse, så väl om *qvinnans nödvändighet för arbetet* som om *arbetets för qvinnan*.

Vi hafva dessutom erhållit ett välvilligt löfte, som berättigar oss till den förhoppningen att i ett af Tidskriftens nästföljande häften kunna meddela våra läsare några värdefulla upplysningar, särskildt rörande den svenska qvinnans sjelf-försörjningsrätt, på grund af nu gällande författningar i ämnet.

VÅR LEKTYR.

Utrymmet lemnar oss denna gången för Vår Lektör blott några få sidor; men följande vår ursprungliga plan vilja vi begagna oss af dessa, för att föreslå våra läsare ett och annat *nytt* i den allvarligare litteraturen. Vi få dock först förklara, att vi under vissa uttryck ej alltid lägga samma bemärkelse som mängden. Så t. ex. se vi i allvaret, hvarken bilden af den högwise pedanten, som lefver blott på lärda satser, och tror sig kunna sätta sjelfva glädjen i system; icke heller den dystre botpredikanten, för hvilken hvarje lefnadsglädje är en dårskap och hvarje oskyldigt nöje en synd; och icke heller den vemodsfulla, gamla ungmön, som ständigt pjunkar öfver svikna förhoppningar och vill beröfva de unga tron på all livets fröjd, blott för det *hennes* glädje slocknat. Vi förstå under allvaret en lefnadsfrisk, en stark och klarseende ande, som kan glädja sig åt ljusspelet på strömmens glittrande yta, på samma gång hans blick forskande följer himlatecknen, som afspegla sig på djupet; och en sådan typ är det också vi i dag vilja framställa för våra läsare, såsom något nytt och dock icke nytt, och härvid fordras återigen en förklaring af det uttryck vi valt. Vi mena nemligen med detta nya icke en nyhet för dagen,

icke en stundens såpbubbla, som lyser och brister, icke ens en luftballon af större dimensioner och längre varaktighet. Vi mena någonting gammalt nytt, så gammalt som vårt sekel och dock ständigt ungt, gammalt i Sverige men nytt för svenskorna, kanske äfven för många svenskar. Ordet till gåtan är namnet på en man, som utgör allas vår stolthet; hvilken vi anse som en ära för vårt land och skryta med inför fremlingar och hvarandra, medan vi sjelfva dock ofta ej känna honom stort mera än till namnet — och namnet är *Erik Gustaf Geyer*.

Bland mängden är det endast såsom tonsättare Geyer kan sägas vara allmänt känd och älskad; såsom skald är han redan mindre bekant; såsom skriftställare, historiker, tänkare och vältalare är han, med några undantag, måhända blott känd af dem som gifva sig tid att läsa något annat och mera än ett föreskrifvet pensum till en examen; för fruntimmer i allmänhet är han som sådan föga känd och för många bland våra läsarinor måhända helt och hållet främmande. Eller hvar fins ett bildadt svenskt hem, hvärs bibliothek förvarar det bästa af vår inhemska litteratur? — hvar fins ett hem, som ens eger något bibliothek? måhända öfver hufvud räknadt icke ett på 30. Att i denna brist ligger orsaken till många felaktigheter i den uppfostran och den bildning de svenska hemmen gifva sina barn, är vår öfvertygelse, och saken kunde väl förtjena sitt särskilda kapitel om utrymmet det medgåfve. Emellertid kvarstår denna brist såsom ett faktum, hvilket ger oss en ursäkt, i fall vi behöfva någon, för det val vi gjort för vår uppsats, samt för vårt påstående att Geyers skrifter äro obekanta för flertalet af våra qvinliga läsare.

Många föreställa sig kanske, att dessa skrifter äro *allt för lärda* (ett beqvämt uttryck, hvarmed vi ofta blott undskylla vår obenägenhet att anstränga tankeförmågan för att fatta hvad som går det minsta utom det hvardagligaste), alltför abstrakt vetenskapliga för att kunna läsas med nöje af *vanligt simpelt folk* (också en bekvämlighets-term, mycket begagnad, för att slippa från ansträngningen att höja sig en smula öfver det der vanliga och simpla, som man med så god smak tillegnar sig). Det må möjligen vara händelsen med en och annan, men visst icke med mängden af hans mindre skrifter, hvilka äro att tillgå, dels i en gammal upplaga af ett af honom sjelf gjordt urval, dels i hans sedermera utgifna samlade skrifter och der man med intresse lär känna honom i hela mångsidigheten af hans snille, både såsom häfdaforskare, konstdomare, kritiker och vältalare, äfven om man är för försynt att våga närma sig honom såsom filosof.

För att uppträda med ett fullständigt bedömande af Geyer och värdet af hans skrifter skulle fordras långt djupare studier och långt mera mod än vi ega; men då vi sjelfva hylla åsigten om nyttan, ja, nödvändigheten af att hvarje individ bildar sig ett verkligt omdöme, och äfven yttrar det, då tillfälle yppar sig att, genom jemförandet med andras, antingen rätta eget misstag eller ytterligare stadga omdömet, så hoppas vi det må tillåtas oss att utan alla anspråk utsäga våra tankar äfven om en stor man och hans verk, och synnerligast om nyttan af bådas studium.

För att börja med det sistnämnda, vilja vi uppgifva blott några få af Geyers smärre skrifter, som vi tro böra hafva intresse för äfven dem ibland oss, som par préférence kalla sig »vanligt, simpelt folk.» Sådana äro t. ex. hans afhandlingar om den Svenska Folkvisan, Personalierna öfver hans far, hans tal vid Kronprinsen Oscars emottagande af Cancellariatet för Upsala Akademi, vid Reformations-festen, vid Gustaf-Adolfs-festen och vid Bibelsällskapets högtidsdag. Hans anföranden i Svenska-, i Vitterhets-, Historie- och Antiquitets-akademierna samt föreläsningarne om nyttan af historiens studium. Hans anmälan af Iduna och hans uppsatser i Litteraturbladet om den Nordiska Eddan, om Anjala-förbundet, om Läsning för Folket, om Walter Scott, om Wallins tal, likasom de flesta af hans öfriga recensioner. Såsom ett studium af det svenska språket, blott såsom instrument betraktadt, och den kärnfulla kraft, den enkla hjärtlighet, det klangrika väljud det kan utveckla under en sådan mästareshand, äro dessa skrifter af ett onekligt intresse för hvar och en som älskar vårt modersmål. Såsom väckelser för nationalkänslan och fosterlandskärleken äro de öfverallt pris. Såsom källor till nya insigter och vetande äro de af stort värde, icke allenast för den upplysning de omedelbarligen gifva, utan äfven genom den hänvisning de lemna till andra författare, af hvilkas verk kan hemtas ytterligare ledning och upplysning, eller nöje. Det ligger för läsaren en stor fördel i att lära känna icke allenast den författare han studerar utan äfven dem, hvilka på dennes bildning haft ett verksammare inflytande, eller hvilka han af andra skäl med beröm nämner. Man får derigenom ett helt förslag till ny lektyr, gifvet af förespråkare, på hvilkas omdöme man fullkomligt kan förlita sig. Så t. ex. inger Geyers uppsats om Walter Scott en liflig håg att läsa dennes lefnadsbeskrifning af Lochart, hvarur han anför åtskilligt; skulle vi dessutom af de öfriga nämnda skrifterna lockas att litet närmare studera våra egna nationalminnen, våra folksägner och vår historia, så vore ju deri ingenting ondt. Och skulle slutligen talet vid Reformationsfesten med dertill bifogade noter

samt citater ur Luthers bref m. m. gifva oss håg att skaffa oss den store reformatorns skrifter och att läsa dem, för att der finna icke endast den väckelse och ledning för det religiösa sinnet, som hvar och en kan vänta sig af Luther, utan äfven en blixtrande qvickhet och en lekande humor, som aflockar läsaren månet godt och hjertligt skratt, så torde vi ej ångra vår, om ock sena, bekantskap med Geyer.

Måhända hafva få författare i sina skrifter så oförtäckt lagt den egna karakteren i dagen som Geyer; men vill man komma honom ännu närmare, vill man blifva rätt förtrolig med honom, bör man läsa hans *Minnen*, hans dagboksanteckningar och framför allt hans bref, deri hans enskilda åsigter och principer med ännu mera frihet framträda.

Vi veta väl, att den lärde och djupsinnige betraktaren i Geysers skrifter finner ett inre sammanhang, som uppenbarar gången och utvecklingen af hans själs bildning och som i sig innefattar ett slags filosofisk trosbekännelse, hvilken, i dess vetenskapliga betydelse, ej kan fattas af vanliga läsare. Men utmed de kämpande filosofiska principerna hos Geyer framqväller en källåder af lefvande gudsfruktan och brinnande tro, hvilken vinner allt mera i styrka och klarhet ju djupare in i lifvet den tränger och hvilken, för den olärde men uppmärksamme läsaren, blir likasom en tolk och en uttydare af hvad han derförutan blott dunkelt skulle kunna fatta. Oss förekommer det dessutom som Geyer, bland andra stora gåfvor, äfven egt den af en sällsynt praktisk tillämpningsförmåga af sina höga idéela lefnadsåsigter; en egenskap, som gör det lätt för honom att tala begripligt för den olärde i ämnen, som af andra behandlade, blott skulle vara tillgängliga för den vetenskapligt bildade. Vi vilja därför påstå, att det mesta af Geysers skrifter bör kunna läsas med stort intresse af hvarje person med något högre bildning och utvecklade tankeförmåga, ja, att de af honom sjelf icke varit ämnade uteslutande för den lärde läsaren, till stöd för hvilket påstående vi vilja anföra den snillrike författarens egna ord i inledningen till hans svar på Svenska Akademiens prisfråga: *Hvilka fördelar kunna vid människans moraliska uppfostran dragas af hennes inbillningskraft?*

— — — »Om vi således med denna fråga befinna oss inom filosofiens område, så torde man här framför allt fordra filosofisk stränghet i begrepp och method. Men jag skrifver ingen afhandling för lärda. Den allmänhet, inför hvilken jag vågar framträda, är en bildad allmänhet; men af blandad och olika bildning. Det är en gammal klagan att filosofien, såsom vetenskap, ej kan

göra sig populär, och, då man vid betraktandet af hennes historia finner att, under alla de olika former, i hvilka hon uppträdt, hon blott högst sällan och aldrig länge förmått göra sig begriplig, så torde man slutligen finna sig nödsakad att låta denna inskränktthet eller egensinnighet gälla såsom ett ohjelpigt naturfel hos henne. Men är då all populär behandling af filosofiska ämnen omöjlig? Finnes ej filosofiens idéer i det sunda förnuftet såsom bilder för inbillningskraften, aningar för känslan och föremål för tron? Från denna sida må den populäre författaren taga dem! Mot solens låga blickar örnen; men i vexlande färger och former se alla lefvande varelser det eviga ljuset och glädja sig deråt. Sanningen, sådan som hon ren och, att jag så må säga, ofärgad framgår ur det stränga beviset, lemna vi åt filosofen, som påstår att han eger en organ att fatta den som sådan; ett påstående, som vi vilja lemna derhän. Låtom oss i stället lyssna till henne sådan som hon för det obehägnade ögat låter förnimma sig i naturen, i lifvets friska, vexlande skick, sådan som hon höres i häfdernas röst.» — — —

Detta slags filosofi, (som tillika är lifvets bästa poesi) framställd af en tolkare sådan som Geyer, borde vi väl alla kunna fatta, ja, vi skulle utan tvifvel äfven göra det, om vi i våra studier hade vänliga och upplysta vägledare, sådana som männen *borde* vara för sina hustrur, sina systrar och döttrar, skickliga så väl som villiga att förklara hvad som synes oss dunkelt. Att emellertid de flesta, med eller utan sådana vägledare, kunna hemta både gagn och glädje af Geyers skrifter, våga vi påstå, och måhända skulle hans läsare — åtminstone sådana olärde läsare som vi — kunna på honom tillämpa hans eget yttrande om de författare, som öfvat mesta inflytande på honom. Med anförandet af detta yttrande vilja vi sluta vår lilla uppsats, tillönskande våra läsare att en gång, efter läsningen af Geyer, kunna å egna vägnar instämna i dessa författarens ord, *då* på hans egna skrifter tillämpade:

»I afseende på hvad jag inhemtat i *vitterhet* och *konst* stan-
nar jag i synnerhet vid fyra författare, som på mig öfvat en stor
och evärdelig inflytelse: *Rousseau* och *Schiller*, *Shakspeare* och
Goethe; de förra under den tidigare perioden af mina läroår, de
sista under den senare, det vill säga, till min dödsdag. I synner-
het har den sistnämndes verkan på mig varit omätlig, och jag kan
med skäl säga att jag af ingen människa lärt mera. Söker jag en
gemensam orsak till deras inflytelse på mig, så är det utan tvifvel
den, att man icke kan njuta någondera utan motstånd, eller utan
att de uppkalla hela spänstigheten af en liflig sjelfverksamhet. Men

det finnes en högre grad af denna väckelse. Den tillhör de snillen, som i afseende på all efterhärming äro framför andra afskräckande och omöjliga. De draga ej blott till sig; de drifva tillika hvar och en inom sig sjelf, som med dem sysselsätter sig. De verka *endast* sjelfständighet. Att *icke* kunna imiteras är det bästa *negativa* kännetecknet jag vet på goda författare. Det *positiva* är, *att de verka stärkande, gifva känslan af själens helsa*. Allt hvad den friskaste luft har renande, allt hvad den klaraste våg har läskande, allt hvad det skäraste ljus har lifvande är ett intet deremot *). Själens läke-dom och spis — se der den underbara kraft, hvarmed de blifvit begåfvade! Välsignelse öfver dessa mensklighetens välgörare!»

MACAULAYS KARAKTERISTIK AF HORACE WALPOLE.

Denna i tidskriftens föregående häfte utlofvade skildring, torde, likasom teckningen af Milton, fordra några närmare upplysningar om personen, för de läsare, hvilka ej förut känna honom. Vi vilja derföre nämna att Horace Walpole var son till den namnkunnige statsmannen af samma namn, och född 1718. Blott föga och först mot slutet af fadrens välde, deltog han i dennes politiska stridigheter, och sedan han vid omkring fyrtio års ålder helt och hållet öfvergifvit den politiska banan, sysselsatte han sig nästan uteslutande med litterära arbeten samt med samlandet af antiqviteter och kurios.

*) Dessa uttryck hafva, sedan citatet af Geyer redan blifvit infördt, påmint oss om en af hans älskligaste visor, hvilken kan auses innebära en slutförklaring af hvad han här sagt och en hänvisning till det mål dit dessa åsigter slutligen fört honom. Oss förekommer det åtminstone, som om samma tankar här föresväfvat honom, nu i ett förklaradt ljus, och för dem af våra läsare, som måhända ej känna eller minnas den lilla visan *Hvad jag älskar*, anföra vi den härnedan.

Grönskande jord, min helsning tag!

Blånande haf! dig älskar jag.

Lifvande ljus i djup och höjd,

Himmelska sol, du är min fröjd.

Men mer än jordens skönsta' kraus

Och mer än blåa böljans dans

Och mer än sjelfva solens glans

Älskar jag:

Himmelska ljusets gryende tröst

I ett bäfvande menniskobröst.

I sin villa, Strawberry Hill, nära London, ordnade han alla dessa samlingar, tillbyggde sjelfva huset i göthisk styl, och vidtog i sitt testamente de noggrannaste förordningar, att hela villan efter hans död skulle bibehållas i samma skick och, såsom ett slags museum, hållas öppen för allmänheten, hvilket ock, såsom vi tro, ännu i dag är händelsen. Bland hans många egenheter omtalas, att han här på enskild bekostnad äfven dref ett litet tryckeri, der han utgaf granna upplagor af sina egna arbeten att skänkas bort till höge gynnare. Hans mest kända arbeten äro: *Katalog öfver kongliga och adeliga författare; Anekdoter om målarekonsteu i England; Förteckning öfver samlingarne i Strawberry Hill, beledsagad af noter och anmärkningar; Historien om Georg den andres tio sista lefnadsår; samt spökromanen Otrantos Borg.*

Efter några inledande ord, egnade utgifvaren af H. Walpoles brevexling med Sir Horace Mann, hvilket arbete gifvit Macaulay anledningen till följande karakteristik öfver brefskrifvaren och hans författaretalent, fortsätter kritikern:

Horace Walpoles fel, så till hufvud som hjerta, äro i sanning tillräckligt i ögonen fallande. Väl är det sant, att hans skrifter stå lika högt i rang bland de intellektuella epikuréernas läckerheter, som Strasburgerpastejerna bland de anrättningar, som stå beskrifna i *l'Almanach des Gourmands*. Men likasom *le paté-de-foie-gras* får hela sitt värde af det arma djurs sjukdom, hvarifrån den förskrifver sig, och skulle duga till ingenting om den ej vore tillredd af den stackars gåsens onaturligt uppsvällda lever, så kunde blott ett ohelsosamt och desorganiseradt sinne hafva frambragt sådana litterära läckerbitar, som Walpoles verk.

Han var, såvida vi ej gjort oss en helt och hållet falsk föreställning om hans karakter, den mest excentriska och den mest konstlade, den anspråksfullaste och nyckfullaste af alla menniskor. Hans sinne utgjorde en röra af de mest inkonsequenta infall och det bjertaste effektsökeri. Han dolde sitt anlete under den ena masken utanpå den andra, och då den yttre förklädnaden och skenbara förställningen lades åsido var man alltid lika långt från hans verkliga jag. Han spelade otaliga roler och öfverdref dem alla. Då han agerade misantrop gick han längre än någonsin Timon. Då han spelade filantrop lemnade han Howard långt efter sig. Han hånlog åt hofflifvet och förde dock dagbok öfver dess mest betydelselösa skandaler — åt sällskapslifvet och svängdes omkring af opinionens minsta omkastning — åt litterär ryktbarhet och lemnade renskrifna kopior af alla sina enskilda bref, åtföljda af vidlyftiga noter och tillägg för att utgifvas efter hans hädanfärd — åt börd och glömde aldrig ett ögonblick att han var välboren — o. s. v.

Skefheten af hans åsigter var sådan, att allt som var litet syntes honom stort och allt som var stort syntes honom litet. Allvarliga bestyr voro som småsaker för honom och småsaker hans enda allvarliga sysselsättning. Att prata med blåstrumpor, att skrifva små artighetsvers vid små högtidligheter, att föra journal öfver stora verdens skandaler och anteckna hofnarrarnes qvickheter; att drifva en enskild tryckpress, att utstyra en klumpig byggnad med löjliga sirater, att samla gamla kopparstick och antika spiselhyllor, att para ihop udda stridshandskar, att anlägga en labyrinth af gångar inom ett område af fem tunnland, sådana voro hans lifs allvarligaste sysselsättningar. Från dessa vände han sig till politiken såsom till en förströelse. Efter det trägna arbetet i klädstånden eller på auktions-salen gick han att muntra sig litet i Underhuset. Och sedan han unnat sig det lilla tidsfördrifvet att stifta lagar och votera millioner, återgick han till de viktigare bestyren, att anställa efterforskningar för att finna Maria Stuarts kamm, Welseys röda hatt, pipan, ur hvilken Van Tromp rökte under sitt sista sjöslag och spjutet, som konung Wilhelm stack i sidan på Sorrel.

I allt hvarmed Walpole sysselsatte sig, de sköna konsterna, litteraturen, de offentliga angelägenheterna, drogs han likasom af en oemotståndlig attraktion från hvad som var stort till hvad som var smått, från det gagneliga till det löjliga eller egna. Den politik, hvaråt han med lifligaste intresse egnade sig, var sådan, att den knappast förtjenar namn af politik. Georg den andres dåliga lynne, kurtisen och kärleksäfventyrena bland hofkretsen och de högt uppsatta, grälet mellan prins Georges guvernörer — sådant upptog nästan all den tid Walpole kunde spara från ännu viktigare angelägenheter, från att pruta på gamla tapetbitar, att uppsöka handtagen till en gammal lans, att sätta ihop målade glasbitar, och uppsätta memorialer öfver hädangångna katter och hundar. Medan han hörde och förde hofsqvallret och hofkabalerna trodde han sig sköta politiken, och då han antecknade sqvallret och kabalerna trodde han sig skrifva historia.

Sjelf, säger han oss, att han älskade politiken såsom ett tidsfördrif. Han tyckte om att se en viss oro och uppståndelse omkring sig, medan han dock för egen del föredrog ett fredligt lugn, och han var ständigt på utkik för att tillfredsställa båda dessa tycken på en gång. Han lyckades stundom, utan att sjelf visa sig, att rubba gången af ministeriella negociationer och sprida oreda bland de politiska kretsarne. Han gjorde icke ens sjelf anspråk på att vid dessa tillfällen hafva varit drifven af något slags *public spi-*

rit; icke heller tycktes han hafva haft den egna fördelen i sigte. Han ansåg det helt enkelt vara ett lustigt påhitt att, som man säger, »tussa ihop» offentliga män, och han fröjdade sig åt deras miss-hälligheter, åt deras beskyllningar och kontrabeskyllningar, såsom en elak tjufpojke fröjdar sig åt en missvisad vandrares förlägenhet.

Rörande politik i ordets högre bemärkelse var han fullkomligt okunnig och fullkomligt liknöjd. Han kallade sig för Whig. Hans faders son kunde näppeligen antaga något annat namn. Det roade honom också att låta påskina en löjlig motvilja för konungar och en lika löjlig förkärlek och beundran för rebeller. I brefven till Mann skryter han jemt och ständigt med sitt förakt för kungligheten och för kungliga personer. Han kallar Damiens mordförsök mot Ludvig den femtonde »det minst klandervärda af alla mord — ett kungamord.» Han hängde upp i sin villa en tryckt kopia af Carl den Es dödsdom med underskrift »*Major Charta.*» Och dock borde äfven den ytligaste kännedom af historien hafva lärt honom, att Restaurationen och de tjugo års brott och dårskaper, som följde på Restaurationen, voro verkan af denna »*Major Charta.*» Icke heller var der mycket uti medlen, genom hvilket detta dokument erhöles, som kunde tillfredsställa en sansad älskare af friheten. Oak-tadt alla hans stora ord var dock Walpoles Whigism ganska oskadlig. Han höll sina politiska principer just som han höll sina gamla spjut och hjelmar vid *Strawberry-Hill*, endast för syn skull. Det kunde lika gerna fallit honom in att taga ned de gamla Tempel- och Johanniter-riddarnes rustningar från väggarne i sin sal och begifva sig ut på korståg till Heliga Landet som att handla i de djerfva krigares och statsmäns anda, hvilkas namn och sigiller bekräftat den dödsdom, han så högt värderade. Han tyckte om revolutioner och konungamord, men först då de blifvit hundra år gamla. Hans republikanism var, likasom storpratarens hat eller pultronens kärlek, stark och brinnande, då den icke togs i anspråk, men gick upp i rök så snart den kom i tillfälle att sättas på prof. Så fort den revolutionära andan på allvar begynte jäsa i Europa, så snart kungahatet blef något annat än en klingande fras, gjorde skrämslen honom till en fanatisk royalist. I sjelfva verket var hela hans frihetsprat, han må nu hafva vetat det sjelf eller ej, från början ingenting annat än en jargon, resten af en fraseologi, som betydte någonting i deras mun, af hvilka han lärt den, men som i hans mun betydde ungefär så mycket som den ed, hvar-med Riddarne i någon af nutidens ordnar förbinda sig att hämnas alla förolämpade damers oförrätter. I hans pojkår hade whig-partiets åsichter utgjort hans dagliga föda och han måste ofta hos

fadren hafva sett män, som tillhört detta parti, då det varit lika vådligt att vara en Whig som att vara röfvere; män, som vågat lif och frihet för sina idéer. Han hade lärt desse mäns talesätt och efterapade det af vana, ehuru mycket det i grunden stridde mot hans smak och tycken, just såsom några gamla Jacobitiska familjer envisades att bedja för Pretendenten och att föra sina glas öfver vatten-tillbringaren då de drucko Kungens skål, ännu långt efter sedan de blifvit lojala upprätthållare af Geörg den tredjes styrelse. Han var en Whig i följd af arfsbörd, men i sjelfva verket var och förblef han en hofman, icke minst deruti att han föregaf sig förakta hvad han i grunden beundrade och afundades. Hans verkliga böjelser stucko ständigt fram genom den tunna förklädnaden. Under det han lät påskina det största förakt för krönta hufvuden gjorde han sig besvär att hopskrifva en hel bok, rörande kungliga författare. Han utspionerade med den outtröttligaste omsorg äfven de obetydligaste tilldragelser inom den kungliga familjen. Ingen anmärkning undföll Hans Majestäts läppar, som tycktes honom för obetydlig att antecknas. Hvarje sida af Walpoles arbeten förråda honom. Denne Diogenes, som vill komma verlden att tro det han föredrager sin tunna framför ett palats, och att han ingenting annat begär af Windsors och Versailles herrskare än att de ej skola skymma solen för honom, är i hjertat den ödmjukaste hoftjenare.

Det är tydligt att han hade en viss obehaglig medvetenhet om det småaktiga i sina favoritsysselsättningar, och detta framkallade en af de putslustigaste af hans tio tusen affektationer. Hans beskäftiga sysslolöshet, hans liknöjdhet för sådant, som verlden i allmänhet betraktar såsom viktigt, hans passion för allt lappri — detta fann han för godt att gifva namn, heder och värdighet af filosofi. Han talade om sig sjelf såsom om en man, hvars sinneslugn stålsatte honom mot alla ärelystnadens farhågor och förhoppningar, som hade lärt att uppskatta makt, rikedom och rykte till deras rätta värde, och hvilken partistrider, statsmäns stigande och fall och allmänna opinionens ebb och flod endast kunde aftvinga ett halft medlidsamt, halft föraktligt leende. Det tillhörde, menade han, den sällsporda upphöjdheten af hans karakter att vara mera intresserad af ett utkrusadt listverk af gipsbeslagna träribbor än af ett parlamentsval, att hafva mera intresse för en gammal miniatyrmålning än för Amerikanska revolutionen. Pitt och hans medbröder måtte tala sig hesa om rikets väl, om krig och fred och annat lappri; men sådana frågor voro alltför obetydliga för att upptaga ett sinne, sysselsatt att anteckna klubbrummens skandaler

och baktrappornas sqvaller och som till och med var i stånd att uppsåra och smakfullt anordna antika ebenholtz-stolar och sköldar af rhinoceros-skin.

En af hans otaliga nycker var hans ytterliga motvilja för att blifva ansedd som en litterär man. Icke för det han var likgiltig för litterärt rykte. Långt derifrån. Knappast har väl någonsin en författare haft så mycket bekymmer för huru hans arbeten skulle taga sig ut efter hans död. Men han sträfvade efter det oupphinneliga. Han ville vara en ryktbar författare och dock ingenting annat än en sysslöös, fin herre, en af dessa jordens epikureiska gudar, som hafva ingenting att göra och som tillbringa hela sin tid med betraktandet af sin egen fullkomlighet. Han tyckte icke om att hafva något gemensamt med de stackare, som bodde i de små återvändsgränderna bakom St. Martinskyrkan och som smögo sig ut om Söndagarna, för att äta middag hos sina förläggare. Han undvek författares sällskap. Han talade med stolt förakt om de utmärktaste ibland dem. Han bjöd till att påfinna någon möjlighet att skriva böcker på samma sätt som M. Jourdain far sålde kläde, utan att nedsätta sin karakter af *gentilhomme*. »*Lui, Marchand? C'est pure médisance: il ne l'a jamais été. Tout ce qu'il faisait, c'est qu'il était fort obligeant, fort officieux; et comme il se connaissait fort bien en étoffes, il en allait choisir de tous les côtés, les faisait apporter chez lui, et en donnait à ses amis pour de l'argent.*» I hans bref finnas flere exempel på denna löjliga svaghet.

Den litterära karakteren i allmänhet har utan tvifvel fått sig tilldeladt sitt fulla mått af fel och dessa ganska betydande och klandervärda. Om Walpole undvikit dessa fel kunde vi hafva ursäktat den granntyckta stolthet, med hvilken han afböjde allt kamratskap med lärde män. Men från dessa fel var Walpole på intet sätt mera fri än de vindskupornas innevånare med hvilka han så mycket skydde att komma i beröring. Hans lif och hans arbeten framställa lika många exempel af litterär låghet och litterära laster, som återfinnes hos någon medlem af den Johnsonska klubben. Förhållandet var det, att Walpole hade alla det litterära kvarterets fel och svagheter, tillökade med en god portion af det förnäma kvarterets; all en litteratörs fåfänga, afundsjuka och lättretlighet i förening med hela den affekterade förnämheten och apatien hos en man af ton.

Hans omdöme om litteratur, i synnerhet den samtida, var helt och hållet förvändt genom inflytandet af hans aristokratiska sympatier. Säkerligen har aldrig någon skriftställare gjort sig skyldig till så många falska och orimliga kritiker. Han talar nästan

alltid med förakt om de böcker, som nu allmänt anses hafva varit de bästa på hans tid, och å andra sidan talar han om de förnäma och fashionabla författarne som om de vore berättigade till samma företräde inom litteraturen som inom salongerna.

Walpole bedömde den fransyska litteraturen efter samma princip. Han förstod och älskade fransyska språket. Han älskade det i sjelfva verket aldeles för mycket. Hans styl är mera smittad af gallicism än någon annan Engelsk skriftställares, som vi känna. Hela sidor af hans originalskrifter förefalla mången gång likt slarvigt gjorda öfversättningar från fransyskan. — — — — —

Hans förkärlek för fransyska språket var af ett eget slag. Han älskade det emedan det under ett helt århundrade varit verktyget för allt artigt nonsens inom Europa; såsom igenkännings-tecknet för modets frimurare i alla hufvudstäder, från Petersburg till Neapel; såsom skämtets, anekdoternas, memoirernas och korespondensens språk. Dess högre användning förbisåg han helt och hållet. Frankrikes litteratur har varit för vår hvad Aron var för Moses, tolken för stora sanningar, hvilka eljest skulle gått förlo-
rade, af brist på en röst att distinkt uttala dem. Det förhållande, som egde rum mellan Bentham och Dumont *) är en fullkomlig typ af det intellektuella sambandet mellan de tvenne nationerna. De stora upptäckterna inom de fysiska, metafysiska och politiska vetenskaperna äro våra. Men knappast någon främmande nation, mer än Fransmännen, har emottagit dessa upptäckter omedelbarligen genom oss. Isolerade genom vårt läge, isolerade genom vårt national-lyne, funno vi sanningen, men meddelade den icke. Frankrike har varit tolken mellan England och mänskligheten.

På Walpoles tid var denna tolkningsprocess i fullt arbete. De stora fransyska författarne täflade att för hela Europa proklamera namnen Bacon, Newton och Locke. Englands tolerans, Englands vördnad för den personliga friheten, Englands nya lära, att all makt är ett ansvar för det allmännas bästa, blefvo allt mera spridda. Det finnes knappast i historien något af så mycket intresse, som denna stora omhvälfning i Frankrikes idéer, denna rubbning af grundvalarne för alla häfdvunna åsigtter, detta upprykande med roten af gamla sanningar och gamla misstag. Det var tydligt att mäktiga principer börjat arbeta, antingen till ondt eller

*) Bentham var en af Englands utmärktaste rättslärde, och hans vän Dumont gjorde efter Benthams spridda anteckningar på Engelska språket, en fransk bearbetning af dennes teorier, hvarigenom hans rykte spred sig äfven till andra länder.

godt. Det var tydligt, att en stor förändring af hela det sociala systemet var för handen. Fanatici af ett slag må hafva väntat en gyldene ålder, då människorna skulle lefva endast under förnuftets naturliga herravälde i fullkomlig jemnlighet och fullkomlig endragt, utan eganderätt, utan giftermål, utan kung, utan Gud. Fanatici af annat slag må i filosofernas nya lära icke hafva sett annat än anarki och atheism, må hafva slutit sig allt fastare till hvarje gammalt missbruk och saknat den gamla goda tiden, då St. Dominique och Simon de Montfort tuktade det tilltagande kätteriet inom Provence. Den vise skulle med smärta hafva sett de ytterligheter, till hvilka reformatörerna öfverlemnade sig, men han skulle hafva gjort rättvisa åt deras snille och deras människokärlek. Han skulle hafva klandrat deras misstag, men han skulle hafva erinrat sig att, såsom Milton sagt, misstag icke är annat än opinionens sträfvan till stadga. Medan han fördömde deras fiendtlighet mot all religion skulle han hafva erkänt, att det var den naturliga följden af ett system, hvarunder religionen ständigt uppenbarats för dem under former, hvilka sunda förnuftet förkastade och för hvilka menskligheten ryste; medan han klandrade en del af deras politiska läror såsom oförenlig med all lag, all eganderätt och all civilisation, skulle han hafva erkänt, att Ludvig den femtondes undersåter hade all den ursäkt, som män kunna hafva för sin ifver att rifva ned och för sin okunnighet i den långt högre konsten att bygga upp. Ännu medan han förutsåg en förfärlig konflikt, en stor och vidt omkring härjande förödelse, skulle han dock skådat framåt mot den slutliga upplösningen med godt hopp för Frankrike och för menskligheten.

Walpole hyste hvarken hopp eller farhågor. Ehuru den mest förfranskade af det adertonde århundradets Engelska skrifställare, frågade han föga efter de förebud, som visade sig inom den Fransyska litteraturen på hans tid. Medan de utmärktaste fransmän med entusiastisk förtjusning studerade den Engelska politiken och Engelska filosofien, studerade han lika ifrigt det gamla Fransyska hofvets sqvaller-annaler. Versailles och Marlys hundraåriga skandaler sysselsatte honom oändligt mycket mera, än den stora moraliska revolution, som försiggick midt för hans ögon. Han hyste det utomordentligaste intresse för hvarje adlig bedragare, hvars kolossala peruk och granna drägt figurerat vid Ludvig den fjortondes levéer och för hvarje lättsinnig qvinna af börd, som fört sitt följe af älskare fram och tillbaka från kungen till parlamentet och från parlamentet till kungen under den så kallade *la Fronde*. Dessa voro de personligheter, hvilkas minsta handlingar han tecknade sig

till minnes, om hvilka han älskade att höra äfven de obetydligaste anekdoter och hvilkas porträtter han skulle velat betala med hvad som helst. Af de store fransyska författarne på hans tid är det ingen mer än Montesquieu *), som han nämner med något slags entusiasm och till och med Montesquieu väcker mindre hans hänförelse än den föraktlige varelsen Crébillon den yngre **). — —

Man må ej förundra sig att beundraren af denne plumpe och medelmåttige skribent hade föga aktning öfrig att egna de män, som då stodo i spetsen för Frankrikes litteratur. Han aktade sig noga att komma i deras närhet. Han försökte afhålla annat folk från att egna dem någon uppmärksamhet. Han kunde väl ej neka att Voltaire och Rousseau voro utmärkta män, men han tog hvarje tillfälle i akt att nedsätta dem. Om d'Alembert ***) talade han med ett förakt, som, då de tvenne männens intellektuella förmågor jämföras, förefaller ytterst löjlig. D'Alembert beklagade sig, att man beskyllt honom för att hafva skrivit Walpoles pasquill mot Rousseau. "Jag hoppas," säger Walpole, "att ingen må tillskrifva mig d'Alemberts arbeten." Han lopp i sanning föga fara därför.

Det är likväl omöjligt att förneka det Walpoles skrifter hafva verkliga förtjenster — förtjenster af ganska sällsynt, om ock ej särdeles högt slag. Sir Josua Reynolds plägade säga, att, ehuru ingen för ett ögonblick kunde sätta Claude i jämförelse med Raphael, skulle dock en Raphael förr på nytt uppstå än en Claude. Och vi bekänna, att vi vänta förr att få se en ny Hume, en ny Burke, än att åter påträffa den sällsamma förening af moraliska och intellektuella egenskaper, hvilken förskaffat Walpoles skrifter deras förvånande popularitet.

Det är lätt att beskrifva honom genom negativer. Han hade ej skapande fantasi. Han hade ej ren smak. Han var ingen djup tänkare. Det gifves i sjelfva verket knappast någon skriftställare, i hvars verk det skulle vara möjligt att finna så många hvarandra

*) Det torde vara onödigt erinra våra läsare det Montesquieu var en af Frankrikes berömdaste filosofiskt-politiska skriftställare, som isynnerhet erhållit sitt rykte genom sitt stora arbete *L'esprit des lois*, hvilket kan sägas först hafva gjort statsläran till en populär vetenskap. Geijer säger om honom: "Montesquieu var af en mild karakter, som sparade honom förföljelser och gjorde honom ovillig att inlåta sig i tidens stridigheter; men han såg långt öfver sitt tidevarf."

***) En af Frankrikes otvetyglade skribenter, som med sina slippriga skrifter ytterligare undergräfvade den allmänna sedligheten.

****) D'Alembert var en af 18:de seklets skickligaste mathematici och skriftställare. Bland annat skref han äfven inledningen till Encyclopedien, och utarbetade några af dess bästa artiklar.

motsägande omdömen, så många fraser af extravagant nonsens. Och det var icke blott i sin förtroligare korrespondens, som han skref på detta flyktiga och inkonsequenta sätt, utan i långa utförliga arbeten, i böcker, otaliga gånger genomsedda och omskrifna.

Hvar och en, som med uppmärksamhet läser hans arbeten, skall finna att de hvimla af ogrundade och dåraktiga anmärknin-
gar, hvilka kunnat passera i ett samtal, eller i ett hastigt skrifvet
bref, men som äro oförlätliga i böcker, skrifna i afsigt att publiceras.

Han tyckes hafva trott, att han genomskådade menniskonaturen på hvad djup som helst, men vi se oss nödsakade att helt och hållet skilja oss från denna hans åsigt. Vi kunna ej inse, att han hade minsta förmåga att skönja karakterernas finare nyancer. Han öfvade likväl en konst, hvilken, ehuru lätt lärd och ganska simpel, eller som Fransosen säger, vulgär, förskaffar dem, som utöf-
va den, rykte för skarpsinnighet bland nittio personer af hundra. Han hånade och smädade alla, gaf hvarje handling den värsta möj-
liga uttydning »stafvade alking baklänges,» eller för att låna Lady Heros uttryck:

»Vände afvigsidan ut på hvar och en

Och gaf åt sanningen och dygden aldrig

Det värde deras enkla trofasthet förtjent.»

På detta sätt kan hvem som helst, med föga vishet och föga besvär, skaffa sig högt namn för menniskokännedom bland dem, hvilkas goda tanke ingenting är värd.

Det påstås, att den fjeskige och girige porträttmålaren Kneller plägade afskeda de förnäma damerna, som sutto för honom, så snart han blott tecknat deras ansigtsdrag, och att han sedan målade figuren och händerne efter sin huspigas. På snarlikt sätt porträtterade Walpole människors inre. Han kopierade ur deras lif blott de framstående och i ögonen fallande egendomligheter, som ej kunna undgå den mest ytliga betraktare. Resten af duken suddade han full med sitt vanliga raska och vårdslösa manér, blandande skurken med dären, allt efter som det föll sig, eller som det behagade honom att efter godtycke utmäta proportionerna. Hvilken skillnad mellan dessa kludderverk och Clarendons mästerliga porträtter!

Man finner motsägelser utan ända i de karaktersteckningar hvaraf Walpoles verk öfverflöda; skulle vi döma hans utmärkta samtida efter en allmän öfversigt af hvad han skrifvit om dem, skulle man t. ex. säga, att Pitt var en sprättaktig, stormodig och skrällande aktör, Washington en storskrytare, m. m. Korteligen, om vi skola tro denne skarpsynte genomskådare af menniskonaturen, så fanns inom England på hans tid föga förnuft och ingen dygd,

utom det lilla, som var deladt mellan honom sjelf och en eller par af hans förnåma vänner.

Om en sådan skriftställare är det knappast behöfligt att tillägga det hans arbeten sakna hvarje behag, som härflyter af upphöjda eller rena känslor. Då det föll honom in att vara menisklig eller sublim, — ty han försökte ibland för ombyte skull denna mask — öfverdref han sin rol på det löjligaste. I ingen af sina många kostymer förefaller han så tafatt, så litet hemmastadd. — — —

Hvari ligger då behaget, det oemotståndliga behaget af Walpoles skrifsätt? Vi tro, att det ligger i konsten att roa utan att stimulera (*eng. excite*). Han öfvertygar aldrig förnuftet, lifvar inbillningen eller rör hjertat, men han håller läsaren ständigt uppmärksam och ständigt road. Han hade ett konstgrepp, som var honom eget, ett konstgrepp, som märktes i allt hvad han gjorde, i hans byggnader, i hans trädgårdsanläggningar, i hans sätt att möblera och icke minst i ämnena och arten af hans skriftställer. Om vi skulle antaga den klassification — ehuru ej serdeles noggrann — som Akenside *) uppställt af inbillningens njutningar skulle vi säga, att Walpole hade ingenting att skaffa hvarken med det sublimala eller det sköna, men att det tredje området, det egna, just var hans fält. Det motto, hvarmed han beledsagat sin katalog öfver kungliga och adeliga författare kunde fullkomligt hafva passat att inskrivas öfver dörren till hvarje rum i hans villa och på titelbladet till hvarje hans bok: "Dove diavolo, Messer Ludovico, avete pigliate tante coglionerie?" ("hvar, för tusan Mr. Ludovico, har ni plockat ihop så mycket misch masch?). I hans villa är hvarje rum ett slags museum och hvarje möbel en kuriositet; det är någonting eget i formen på eldskjuffeln, och klocksträngen har en särskild lång historia. Vi vandra omkring bland en sådan massa af rariteter, i sig sjelfva af ringa värde, men så egna till formen eller stående i samband med så märkvärdiga personer och händelser, att de väl kunna taga vår uppmärksamhet i anspråk för ett ögonblick. Ett ögonblick är nog. Någon ny relik, någon ny kuriositet, något nytt trä-snideri, något nytt emaljstycke visas oss hvarje minut. Det ena skrinet med lapprer är ej väl tillslutet, förr än ett annat öppnas. Det är på samma sätt med Walpoles skrifter, det är icke i deras gagnelighet, icke i deras skönhet, som de

*) Akenside var en utmärkt skriftställare såväl inom den medicinska vetenskapen, hvilken han äfven praktiskt öfvade, som ock inom den sköna litteraturen, der hans, här återopade skaldestycke, *The pleasures of imagination*, af hans landsmän högt skattas, synnerligast för dess harmoniska versbyggnad.

ras dragningskraft ligger. De äro, jemförda med stora historieskrifvares och skalders verk, hvad hans villa är i jemförelse med galleriet i Florens. Walpole visar oss ständigt saker, som visst äro af föga värde, men dock saker, som vi äro roade af att se och som vi ej träffa på hos någon annan. De äro egentligen bara lappri, men de förvandlas till kuriositeter, antingen genom hans groteska infattning eller derigenom, att de stå i sammanhang med någon känd personlighet. Hans stil är af det egendomliga slaget att alla fångslas af den och ingen kan våga att imitera den. Han är en "mannerist" hvars manér blifvit honom fullkomligt naturligt. Hans affektation har blifvit en sådan vana och så genomträngt hela hans väsende, att den knappast mera kan få namn af affektation. Affektationen är just det väsendtliga hos mannen. Den genomgår alla hans tankar och alla hans yttranden. Om den toges bort skulle ingenting återstå. Han fabricerar nya ord, förvränger betydelsen af de gamla, och vrider tillsammans sina meningar på ett sätt, som kommer språkforskare att häpna. Men allt detta gör han, icke allenast med en helt naturlig min, utan som kunde det icke göras på annat sätt. Walpoles likasom Cowleys och Donnes största förmåga låg i den fina uppfattningen af jemförelsepunkter och kontraster, allt för subtila för vanliga betraktare. Likasom de, förvånar Walpole oss ständigt med den lätthet hvarmed han sammankopplar idéer, hvilka vid första påseendet ej tyckes hafva någon gemenskap med hvarandra. Men han antar ej såsom de hela allvaret af en högtidig föreläsning och tar ej sina bilder ur laboratorier och skolorna. Hans ton är lätt och fladdrande; hans ämnen äro klubbens och balsalens, och därför läsas hans sällsamma kombinationer och långsökta hänsyftningar, ehuru så snarlika de, vid hvilka vi jäsapa oss till döds i poemerna på Carl den förstes tid, med ett nöje ständigt nytt.

Ingen människa, som skrifvit så mycket, är så sällan tråkig. I hans böcker påträffas knappast något, som man tycker sig vilja hoppa öfver. Och dock skref han ofta i ämnen, som allmänt anses för tråkiga, i ämnen, som män af stora förmågor förgäfvets sökt göra populära. Då vi jemföra Walpole med dessa sina större medbröder, inse vi med ens Walpoles öfverlägsenhet, icke i flit, icke i lärdom, icke i noggrannhet, icke i logisk styrka, men i den stora konsten att roa. Han bortkastar allt af sitt ämne, som icke synes honom egnadt att falla på läppen. Han behåller blott hvad som är i sig sjelft roande eller som kan göras roande genom konstgreppen af hans framställningssätt. De kärftvare bitarne af antiqvarisk lärdom lemna han åt andra och uppdukar en anrätt-

ning, värdig en Romersk epikuré, en anrättning bestående endast af läckerheter, sångfoglars hjernor, rommen af sällsynta fiskarter och solsidan af persikorna. Detta utgör äfven i vår tanke största förtjensten af hans roman (*Otrantos Borg*). Karaktererna äro illa tecknade och händelserna omotiverade, men ehuru ringa värde berättelsen än må hafva, slaknar dock aldrig läsarens uppmärksamhet. Der finnes inga afvikelser från ämnet, inga beskrifningar, som ej äro på sin plats, inga långa tal. Hvarje mening bringar handlingen framåt. Uppmärksamheten hålles ständigt spänd. Ehuru orimlig idéen och ehuru enfaldiga de spelande förefalla, har troligen ingen läsare funnit boken tråkig.

Walpoles bref anses allmänt för det bästa af hvad han skrifvit och det med rätta. Hans fel förekomma oss långt mindre stötande i hans korrespondens än i hans böcker. Hans galna, orimliga och ständigt vexlande omdömen om människor och ting ursäktas lätt i förtroliga bref. Hans bittra, hånsfulla lynne, och hans benägenhet att förringa andras förtjenster framträda ej här med så mycken hätsk oblidlighet, som i hans memoirer. En brefskrifvare måste i allmänhet vara höflig och vänskaplig emot sin korrespondent åtminstone, om icke emot någon annan.

Han älskade brefskrifning och hade påtagligen studerat den som en konst. Det var också i sjelfva verket just det rätta skrifsättet för en sådan man, för en man, mycket angelägen om att räknas till sin tids snillen, men på samma gång nervöst ängslig, att, i och med detsamma han vann snilletts rykte, förlora fatalierna såsom gentleman. Det låg ingenting vulgärt i brefskrifning. Icke ens den granntycktaste fashionabla sprätt — och Walpole, ehuru författare till många digra volymer, hade mycket gemensamt med modets fina hjeltar — kunde hafva vägrat en gentleman rättigheten att stundom brevexla med en vän. Huruvida Walpole nedlade mycket arbete på sammanskrifvandet af sina bref är omöjligt att af dessa bedöma. Der finnes stycken, som tyckas fullkomligt ostuderade. Men sjelfva naturligheten kan vara en följd af arbete. Der finnes andra, som förefalla utomordentligt konstlade, men de töra hafva frambragts utan allt bemödande af ett sinne, hvars medfödda fyndighet blifvit genom ständig öfning skärpt ända till ytterlighet. Man är aldrig säker, att man ser honom sådan han är. Man är aldrig säker, att hvad som tyckes vara natur icke är maskerad konst. Man är aldrig säker, att hvad som synes konst, icke är en blott vana, som blifvit en andra natur.

I lif och qvickhet är korrespondensen med Sir Horace Mann, hvilken vi företagit oss att granska, författarens öfriga arbeten ej

öfverläsen. Men den har en fördel framför dem alla. Den utgör ett sammanhängande helt, en ordentlig journal öfver de i Walpoles tanke viktigaste transactioner under Georg den andres sista tjugu regeringsår. Den lemna många nya upplysningar angående den tidens historia — en del af Engelska historien, som de flesta läsare känna föga till.

Här öfvergår Macaulay till en vidlyftigare skildring af Walpolestatsmannens personlighet, hans politiska inflytande, hans embetsmannaverksamhet, hvilken tillika innefattar en teckning af landets dåvarande politiska ställning, de olika partier, som bildat sig inom parlamentet och de otaliga intriger, som skiftesvis gaf dessa makten i hand och som slutligen åvägabragte Walpoles fall. Hela denna skildring, ehuru väl och lifligt framställd, rör sig dock omkring ämnen, alltför invecklade och alltför uteslutande engelska, för att kunna intressera mängden af Svenska läsare. Vi hafva därför helt och hållet utelemnat den och inskränkt oss till meddelandet blott af den utlovade teckningen af författaren Walpole — vald icke blott för att göra Svenska läsare bekant med denne, i sitt slag egne, skriftställare, utan hufvudsakligast för att de må lära känna Macaulay från en ny sida, helt olika den hvori han visar sig i skildringen af Milton.

BIOGRAFISKA SKIZZER.

II.

Henry Wadsworth Longfellow.

Mr Longfellow är född 1807 i Portland, staten Maine. Vid fjorton års ålder inträdde han i *Bowdoin College*, Brunswick, der han 1825 tog den förberedande filosofiska examen. Kort derefter började han studera juridiken, åt hvilken han ämnade egna sig, men då man, i anseende till hans ovanliga kunskaper i de moderna språken, önskade honom till lärare i dessa ämnen vid den högskola, der han gjort sin uppfostran, öfvergaf han de juridiska studierna och begaf sig år 1826 till Europa för att bereda sig för sitt nya kall. Han tillbragte der tre och ett halft år, under hvilken tid han besökte Frankrike, Spanien, Italien, Tyskland, Holland och England. Vid återkomsten till fäderneslandet tillträdde han genast sin befattning och gifte sig 1831. Då 1835 professionen i moderna språk och litteratur blef ledig vid *Harvard College*, Cambridge, och Longfellow utnämndes att bekläda densamma, företog han ännu en resa till Eu-

ropa, i afsigt att hufvudsakligen studera de germaniska folkens språk och litteratur. För detta ändamål tillbragte han sommaren i Danmark och Sverige, hösten och vintern i Tyskland och den följande våren och sommaren i Tyrolen och Schweitz. I October 1836 återkom han till Förenta Staterna, inträdde då straxt i sin nya verkningsskrets och har sedan denna tid varit bosatt i Cambridge, Massachusetts. 1843 gjorde han åter ett besök i Europa, men denna gång för sin helsas skull.

Longfellows första poetiska försök utkommo i *The United States' Literary Gazette*, under det han ännu blott var student. Ända ifrån denna tid har han varit känd och älskad som skald, och alltefter som hans poetiska ande utbildat sig och hans kunskaper ökats, hafva hans skaldestycken vunnit i form, fulländning, skönhet och styrka. Under sitt vistande i Brunswick skref han åtskilliga förtjenstfulla uppsatser i *North American Review*, samt översatte från Spanskan *Coplas de Manrique*; utgaf äfven »*Outre Mer, or a Pilgrimage beyond the Sea*,» en samling täcka berättelser och skizzer, för det mesta skrifna under hans första utländska resa. 1839 utkom hans *Hyperion*, en roman eller novell, som äfven innehåller reminiscencer från hans vistande i Tyskland och i hvilken man återfinner många legender och sagor, särdeles från Rhentrakterna, ledigt berättade på ett vackert, poetiskt språk. Öfver det hela sväfvar dock ett mystiskt dunkel, som läsaren ej rätt kan genomskåda; hjeltens melankoliska sinnesstämning och saknad af ett kärt förloradt föremål häntyder troligen på den förlust författaren sjelf gjorde i Heidelberg, der hans hustru plötsligt dog under resan 1835—36.

Den första samlingen af hans skaldestycken utkom 1839 under namn af »*Voices of the Night*,» och följdes under de kommande åren af »*Ballads and other Poems*,» »*the spanish Student, a Play*,» »*Poems on Slavery*» etc. etc.

Derpå följde 1845 »*The Poets and Poetry of Europe*,» nyligen utkommen i svensk översättning. Den innehåller en väl skriven öfversigt af Anglosaxiska, Isländska, Danska, Svenska, Tyska, Holländska, Fransyska, Italienska, Spanska och Portugisiska språken och skaldekonsten från äldsta till närvarande tider, en mängd biografiska notiser om de skalder, som skrifvit på nämnde språk, jemte åtskilliga prof på deras författareskap i särdeles lyckade öfversättningar. De svenske skalder, som der representera vårt fäderneslands litteratur, äro Kellgren, Fru Lemngren, Leopold, Tegnér, Atterbom, Stagnelius och Vitalis.

Till den sednare perioden af Longfellows författareverksamhet höra: *Kavanagh*, en enkel, men täck och ofta rörande berättelse,

framställande karakterer och händelser ur småstadslifvet, samt skildrande en rikt begåfvad natur, som dock genom bristande energi går miste om det mål den önskar uppnå. Vidare skaldestyckena *The Belfry of Bruges and other poems*, *Evangeline*, *The Seaside and the Fireside*, *The golden Legend*, *The song of Hiawatha* och *The Courtship of Miles Standish and other Poems*.

»*The Skeleton in armour*» hvilken vi härnedan försökt återgifva på svenska, är en af Longfellow's mest utmärkta ballader. Som det ämne, författaren der behandlat, sammanhänger med Nordens äldre historia, torde denna ballad äfven derföre ej vara utan sitt intresse för svenska läsare. Anledningen till författandet var upptäckten af ett vapenklädt skelett, som för ungefär ett par decennier tillbaka upprädfdes vid Fall River, Rhode-Island. Författaren sammanband denna upptäckt med ett gammalt rundt torn i trakten af Newport, Rhode-Island, vanligen känt under namn af den gamla väderqvarnen. Enligt nyare antiqvariska undersökningar anses dock detta gamla torn bestämdt ega en forn-nordisk arkitektur och tros derföre vara uppfördt af skandinaver, hvilka redan i 12:te århundradet eller långt före Columbi upptäckt af den nya världen besökte Amerikas vestra kust.

Bland Longfellow's yngre arbeten, som äro oss bekanta, vilja vi nämna *Evangeline, a tale of Acadie* (numera Nya Skottland). Detta skaldestycke är skrifvet på en versform, svår och ovanlig för engelska språket, nemligen hexameter och utgör ett bevis på författarens grundliga studier af skaldekonsten, hans ihärdighet och hans makt öfver språket. Ehuru denna dikt ej kan tilläggas reminiscencer från Goethe's *Hermann und Dorothea*, Voss's *Luise* eller Tegnér's *Nattvardsbarnen*, kan man dock ej undgå att märka det författaren hemtat formen och många ordvändningar och bilder deri från dessa den moderna litteraturens ypperliga skaldestycken, på samma gång man måste erkänna, att hans *Evangeline* eger det sjelfständiga originalets hela friskhet, otvungna hållning och behag. Denna dikt innehåller många sannt poetiska skönheter, täcka och målande naturbeskrifningar och det djup af ren känsla, som alltid utmärker dess författare. Sednare delen af den sista sången är isynnerhet af gripande skönhet. Vi äro öfvertygade om, att den skall läsas med verkligt nöje af hvar och en, som eger ett sinne öppet för det sköna, och tro oss utan tvekan kunna rekommendera den åt dem af våra läsare, som äro tillräckligt bekanta med engelska språket för att rätt njuta af detta herrliga skaldeverk. En svensk öfversättning deraf lär äfven finnas i bokhandeln, men som vi ej läst denna, kunna vi ej yttra oss derom.

»*The golden Legend*» är också ett längre skaldestycke, hvartill idéen är hemtat från en medeltidslegend. Äfven i denna återfinner

man vackra tankar, klädda i ett välljudande poetiskt språk, åtskilliga humoristiska och qvicka partier och utmärker sig det hela för sin höga moral och rena anda. Dock står den, enligt vårt omdöme, såsom helgjuten bild, efter Evangeline i fulländning och behag.

»*The song of Hiawatha*,» hvaraf vi äfven ega en svensk öfversättning, skiljer sig mycket, så väl till stil som innehåll, från de föregående, och åtskilliga egenheter i formen och skrifsättet synas äfven härleda sig från författarens bekantskap med nordiska litteraturen. Den påminner nemligen om en af våra älsklingsförfattare, skalden Runeberg. Hiawatha, denna indianska Edda, som sångaren sjelf kallar den, är grundad på åtskilliga, bland Nord-Amerikas Indianer, gängse traditioner eller sagor; den innehåller ganska mycket af värde och intresse samt skall tvifvelsutan läsas med nöje, så väl för sitt vackra språk som för den blick den låter läsaren kasta in i de »röde männens» inre lif, hem och sedvanor.

The Courtship of Miles Standish, ett längre skaldestycke i den sist utgifna delen af hans poemer, är också skrifvet på hexameter, för hvilken versform skalden nu tyckes hafva fattat en viss förkärlek. Hjerten i detta poem är en historisk personlighet, en af de oförskräckte svärdets och andans stridsmän, som år 1620 landstego på Nya Englands kuster och derstädes anlade den första kolonien, hvilken han genom sin visdom och tapperhet bevisade viktiga tjänster. Poemet afhandlar en liten episod ur Miles Standish's lefnad och man återfinner i detsamma alla de karaktersdrag, hvilka utmärka Longfellow såsom skald. Bland de mindre poemerna hafva *The two angels*, *Catawba wine*, *Children* och *Sandalphon* mest intagit oss, hvarför vi äfven af den senare meddela läsaren en öfversättning.

Denne författares grundliga studier af de moderna språken och deras litteratur visar sig äfven i de många lyckade öfversättningar han gjort; främsta rummet deribland gifva vi åt *Nattvardsbarnen*, hvilket skaldestycke han, oaktadt alla de svårigheter han haft att öfvervinna, vackert och troget återgifvit på engelska. Han säger sjelf derom: »min öfversättning är ordagrann, kanhända till ytterlighet. På intet ställe har jag gjort författaren orätt genom att tillägga några inbillade försköningar eller förbättringar. Jag har till och med bibehållit versmåttet, den obevekliga hexametern, ehuru man måste bekänna, att den engelska sånggudinnan rör sig i denna drägt ungefär lika ledigt som en fånge dansar efter sina kedjors musik; eller kan man kanske säga derom som D:r Johnson om den dansande hunden: »det förunderliga är ej att den gör det så bra, men att den kan göra det alls.»

Om vår store Tegnér yttrar sig Longfellow: »Han står främst

bland svenske skalder, lefvande eller döda. Hans förnämsta arbete är *Frithiofs saga*, ett af århundradets yppersta skaldestycken. Denna nutidens skald har inristat sitt namn med outplånliga runor på häfvernas blad. Han är Sverges ära och stolthet; en prophet, aktad i sitt fädernesland, som med sitt namn förökade antalet af dem, hvilka redan pryda dess historia.»

Longfellow har, som vi redan förut nämnt, under sina resor äfven besökt Sverge och synes älska och värdera vårt kära fädernesland. Hans öfversättning af *Nattvardsbarnen* föregås af en kort teckning af några svenska seder och bruk, och med förkärlek fäster sig den amerikanske skalden vid den svenska allmogens enkla och flärdfria väsende.

Den författare, med hvars litterära verksamhet vi medelst dessa hastiga penndrag sökt göra våra läsare bekanta och till hvars närmare studerande vi härmed uppmana dem, är, efter hvad vi hafva anledning att tro, för närvarande den mest läste och mest populära skald i Förenta Staterna. Äfven i England är han älskad och värderad och hans namn är på intet vis okänt på Europas kontinent; under de sistförflutna åren har han också gjort sitt inträde ibland Sverges läsande allmänhet och vi äro öfvertygade om, att enhvar, som en gång fått göra hans bekantskap, med nöje och intresse skall fortsätta densamma. Longfellow kan nemligen kallas skald i detta ords ädlaste betydelse och tillhör såsom sådan ej en viss nation eller period, utan hela menskligheten. Han framhåller öfverallt sanningens, ljusets och skönhetsens seger öfver lifvets lägre elementer, uppmanar på en gång kraftigt och rörande till kamp mot det onda, till tålmod och förtröstan under pröfningar, till ihärdighet och outtröttlighet vid arbetet. Det är visserligen sannt, att man ej hos honom återfinner Byrons mäktiga, passionerade språk, djerfva liknelser och glödande bilder, som än framkalla vår beundran, än fylla själen med bäfvan, men man upptäcker deremot öfverallt en moralisk renhet, ett djup af känsla utan vekhet, som ovilkorligt väcker själens ädlaste sympathier och kommer oss att älska skalden. I mästerskap öfver det språk, han behandlar, har han få sina likar och man intages ovilkorligt af versens skönhet och behag, äfven der man ej finner några djupa tankar, några väldiga snilleblixtar att beundra. Också är det med glädje man ser, att mannen blifvit sin ungdomskärlek, sånggudinnan, trogen, och att de ljufva toner ynglingen framlockade ur den gyllene lyran ej förklingat utan ständigt ljuda i allt kraftigare, klarare ackorder under den mognade mannens hand. Ja, det är i sanning tillfredsställande att gifva akt på detta ständiga framåtgående, att se den gudomliga elden värdad och klart brinnande på

konstens altare, i tröts af alla ödets ombytliga vindkast, då vi så ofta med grämelse märka rika anlag vanvårdas och qväfvas vid den närmare beröringen med det praktiska lifvet.

Vi meddela här i öfversättning ett par af Longfellows poemer, beklagande på samma gång vår oförmåga att återgifva dem så sköna och intagande som de utgått ur skaldens hand.

SKELETTET I VAPENRUSTNING.

»Hemsk gäst, hvad vill du mig?

Du, som från de dödas stig

Fram i dagern vågar dig,

Hvarför kommer du mig nära?

Balsamerad du ej är,

Fast du dig i rustning klär,

Ty din hand ju köttlös är —

Vill du endast mig förfära?»

Ifrån kämpe, klädd i stål,

Från hans djupa ögonhål,

Som från halft utbrunnet bål,

Några bleka lågor flamma;

Och, som vattnets dofva dån

I den halft tillfrusna ån,

Hörs nu rösten, som ifrån

Sjelfva hjertats djup tycks stamma.

»Under längst förflutna dar,

Jag en tapper viking var,

Fast ej skald besjungit har

Mina hjeltedater många.

Lyss på min berättelse

Och den sedan återge,

Att ej min förbannelse

Med din släkt må evigt gånga.

»Fjerran bort i Nordens land,

Invid Eystrasaltets strand,

Jag med ännu barnslig hand

Vilda falcken modigt tämde;

Och med skridskon, bunden fast,
 Öfver Sundet flög i hast,
 Svaga isen nära brast
 Och min stackars jagthund skrämde.

»Ofta i hans frusna bo
 Störde jag och björnens ro,
 Rädda haren, må du tro,
 Som en skugga för mig flydde;
 Ofta hela skogen ut
 Följde jag med vargens tjut,
 Tills den mörka natt tog slut,
 Lärkan sjöng och dagen grydde»

»När jag äldre blef, en dag
 Med en sjökung följde jag,
 Sträng och blodig var den lag,
 Som hans vikingskara lydde;
 Vildt vårt lif på stormigt haf,
 Der vi redde mången graf,
 Klippte mången lifstråd af,
 Våld och brott vi icke skydde»

»Under sommarn plundring, strid,
 Dryckesgillen vintertid;
 Ofta midnattstimmans frid
 Våra dryckessånger störde,
 Då vi efter kämpased
 Tömde mjödhorn upp och ned,
 Under mången dristig ed,
 Som den vilde krigsgud hörde»

»När en gång med glädtigt mod
 Sägner ifrån haf och flod
 Jag förtäljde, för mig stod,
 Rodnande och blyg, en tärna;
 Blicken, som än brann, än log,
 Hjertat mitt tillfångatog,
 Lyste som på furuskog
 Lyser nattens bleka stjerna»

»Sköna mön med ögon blå
 Kärligt blickade jag på,

Bäfvande, men öm ändå
 Mig sin tro hon slutligt gifver.
 Skrämd hon var som skogens hind,
 Färgen vexlade på kind,
 Purpurnoln, dem qvällens vind
 Hastigt fram och åter drifver.

»Men i hennes faders sal
 Glänste sköldar utan tal,
 Skalden der vid fylld pokal
 Sjöng den gamles hjelteära.
 Och då jag hos Hildebrand
 Anhöll om hans dotters hand,
 Barden lyddes, att mitt land,
 Mina öden känna lära.

»Men den gamle kämpen log,
 När af mjöd en klunk han tog,
 Och liksom kring skeppets bog
 Skummet upp från vågen stänker,
 Kring hans skäggomflutna mund
 Fraggan steg från hornets rund,
 Då ett hånskratt samma stund
 Blir det enda svar han skänker.

»*Hon* en furstedotter var,
 Obemärkt det namn *jag* bar,
 Fast hon bad ej annat svar
 Hade fadren att mig gifva.
 Men, när dufvan skänkt sin tro
 Åt en hafsörn, bör i ro
 Man ej lemna hennes bo
 Att af honom plundradt blifva.

»Knappt jag fört min mö ombord,
 Skönast ibland mör i Nord,
 Knappt vi lemnat grönklädd jord
 Och oss trodde säkra vara,
 Förr'n på havets hvita strand,
 Hotande med väpnad hand,
 Syntes gamle Hildebrand
 Och hans hela krigarskara.

»Snart de gungade på våg,
 Stormen tjöt i mast och tåg,
 Försprång hade vi, dock såg
 Jag hur vind sig nyckfullt vände;
 Stillnade, men åter opp
 Bläste den, på vågens topp
 Sjö troll red, fiendtlig tropp
 Vilda hånskratt mot oss sände.

»Och att fånga byn, som kom,
 Seglen vände hastigt om,
 Dödshugg blef den helsning, som
 Rorsman gaf förutan skoning.
 Draken vår, med jernskodd bog
 Midskepps styrde, läcka tog
 Hildbrands skepp och hafstroll drog
 Snart det ned till Ranas boning.

»Efter cormorantens *) sed,
 Som med vingarne på sned
 På en klippa lägger ned
 Vunna bytet att det gömma;
 Ut till hafs jag styrde se'n;
 Trots den storm, som räckte än,
 Men mitt hjertas stackars vän
 Kunde nattens skräck ej glömma.

»Trenne veckor vesterut
 Styrde vi, tills storm var slut,
 Likt ett moln en strand förut
 Skönjdes då — du der den röjer.
 Till vår boning byggde jag
 Der det torn, som än i dag
 Trotsar stormens vingeslag
 Och mot hafvets våg sig höjer

»Der vi lefde många år,
 Tiden läkte hjertats sår,

*) Cormoranten (*Pelecanus carbo*, L.) är en sjöfogel af ungefär samma storlek som gåsen. Till färgen är den svartbrun, på ryggen svartvågig, under halsen och framåt näbben blandadt med hvitt; hanen har dessutom en hvit ring kring halsen och hvita fläckar på käkarne, samt tofs på hufvudet. Denna fogel finnes i båda hemisfererna och lever af fisk, förnämligast ål; i China begagnas den såsom fiskare, men på det han ej måtte frestas att uppsluka det vunna bytet, sättes en trång ring kring halsen, hvarigenom han hindras att svälja annat än småfisk.

Torkade den huldas tår,
 Modersglädjen fick hon smaka;
 Men min lycka gick i qvaf,
 Döden bröt min lilja af,
 Under tornet är dess graf —
 Jorden bär ej hennes maka.

»Dyster dal, der furor stå,
 Liknade mitt sinne då,
 Och förhatlig himlen blå
 Blef mig liksom jordens söner;
 Klädd i rustning jag till slut
 Drog en dag i skogen ut,
 Föll uppå mitt eget spjut —
 Döden hörde mina böner!

»Månget ärr på bröst jag bar
 Och när bojan lossad var
 Anden hölls ej längre kvar,
 Men till Valhall genast flydde!
 Nu ur Gudars gyllne bål
 Dricker kämpen, klädd i stål,
 Än den höga Nordens skål!»
 — Så den gamles saga lydde.

SANDALPHON.

Har du läst i Talmuds gamla skrifter,
 Mång' legend om mäktiga bedrifter
 Utaf englar ibland luftens här?
 Har du läst historien, underbara,
 Om Sandalphon, som man säger vara,
 Den till himlen menskors böner bär?

Der vid portarne till himlastaden
 Står han öfverst bland den långa raden
 Utaf englar, som på stegen gå, —
 Himlastegen, som från jorden räcker,
 Som en tallös englahär betäcker —
 Drömmande ju Jacob såg den så.

Mythen säger: luftens, eldens andar,
 Sjunga blott en enda hymn, som blandar
 Sig med jublet kring den Högstes thron;
 Men som harpans gyllne strängar springa,
 När för hårdt de anslås, så förklinga
 Deras lif med sångens sista ton.

Under denna yrsel, denna villa
 Ses Sandalphon sansad, lugn och stilla
 Bland en hänryckt jubelskara stå,
 Andarne försvinna, sången tystnar,
 Men odödlig engel vänligt lyssnar
 Till de ljud, som upp från jorden gå.

Ja, han lyssnar villigt till de böner,
 Som uppstiga ifrån jordens söner,
 Ifrån hjertans djup till himlens höjd:
 Ångerfull sin synd den ene bigtar
 Och om styrka ber en ann', som svigtar
 Under korsets tyngd, mot jorden böjd.

Hvarje bön ett jordens barn uppsänder,
 Byts till blomma i Sandalphons händer,
 Mången krans deraf han flätar glad;
 Och den ljufva vällukt blomstren sprida
 Tränga genom portens hvalf, de vida,
 In uti odödlighetens stad.

Säg, kan denna myth Er ej behaga
 Fast den blott är en legend, en saga,
 En Rabbiners gamla tradition?
 Från förgången tid ett dunkelt minne
 Fångslar omotståndligt den mitt sinne,
 Lik en himmelsk, halft beslöjad ton.

Och när natten står på fästet höga
 Hänryckt blickar då mitt tjusta öga
 Emot stjernornas och ljusets land;
 Der jag ser Sandalphon, engeln, sträcka
 Sina hvita vingar ut och räcka
 Jordens arma barn en vänlig hand.

Och den längtan, som mitt hjerta känner,
 Och den febereld mitt hufvud bränner,
 Tolka tydligt denna myth för mig:
 Hjertat suckar, men ej målet vinner,
 Tanken sträfvar, men ej höjden hinner,
 Blott för bönen himlen öppnar sig.

SKÖRDEMANNEN OCH BLOMMORNA.

En skördeman jag vet med bleka kinder,
 Hans namn är Död, med lian, som han bär,
 Han mejar fältets ax, dem sammanbinder,
 Men mången blomma ock bland axen är.

»Skall icke något skönt jag få?» han säger,
 »Blott mogna axen, som der böja sig?
 »Fastän för mig ock blomman värde eger,
 »Jag ej en enda gömma vill för mig.»

Han ser på blommorna med sorgsna blickar
 Och kysser sakta blad, som vissnat ner;
 »Mig Paradisets Herre till er skickar,
 »Det är för Honom jag nu skördar er.

»Min Herre önskar dessa blommor späda,»
 Sad' skördemannen och han smålog, mild;
 »Ty jordens blommor ännu Honom gläda,
 »Utaf Hans barndom äro de en bild.

»De skola blomstra nu i ljusets dalar,
 »Planteras dit af mig, så ljöd Hans bud;
 »Och helgon, en gång, uti himlens salar
 »Dem skola bära på sin hvita skrud.»

Och modren gaf med tårar och med smärta
 Den blomma, som för henne kärast var;
 En röst dock hviskar till den armas hjerta:
 »Du ej för evigt den förlorat har.»

Ej vred, ej grym, ej utan all förskoning,
 Till jorden skördaren den dagen kom;
 En engel mild besökte menskors boning,
 Med blommor vände se'n till himlen om.

ETT BESÖK I MAMMOTH-GROTTAN.

I nya världen tyckes naturen hafva antagit än mer storartade dimensioner än vi äro vana att beundra i den gamla. Huruvida dessa benämningar, den nya och den gamla världen, i anseende till skapelsehistorien, äro rätt egentliga, är en fråga, som väl ännu ligger inom gissningarnes område, och som vi ej ens vilja bjuda till att besvara; men när man beskådar formerna hos jättenaturen i den nya världen, måste man dock känna sig frestad att tro, att *den*, i hela sin ursprungliga storhet, kraft och yppighet, var den första som utgick ur Skaparens hand. Äfven för oss, hvilka betrakta landet på hinsidan oceanen som ett nästan okänt, halft underbart, halft barbariskt land, äro dock namnen på åtskilliga af dessa naturens storartade företeelser sedan barndomen väl bekanta. Hvem har ej hört talas om Anderna, om Amazon- och Mississippifloderna, om Niagarafallet och hvem har ej häpnat vid tanken på denna nästan omätliga bergsträcka, som genomstryker de vestra delarne af de amerikanska halföarne, på dessa ofantliga floder, som vattna landsträckor af många hundra mils vidd, på denna oerhörda vattenmassa, som, utan att förminskas eller aftaga, århundrade efter århundrade bryter sig mot klipporna vid Niagara och bildar världens största vattenfall? Men den nya världen har än flera naturunder att uppvisa, hvilka, i hänseende till det sublima, det storartade och underbara, ej stå efter de nyss uppräknade i intresse. Ibland dem är den märkvärdiga *Mammoth-grottan* i Kentucky*), i Sverige ganska litet bekant. Vi hoppas därför bereda våra läsare ett nöje, då vi här meddela ett ögonvittnes berättelse om sitt besök i denna underverld.

Under en resa, som jag för några år sedan företog i Förenta Staterna, hörde jag åtskilliga gånger nämnas Mammoth-grottan, såsom ett föremål af intresse och väl värdt ett besök. I allmänhet tycktes man dock känna föga till densamma och som de uppgifter, jag erhöll derom, alltid kommo till mig i tredje eller fjerde hand, hade de den dunkla, svälvande karakter, som vanligen vidlåder dylika berättelser. Jag åhörde dem därför visst med förvåning och intresse, men dock utan att erfara någon lifligare åtrå att öfvertyga mig om det mer eller mindre sannolika i dessa meddelanden, hvilka jag ansåg temligen öfverdrifna. Man kunde ej ens rätt

*) Kentucky tillhör unionens vestra stater och begränsas i norr och vester af Ohio och Mississippi-floderna.

säga mig, i hvilken trakt af Kentucky grottan låg och på hvad sätt jag skulle komma dit, och därför lemnade jag föga spelrum åt den önskan, som väl stundom kunde vakna att sjelf få beskåda de naturens under, denna grotta gömmer i sitt sköte. Men då jag, under mitt vistande i *New-Orleans*, kom i beröring med personer, som sjelfva besökt Mammoth-grottan och ej nog lofordande kunde yttra sig öfver dess märkvärdigheter, samt af dem hörde, att den ej skulle vara så aflägsen från *Louisville*, dit jag ändå ämnade mig, beslöt jag att ej försumma de tillfällen, som möjligen kunde erbjuda sig att förskaffa mig tillträde till underverldens regioner.

Jag for i Maj 1855 från *New-Orleans* med ångbåt uppför *Mississippi* och en del af *Ohio* så långt som till *Louisville*, en resa, hvilken, på kartan betraktad, synes vara obetydlig nog, men som dock i sjelfva verket upptager en längd af 1800 mil *). Sedan jag vid ankomsten till *Louisville* erhållit rum på »*the Galt-house*,» ett präktigt hôtél, var min första omsorg att göra mig underrättad om på hvad sätt jag skulle kunna verkställa den nu kär blifna planen att besöka Mammoth-grottan. Hôtelletts artige och tjenstaktige värd gaf mig genast de upplysningar, jag åstundade, och underrättade mig om, att resande från *Louisville* ofta gjorde utflykter till denna grotta, samt att just samma morgon ett sällskap i denna afsigt lemnat hans hôtél. Man begagnade sig då vanligen af den diligens, som dagligen går från *Louisville* till *Nashville*, Tennessee, tog efter en dryg dagsresa af 90 mil nattlogis på Bell's hôtél, hvarest från man följande morgon hyrde hästar och vagn till grottan, dit då blott 9 mil återstodo. På min förfrågan, huruvida han ej kände, om på hôtellet ännu funnes några resande, hvilka voro hågade för denna intressanta restur, lofvade han att inhemta underrättelser derom, och då han snart derefter återkom med svar att en engelsk familj följande dag ämnade begifva sig på väg till grottan, samt att diligens-biljetter ännu voro att tillgå, glädde jag mig af hjertat åt det nöje jag väntade mig af denna utflykt.

Påföljande morgon kl. 4 suto vi i diligensen och att dömma efter början, lofvade dagen att blifva särdeles vacker. Sådant blef äfven fallet och var resan ganska angenäm; vägen gick genom en vacker nejd, prunkande i yppig grönska och beskuggad af lummiga träd, bland hvilka isynnerhet bokarne utmärkte sig för sin skönhet. Oftast kunde man tro sig fara genom en väl vårdad park med en rikedom af ståtliga ädla löfträd, som utsträckte sina yfviga kronor öfver en fin jemn gräsmatta, men åter afbröts detta leende land-

*) Alla här uppgifna mil äro engelska, hvaraf något mer än 6 gå på en svensk mil.

skap af vildare scener; berg uppreste sig på ömse sidor om vägen och i dess skrefvor hängde ett och annat träd, en och annan buske, under det forssande bergströmmar neddansade öfver klippstycken och stenar. Här och der framskyntade ock en farm med sina lantliga boningar, sin boskap, sina åkrar och ängar; men mina engelska reskamrater, vana vid den omsorg, med hvilken hvarje quadrataln odlingsbar jord brukas och vårdas i »old England» funno landet i allmänhet föga och illa odladt. Vi passerade tvenne mindre städer, hvilka ej voro utmärkta för annat än den snygghet, prydighet och rymlighet, som karakterisera de amerikanska småstäderna och hvari de stå långt framom sina systrar i gamla världen. Tvenne floder, *Salt* och *Green-River*, öfverforos äfven på det i denna verldsdel ganska vanliga sättet, neml. att man kör ned i vattnet, der det är som grundast, och sålunda uppnår flodens andra strand, ett sätt att färdas, hvilket i allmänhet förefaller Europeer ganska obehagligt. Ej förrän sent på qvällen uppnådde vi vårt mål för dagen, Bells hôtél, der vi vederqvickte oss med en god aftonmåltid och åtnjöto snart derefter en efterlängtd hvila i våra trefliga och beqväma sofrum.

Dagen derpå väcktes vi af en leende sol till nya mödor och nya njutningar. Efter att hafva förskaffat oss passande åkdon, begåfvo vi oss genast på väg till Mammothgrottan, sedan våra förväntningar och vår nyfikenhet genom alla de ytterligare berättelser vi derom hört nu blifvit stegrade till det yttersta. Vägen, som i sig sjelf var svår, stenig och ojemn, slingrade sig genom en romantiskt skön nejd, bergig och skogig, hvilken sades vara underminerad af jättegrottan. Ändtligen voro vi framme. Vi togo in på det vid grottan belägna hôtellet för att skaffa oss nödiga upplysningar och en vägvisare till underjorden, samt bläddrade under det vi väntade i »de Resandes bok,» der jag äfven påträffade vår berömda landsmaninnas, Jenny Linds, namn. På det att fruntimren ej af sin obeqväma klädedrägt skulle hindras för mycket under promenaden i grottan, bytte de om kläder och iklädde sig en slags Bloomerkostym, bestående af underkläder och en kort blus. Med en mulatt till vägvisare anträdde vi nu vår färd; och var det med en besynnerlig känsla af bäfvan och undran, jag nalkades ingången till den värld, hvarom jag ej en gång förmått göra mig en otydlig föreställning.

Genom en vacker skogspark sänker sig vägen så småningom ned i en trång dal och slutligen nedstego vi ungefär trettio fot på en ojemn stentrappa, hvarefter vi befunno oss i en håla, der ingången till den hemlighetsfulla grottan synes i fonden. Här stan-

nade vi några ögonblick och sågo oss omkring. Öfver grottans hvällda ingång, som befinner sig i en temligen stor klippa, medhänge rika grönskande guirlander. De mångfaldiga löfträd, som växa i dessa nejder, och hvilka nu voro iklädda alla vårgrönskans omväxlande nyanser, bildade tillika med den vilda vinrankan och andra klängväxter, som mellan trädens grenar kastade sina rika och för vinden sväfvande draperier, en särdeles vacker kontrast mot den mörka klippväggen och grottans mystiska dunkel. Ett litet vattenfall nedhoppar der bredvid från klippan och emottages i en håla utanför grottans ingång. Vi inträdde nu i grottans försal, som af det utifrån inströmmande dagsljuset ännu svagt belystes; men snart hejdades våra steg af en mur med sin tillstängda dörr. Den öppnades dock innan kort men tillslöts straxt åter och vi befunno oss i det eviga mörkret, dit ingen vänlig solstråle kastade ens en strimma af ljus. I detta mörker, denna tystnad var någonting djupt gripande, som nästan isade blodet i mina ådror. Det föreföll mig snart sagdt förmätet af oss, menniskor, att våga intränga i dessa underjordens domäner, att störa stillheten i detta kolossala tempel, hvilket syntes danadt af mäktiga andar och helgadt åt evig hvila och tystnad. Snart glimmade dock några flämtande lågor i de lampor vår vägvisare påtände och hvaraf han behöll en för sig sjelf, samt utdelade de andra bland oss. Vid den dunkla belysning de spridde, sågo vi oss i en slags nedåtsluttande hålväg, som kallas »*the Narrows*» *) (de trånga gångarne), men hvilken snart nog vidgar sig i en stor grotta, som, så att säga, utgör den egentliga vestibulen till detta underjordiska palats **). Men i anseende till det allherrskande mörk-

*) Som de engelska namnen förefalla mer karakteristiska och ofta äro svåra att återgifva på ett annat språk, hafva vi stundom föredragit att bibehålla dem.

***) Innan vi gå vidare, torde kanske här vara på sin plats att nämna några ord om den stora salpeter-tillverkning, som fordome egde rum i denna grotta och hvaraf man ännu ser spår, dels vid ingången, dels på flera andra ställen, i de lemningar efter rör och vattenledningar, som förefinnas, samt i stora uppkastade högar af salpeterhaltig jord. Denna fabrikation lärde fordome, särdeles under kriget med England, hafva försiggått i stor skala och anses tillgången på dylik jord i grottan vara så riklig, att man derifrån kan förse hela jorden med salpeter. Sedan den ostindiska salpetern inkom i världshandeln, har dock fabrikationen deraf i Mammothgrottan upphört, emedan arbetskostnaden ansågs uppsluka vinsten. Före den tidpunkt, då grottan användes till detsa ändamål, anser man den hafva varit begagnad till begravningsplats. Arbetarne hafva nemligen under sina gräfningar i grottan funnit flera skeletter, hvaraf många, i anseende till sina gigantiska proportioner, tyckas hafva tillhört en utdöd människostam. Åtskilliga indianska mumier hafva äfven blifvit upptäckta der: den sednast funna, en kvinlig mumie, befanns i sittande ställning i en fördjupning, hvaröfver en flat sten blifvit lagd. Hos och bredvid henne lågo åtskilliga artiklar af Indianskt arbete:

kret kan dock blicken ej rätt mäta dess storartade dimensioner, förr än vägvisaren påtänder några bengaliska eldar, vid hvilkas klara ljus man finner sig vara i en slags basilika af oval form, 200 fot lång och 150 fot bred, med en höjd af ungefär 60 till 70 fot. Hela denna rymd är betäckt af ett enda klippstycke, hvari ögat ej kan upptäcka en enda remna eller ojämhet, om man undantager den breda taklist, som omgifver densamma. Ej heller uppbäres detta tak af några stöd eller pelare. Till höger om denna grotta och midt för densamma finner man flera långa, breda gångar, hvaraf en, det s. k. *Stora Galleriet*, framgår i rak riktning och under flera mil utsträcker sig som en ofantlig tunnel. Den håller i medeltal 50 fots höjd och 50 fots bredd och är rik på stalagmiter och stalaktiter, *) samt eger flera betydliga grottor och sidogångar af anseelig längd.

Sedan vi vandrat en stund framåt och allt mer fördjupat oss i jordens inelvor, inträdde vi i »*Kyrkan*,» en grotta, som håller 100 fot i diameter och 63 fots höjd. Ett utskjutande klippstycke liknar på det mest förvillande sätt en predikstol och den fördjupning, som skönjes der bakom, kan ganska väl föreställa orgelläktare. Gudstjenst har äfven mer än en gång blifvit hållen i denna underjordiska kyrka, och jag kan knappast föreställa mig något mer gripande och till själens innersta trängande, än Guds ords förkunnande i detta majestätiska tempel, hvilket ej är af människohänder uppfördt, än kyrkosångens djupa toner i dessa högtidliga hvalf, till hälften upplysta, till hälften insvepta i ett hemlighetsfullt dunkel. Endast ogera lemnade vi denna cathedral, om hvars ålder inga annaler kunde lemna oss någon upplysning och våra dröjande steg, våra återvändande blickar tycktes liksom vänta sig att genom något nytt under få se kyrkan upplyst af tusende lågor, uppfylld med en andäktig församling, lyssnande till predikantens mäktiga stämma och orgelns fylliga toner. Men fåfängt! Inga andra väsenden voro synbara än våra egna gestalter, inga andra ljud förnummos än ehot af våra steg och röster.

Innan vi skiljdes derifrån, berättade oss dock vår vägvisare, att en vigselceremoni för ej så länge sedan egt rum i denna kyrka, och då jag förklarade, att jag för en sådan högtidlighet dock skulle föredraga en mer leende omgifning och solljusets lifvande

ett par moccasiner, en rensel, väfd eller knuten af tågorna af den inre barken af något slags träd, en mössa af samma tyg, sju hufvudbonader af fjädrar, en mängd halsband, gjorda af hårda bruna frön, mindre än hampfrön, rådjurshofvar, o. s. v.

*) Droppstensbildningar af olika slag.

strålar, tillade han, att bruden, som en gång afgifvit ett heligt löfte, att hon aldrig skulle gifta sig »on the face of the earth» (på jorden), på detta sätt förstått uppfylla sitt hjertas önskningsar, utan att bryta sitt ord.

Vi gingo vidare och uppstego för en trappa till »*the Gothic Avenue*» en gång af kanske 2 mils längd; dess spetsiga hvalfbågar och refflade pelare, samt andra likheter med den göthiska arkitekturen hafva gifvit anledning till detta namn. Den är också särdeles rik på stalaktiter och stalagmiter, hvaraf några antagit förundransvärdt vackra och reguliera former, under det andra förete de mest bizarra skapnader, och präktiga pelare deraf sträcka sig från golf till tak. Under vår vandring genom denna gång förvånades vi, ja, förskräcktes nästan af det ihåliga ljudet under våra fötter, och på vår fråga om orsaken dertill underrättades vi af vägvisaren, att ännu en annan stor grotta befinner sig *under* denna. Bland stalaktiter, som här påträffas, har en fått namn af »Klockan,» i anseende till det dofva, tornklockslika ljud den fordom gaf ifrån sig, när man slog derpå. Den har nu blifvit sönderslagen af en vandalisk resande.

Jag vill ej trötta läsaren med att uppräknat alla de grottor vi genomvandrade eller alla de underbara föremål, som fångslade vår uppmärksamhet, utan endast uppehålla mig vid det mest anmärkningsvärda och måste som sådant omnämna »*New and Old Register Rooms*» med tak så släta och hvita som om de nyss varit gipsade. Deras skönhet har dock, ty värr, blifvit förstörd af resande, som i en blind ifver att öfverallt teckna sina namn, — namn utan all märkvärdighet för andra än dess egare, — skrifvit dem i taken medelst röken af ljus för att sålunda göra sig odödliga.

Då vi lemnade dessa rum, tog vägvisaren alla lamporna för att så gruppera ljusen, att de rätt belyste den del af grottan, deri vi nu inträdde, ett rum af ganska betydliga dimensioner, hvilket man gifvit namn af »*det Göthiska Kapellet.*» Anblicken af detta kapell är i sanning hänförande, och kan man med skäl tro sig i hast försatt i någon ofantlig krypta, tillhörande en af Europas förnämsta cathedraler. Vid dess båda ändar resa sig ofantliga stalagmitpelare och på sidorna på samma afstånd från väggarne stå tvenne rader af smärtare pelare, hvilka tyckas uppbära det hvälfda taket. Allt var så storartadt, så harmoniskt skönt, och framstod så vackert i den väl anbragta belysningen, att vi hade svårt att slita oss från ett skådespel, hvars like vi ej mer kunde hoppas få skåda.

Men som tiden och vägvisaren ej ville stå stilla, måste vi

försjunkna i betraktelser af dessa naturens storartade under fortsätta vår väg, till dess vi stötte på en ofantlig stalagmitpelare i hvars midt var en urholkning, lagom stor för att gifva en bekväm hviloplatz. Vägvisaren bjöd oss sitta ned, omtalande, att detta säte kallas »*Djefvulens ländstol.*» Oaktadt det föga inbjudande namnet kunde vi ej underlåta att för ett par minuter hvilade oss i denna massiva stol, som i betraktande af stället, handtverkaren och materialierna var rätt bekväm, hvarpå vi fortsatte vandringen till dess vi stannade vid ett smalt spetsigt klippstycke, som 30 fot från marken framskjuter i en rotunda, och hvilket erhållit namn af »*the Lover's Leap.*» Vanligen uppväcker denna benämning ett med fasa blandadt intresse, emedan man inbillar sig, att en olycklig älskare på detta ställe sökt och funnit en efterlängtd död. *Sådant* är dock ej förhållandet, utan har detta namn, så väl som de flesta andra, endast slumpen eller en liflig fantasi att tacka för sin uppkomst.

Straxt nedanför detta utsprång synes i djupet af grottan en håla af ganska hemlighetsfullt utseende och, om man vågar sig ditin, inträder man derigenom i en lång, smal gång, hvilken förer till en lägre del af »*the Gothic Avenue.*» Vi följde densamma och fortsatte vår promenad genom denna lägre arm af den göthiska gången, som ständigt sluttar nedåt, till dess vi befunno oss i den s. k. »*Annetti's Dôme,*» en stor, vacker rotunda med hvälfdt tak. Genom en remna i den omgifvande klippväggen upptäckte vi ett vattenfall, hvilket genom en smal kanal utgjuter sig i en djup håla, liknande en cistern, som vanligen är fylld med vatten.

Under ett ständigt nedstigande uppnådde vi åter hufvudgrottan, nära den del deraf, som man kallar »*Balsalen,*» ett stort, högt, hvälfdt rum, hvilket sträcker sig rakt fram till en längd af flera hundra fot, och hvars släta, jemna golf troligen gifvit anledning till denna benämning. På sidan har man äfven en läktare, som kunde inrymma en ganska anseelig orkester och en egen syn skulle det i sanning vara att se denna underjordiska jättesal förvandlad till ett balrum, uppfyllt med en elegant och lifvad societet. Derifrån kommo vi till »*Willies källa,*» en slags basin, hvari vattnet neddroppar från en refflad nisch. Detta ställe har erhållit sitt namn af en ung man, som der en gång tillbragt nattem och begärt att få det uppkalladt efter sig. Vi togo oss der en läskdryck och funno vattnet godt och friskt, hvilket är förhållandet med allt vatten, som påträffas i Mammothgrottan; ett par svafvelhaltiga källor hafva också blifvit upptäckta der.

Under vår vidare vandring märkte vi en stor klippa af besyn-

nerlig skapnad och, då vi på vägvisarens uppmaning nogare betraktade densamma, funno vi genast dess likhet med en amerikansk likkista, ehuru af jättelika dimensioner. Också kallas den »*Jät-tens likkista*». Antalet af anmärkningsvärda föremål, formationer af stalaktiter och kristaller, tilltog nu mer och mer och vi måste ofta stanna för att betrakta de olikartade figurer, som på detta sätt, mer eller mindre naturtroget, tycktes afbildade.

Efter en stund, kommo vi till en krökning af grottan, kallad »*the great Bend*,» hvilken rundar sig som en ofantlig amphiteater. Här påtände vägvisaren några bengaliska eldar, för att upplysa det hela, och verkan af denna, som det föreföll oss, magiska belysning var i sanning obeskrifligt hänförande. Liksom genom ett trollslag upplystes den ofantliga grottan, om hvars gigantiska proportioner vi förut endast gjort oss en dunkel föreställning, och under det åtskilliga partier deraf framstodo i en bländande belysning, förblefvo andra fortfarande insvepta i ett hemlighetsfullt mörker.

Högst öfverraskande var den syn, som nu mötte våra häpna blickar. En rad människoboningar dels af sten, dels af träd, visade sig i denna underverld, som tyckes egnad allena till bostad åt de underjordiska gudomligheterna. För närvarande voro dock dessa boningar öde, men lära för ej så längesedan tillbaka hafva varit bebodda af lungsotspatienter, som genom ett längre vistande i denna grotta trodde sig kunna hindra den flämtande lifslampan från att slockna, ja, som kanske trodde sig här kunna återvinna sin förlorade helsa. Orsaken till dylika förhoppningars uppkomst ligger i grottans fullkomligt rena atmosferiska luft och i dess jemna, af väderlekens skiften alldeles oberoende temperatur, som vinter och sommar alltid är densamma 59° Fahrenheit eller 15° Celsius. Vid vårt inträde i grottan från den yttre solbelysta världen, föreföll väl luften derinne något fuktig ock kylig, men denna känsla försvann snart och lemnade rum för andra af angenämare beskaffenhet. Denna tempererade värma var nemligen särdeles behaglig under vår promenad och tyckte vi oss under densamma, oaktadt dess längd och besvärligheter, mer och mer lifvade och stärkta; ja, vi funno till och med grottans rena luft verka som en stimulus för våra lifsandar.

Ej långt sedan vi lemnat den lilla ödeblifna kolonien inträdde vi i en grotta af ganska betydliga dimensioner. Vägvisaren tog här alla lamporna, hvarmed vi voro försedda, och ställde dem i en nisch för att sålunda mera koncentrera belysningen, samt uppmanade oss att uppmärksamt betrakta det hela och att isynnerhet rikta våra blickar mot taket. Den syn, som här framställde sig,

skall jag aldrig förglömma, och var denna del af grottan den, som på mig gjorde det mäktigaste och varaktigaste intryck. Mantyckte sig nemligen vara försatt i en djup, mellan höga berg hopträngd, dal, öfver hvilken en mörk natthimmel hvälfde sig, hvarpå »en efter annan de bleka stjernor lysa och försvinna.» Illusionen var så fullkomlig, att vi knappast förmådde öfvertyga oss om, att det ej verkligen var stjernor, som glimmade öfver våra hufvuden, och en herre bland sällskapet utbrast helt ofrivilligt: »att om vägvisaren toge bort alla lamporna skulle vi se än bättre.» Och vägvisaren aflägsnade sig verkligen, medtagande alla lamporna, men ej för att derigenom låta stjernorna framstråla i starkare glans, utan för att, som han sade, visa oss huru det eviga mörkret såg ut. Der suto vi nu på några stenar, iakttagande en andlös tystnad och kanske ej utan en liten hjertklappning, i det fullkomligaste mörker, till dess efter ett par minuters förlopp ett svagt sken skymtade fram mellan klipporna, i det den nu återvändande vägvisaren med verkligt artistisk skicklighet förde lamporna från en sida till en annan, för att framställa grottans olika partier på bästa sätt. Och med beundran betraktade vi denna naturens förunderliga lek, kastande mången blick tillbaka mot det stjernströdda hvalfvet med sina okända konstellationer, som vi ännu sågo glimma i halfdunklet, till dess grottans skuggor fullkomligt insvepte och dolde »*Stjernkammaren*» och dess under för våra ögon.

Orsaken till den illusion, som gör att afståndet till grottans tak förefaller nästan omätligt, ligger i sidoklippornas ljusa och takets mörka färg, hvarförutan de förra också äro mer eller mindre framstående.

Vi gingo derefter igenom åtskilliga mindre sidogångar, som utgående från hufvudgrottan återigen förena sig med densamma, och der bergarten innehåller quartz, rödockra, gips m. m. I *Salt-rummet* äro väggar och tak betäckta med saltkristaller, som stundom nedfalla likasom snöflingor. I en annan del af grottan, som fått namn af »*de svarta Rummen*,» märker man en mängd klippblock, sammansatta af olika stenlager, hvilka på afstånd till sina former likna gamla borgruiner, sådana man får skåda på Donau- och Rhenstränderna. Bortom dessa ruiner inträdde vi åter i en sidogång, hvarifrån man genom »*de stora Skorstenarne*» uppstiger i en annan våning af grottan, som utsträcker sig öfver en del af hufvudgrottan. Här tyckte vi oss höra dånet af ett aflägsset vattenfall, hvilket, i den mån vi framträngde, mer och mer tilltog i styrka och slutligen befunno vi oss också vid den s. k. *Cataracten*, der vattnet neddroppar ifrån stora öppningar i taket (efter starkt regn nedforssar det i verk-

liga strömmar) och ögonblickligt försvinner för åskådarens blickar i en trattformig håla. Genom »*the Valley of Humility*» (ödmjukhetens dal), en låg hvälfd gång af 15 till 18 fots längd, och hvarigenom man måste färdas krypande, inträngde vi sedan i »*the solitary Chambers*» (de ensliga rummen), hvilka tyckas fullkomligt afstängda från all gemenskap med den öfriga världen.

Då vi återvände till hufvudgrottan, anlände vi efter en stund till *Templet*, ett ofantligt hvalf, som sträcker sig öfver tvenne tunnlands rymd och håller 120 fot i höjd. Det hvälfta taket, bestående af ett enda massivt klippstycke, tyckes röra sig, när man betraktar detsamma. I midten af denna grotta höjer sig nästan upp till taket en brant klippa, kallad berget, och då man bestiger den, känner man sig nästan gripen af svindel; det förefaller som om man sväfvade på ett lösryckt klippstycke midt i det ofantliga chaos. Här upptände vår vägvisare återigen några eldar för att gifva oss ett riktigare begrepp om denna storartade dom, hvars väggar, sakta nedåt sluttande, förlora sig i mörker.

»*The deserted Chambers*» (de öde rummen) äro anmärkningsvärda för den mängd djupa hålur man der påträffat och för sina slingrande gångar, bland hvilka den s. k. Labyrinthen delar sig i tvenne grenar, hvaraf den ena leder till *Gorans Dom*. Då man från Labyrinthen nalkas densamma märker man först i klippväggen ett slags naturligt fönster, genom hvilket man kan blicka in i domens inre; dess väggar hålla kanske ej mer än 18 tum i tjocklek, och genom en annan större öppning kan man fullkomligt väl beskåda denna grotta. Man förvånar sig äfven här öfver det regelbundna och harmoniska i form och detaljer, som på så många ställen förut uppväckt åskådarens häpnad och beundran; afståndet från botten till det vackert hvälfta taket synes vara 200 fot; sidorna äro refflade och förefalla polerade och ej långt från fönstret reser sig en klippa, hvars former påminna om en gardin. Under det våra blickar dröjde dervid, väntande att se förhänget undandragas, uppgåfvo vi ofrivilligt rop af öfverraskning, då plötsligt domens inre upplystes af ett bländande sken och framstod i hela sitt storartade majestät. Detta underbara skådespel förorsakades af bengaliska eldar, hvilka vägvisaren inkastat.

På en stege i granskapet af *Louisas Dom*, som är mindre, men af särdeles vackra proportioner, uppstego vi till Labyrinthens andra gren, hvilken efter många omvägar förde oss till »*den bottenlösa hålan*.» Denna håla, som är den största af de hittills upptäckta, liknar till formen en hästsko och i dess midt utskjuter ett klippstycke af 27 fotslängd. Man ansåg förut detta ställe för upp-

täckernas och vandringens mål, men, medelst en liten bro af 20 fots längd, vågar man sig nu öfver den bottenlösa afgrunden. Dock kan man väl knappast värja sig från en rysning, om man, stående midt på denna bro, kastar först en blick upp mot det höga taket och sedan en annan nedåt för att mäta hållans djup, troligen mer än 200 fot; fåfängt söker man att upptäcka dess botten; äfven det brinnande papper vägvisaren nedkastar försvinner för ögat, innan det slocknar.

Vår väg gick än genom vilda klippregioner, der ofantliga stenblock lågo kastade om hvarandra, än genom ståtliga bergssalar, der man tyckte sig se spår efter bildhuggarens mejsel, till dess vi uppnådde en smal väg, som förde till de i grottan befintliga floder-na. Småningom sänkte den sig och vi nedstego, ömsom på stentrappor, ömsom på stegar samt kommo sålunda till en gång, som slingrande sig i otaliga bugter, syntes vara af vattnet urholkad i den hårda klippan. Den är så smal, att personer af någon korpulens knappast kunna våga sig in deri af fruktan att fastna för alltid. Också kallas den »*Fat Man's Misery*» (den fete mannens plåga) likasom en del deraf, som betäckes af ett lågt tak, fått namnet »*Tall Man's Misery*» (den långe mannens plåga), emedan man der ej kan gå rak. Dess höjd är i allmänhet 7 fot och bredden 18 tum; dock vidgar den sig något uppåt; längden beräknas till 105 fot. Sedan man sålunda under en stunds vandring sökt göra sig så smal och nätt som möjligt, samt äfven, om man ej varit rätt ödmjuk, utsatt sitt stackars hufvud för åtskilliga knuffar, inträder man i »*the great Relief*» en bred och hög grotta, der man åter kan röra sig med full frihet.

Efter att hafva besökt åtskilliga mindre grottor och beundrat deras märkvärdigheter, inträdde vi i en af de mest storartade, som man gifvit namn af »*Mammoth-domen.*» Vi bemärkte först denna ståtliga dom från ett slags utskjutande platform och, för att få ett riktigare begrepp om densamma, låter den resande stundom nedhissa sig från platformen ungefär 20 fot, samt ser sig då på slutningen af en brant kulle omedelbarligen under domen, hvars höjd här lärer uppgå till 400 fot. Klättrar man vidare uppför denna kulle, som kanske mäter sina 100 fot, blir man vittne till en storartad naturscen, särdeles om grottan, hvilket vägvisaren vanligen ombesörjer, upplyses medelst bengaliska eldar. Öfver sig har man då denna jättedom, under sig en, som det tyckes, bottenlös afgrund och på sidan synes flodsalen med sina vackra stalagmitpelare, framstående dels i grupper, dels enstaka mot den mörka grunden.

Här är vanligen målet för den första dagens vandring, och vi

återvändande också nu den kortaste vägen för att följande morgon ånyo begynna den underjordiska färden.

Vi begåfvo oss då, lika utrustade som dagen förut, direkte till flodsalen, hvilken i storartade proportioner utbredd sig för våra blickar. Småningom sluttade marken nedåt, men höjde sig åter, och vi vandrade en stund uppåt, till dess vi plötsligen befunno oss vid randen af en gapande afgrund. Men när ljusstrålarne återstudsade ifrån en blank yta, märkte vi att denna afgrund i sjelfva verket var en liten sjö, som utbredd sig kanske 80 fot nedanför våra fötter och som, i anseende till sin orörlighet och sin hemska omgifning, fått namn af Döda hafvet. Medelst en stego gingo vi nu ungefär 20 fot nedåt och befunno oss då midt bland en mängd gigantiska klippblock, mellan hvilka en smal, brant stig slingrade sig. Det hela företedde här ett i högsta grad fantastiskt utseende: vandrarne, en och en i sender, med lampor i händerna, framskyntade här och der mellan de mörka klippstyckena, hvilka än starkt upplysta, än mörka och nästan hotande syntes resa sig i ett evigt halfdunkel, under det floden stundom blef synlig och från sin glänsande yta återkastade det matta lampskenet; öfver oss hade vi det skrofliga klipptaket, som tycktes utsträcka sig i oändlighet, omkring oss ett ogenomträngligt mörker, och örat uppfångade vattnets sakta brusande, äfven der det doldes för blicken. Och vi stodo nu verkligen på de glatta, slippriga stenarne vid stranden af *Styx*, denna grottans minsta flod. Straxt derpå stego några af oss i en liten båt, för att komma öfver till den andra sidan, under det den öfriga delen af sällskapet föredrog att färdas till fots öfver en slags naturlig, af klippstycken sammansatt bro, som höjde sig ungefär 80 fot öfver vattenytan. Som jag slutit mig till vandringsmännen, fick jag derigenom tillfälle att från denna bro beundra utsigten öfver flodens mörka vatten, den sakta framglidande båten med sina glimmande lampor och de i den matta belysningen spöklika passagerarne; det var, i sanning, en underbar syn, och fantasien behöfde ej vara så utomordentligt liflig, för att man skulle tro sig se den gamle gubben Charon sjelf, öfverförande de dödas andar till det okända landet, till skuggornas rike.

När vi nått den andra stranden, gingo vi framåt öfver uppstapplade stenmassor, till dess vi kommo till en annan flod — *Lethe* — äfven påminnande om de gamles föreställningar om underjordens regioner. Der voro äfven båtar, hvaraf vi måste betjena oss för att framtränga vidare, och sedan man i dem intagit sina platser, färdades vi ungefär $\frac{1}{4}$ mil utför floden, hvaröfver klippta-

ket under hela sträckan är omkring 50 fot högt. Sedan vi landstigit i en rymlig grotta och till fots tillryggalagt en liten sträcka väg, öfverraskades vi åter vid åsynen af en ganska betydlig flod, *Echo* kallad. Man begagnar sig äfven här af båtar för att komma till flodens andra strand, men öfverfarten är något obehvämare, enär klipphvalvet, som sträcker sig öfver floden, vid landningsplatsen endast håller 5 fots höjd, hvarföre de resande under ett par minuters rodd måste underkasta sig att sitta djupt nedböjda. Denna olägenhet är dock snart öfvervunnen, emedan hvalvet straxt åter vidgar sig, så att man kan röra sig efter behag. Det är någonting särdeles eget i denna båtfart utför den mörka floden, hvars vatten sakta framsorlar under det öfverhängande klipphvalvet, och i den dunkla belysningen synas strandklipporna antaga allehanda fantastiska skepnader. Man tycker sig på gränsen af tvenne verldar, hvaraf den ena med sin sträfvan, sitt småsinne, sin flärd ligger bakom oss, under det den andra, om hvilken vi känna så litet, utom det att den måste vara högre, renare, bättre än den, hvori vi röra oss, ännu ligger framför oss mystisk och undangömd. Jag försjönk i djupa tankar, jag trodde mig känna en sakta vind susa från de Elyseiska fälten, hvarom jag drömde, då jag hastigt uppväcktes af ett skott, hvars åsklika dån, rullande genom bergen, mångfaldigt upprepades af Echos här så mäktiga stämman. Detta thordön var dock endast förorsakadt af ett pistol-skott, hvilket, i anseende till det starka återljudet, föreföll oss som den häftigaste kanonad.

Man har undersökt floden *Echo* trenne mil, utan att dock kunna bestämma dess källa eller dess utlopp, hvaröfver man hittills endast förlorat sig i mer eller mindre sannolika gissningar. Vid ett ställe, der vattnet forssar starkare, antager man att de trenne omnämnda floderna förena sig, men hvar de sedan tömma sitt vatten är ännu en olöst gåta. Stundom, isynnerhet efter ymnigt regn, svälla de så betydligt, att de äro ofarbara; ja, man har exempel på att de stigit 50 fot öfver sin vanliga vattenhöjd. *Echo* behöfver dessutom, i anseende till sitt låga hvalf, hvarom jag redan talat, ej så betydlig tillökning för att icke kunna öfverfaras. Då vattnet är i stigande, tvekar också mången resande att våga sig till flodens andra strand, af fruktan att svårigheter kunna uppstå för återfarten, men medelst en öfre grotta, kallad »*the Purgatory*» (skärselden) kan man dock återvända landvägen. Denna gång var ursprungligen så trång, att den endast med möda kunde genomvandras, hvilket troligen gifvit anledning till namnet, men har nu blifvit utvidgad, så att man beqvämt kan gå derigenom. In-

nan vi lemna dessa underjordens floder, torde vara skäl att nämna några ord om de märkvärdiga fiskar och kräftor, som der uppehålla sig. De äro nemligen fullkomligt färglösa och utan hvarje tecken till ögon. Kräftorna äro helt små, 2 à 3 tum långa, och de fiskar, jag såg, hålla från 2 till 5 tum i längd.

Sedan vi lemnat floden, tillryggalade vi en sträcka af ungefär fyra mil, under hvilken vandring man öfverallt stöter på föremål af intresse, hvarvid jag likväl ej nu vill uppehålla läsaren. Slutligen uppnådde vi en stege, klättrade uppför densamma, släckte vår törst i en i närheten varande källa och befunno oss snart derefter i »*Cleveland's Avenue*» Mammothgrottans Elisée. Denna gång är inalles 3 mil lång och från 15 till 17 fot bred, samt innehåller en i sanning förvånande rikedom af de skönaste och beundransvärdaste stalaktiter. I början träffar man på *Mary's Vineyard* (Mary's Vingård), der dessa stalaktiter, runda och polerade, liknande de yppigaste drufklasar, betäcka tak och väggar. Längre fram kommer man till »*the Holy Sepulchre*» (den heliga grafven), ett naturligt kapell, tolf fot i qvadrat, hvilket ser ut som vore det öfverhöjdt med de utsöktaste bildhuggerier, här och der undandolda af lätta, skönt rundade draperier. Innanför detsamma, några fot lägre ned, är ett rum utan alla prydnader och i dess midt tycker man sig se en i klippan uthuggen graf. Det var här en katholsk prest, som en gång besökte grottan, nedkastade sig på sina knän, utropande: »den heliga grafven! den heliga grafven!» hvilket namn sedan blifvit bibehållet.

Vi framgingo vidare under det vackra, med milliarder stalaktiter betäckta, hvalfvet och stannade alltemellanåt för att betrakta, beundra och äfven gifva vår förtjusning luft i utrop vid åsynen af dessa ur naturens hand utgångna mästerverk, hvilka än framstå såsom yppiga blomsterguirlander, än såsom de smakfullaste arabesker eller takprydnader i den rikaste mångfald. Här tror man sig se den nyfallna snöns bländande kristaller, i all sin ursprungliga, glänsande hvithet och vågar knappast vidröra dessa underbara skulpturarbeten af fruktan, att de skola smälta och försvinna vid beröringen; der återigen synas dessa kristaller sammansatta af ett fastare ämne, och gnistrande, liksom diamanter, återkasta de det bleka lampskenet; och deremot på ett annat ställe antaga de kalkspathens genomskinliga och skifviga former. På åtskilliga ställen påträffade vi större och mindre sidogrottor, alla lika rikt och smakfullt utsmyckade; en sådan var »*Blomstergrottan*», hvars väggar och tak förföllö såsom öfversållade med törnrosor, jasminer, dahlier, o. s. v., ja, hela blomsterverlden tycktes der representerad; en annan, af gan-

ska betydlig storlek, var Snöbollsrummet, der man vore frestad att tro det ett par hundrade skolgossar nyss roat sig att kasta snöboll, hvarmed de stalaktiter, som i tusental betäcka grottans sidor och tak, hafva den mest förvillande likhet.

— Då vi genomvandrat den underbart sköna gång, som bär namn af »*Cleveland's Avenue*,» syntes grottan helt och hållet hafva ombytt natur. Vi inträdde då i en vild klipptrakt, kallad »*the Rocky Mountains*» (Klippbergen) och sedan vi roat oss med att klättra uppför åtskilliga branta klippor, inträdde vi i en ofantlig grotta, som dock till en del var tillspärrad af oerhörda stenblock. Genom att följa en derifrån ledande gång uppnådde vi »*Croghan's Hall*,» som man anser ligga på ett afstånd af 9 mil från grottans ingång och som i denna riktning utgör vandringens vändpunkt. Denna sal är halfcirkelformig och håller 50 å 60 fot i diameter och 35 fot i höjd. I fonden af densamma sitta massiva stalaktiter, nedhängande öfver klippstyckena liksom ett fruset vattenfall och i dess midt ser man äfven en ofantlig stalaktit, under det från marken en 3 fots hög stalagmit reser sig mot densamma; båda dessa äro bernstensfärgade. Till höger är en håla af okänt djup, hvilken emottager ett litet från taket nedströmmande vattenfall.

Sedan man återvändt till Klippbergen, kan man derifrån göra ett besök i »*Serena's Arbor*» (löfsal), om man vill underkasta sig vandringens mödor, ja, kanske faror, ty på denna väg synas ofta klippstyckena färdiga att nedstörta öfver vandrarrens hufvud. De, som besett densamma, försäkra dock, att de funnit sin äfventyrliga färd rikt bekönad vid inträdet i denna lilla grotta, som, cirkelrund, af 12 fots diameter och samma höjd, med sina smakfulla, hvita, halft genomskinliga draperier, sin framskjutande med täcka bildhuggerier sirade thronhimmel, väl vore värdig att tjena till elfdrottningens boudoir.

Vi voro dock nu nödsakade att tänka på hemvandringen för att uppnå den yttre världen, medan solens vänliga strålar ännu upplyste densamma. Vägvisaren valde derföre den kortaste vägen och sökte att göra den så behaglig som möjligt genom att utpeka en och annan detalj, som förut ej blifvit observerad, genom att gifva åtskilliga historiska, archæologiska och geologiska upplysningar, som han uppsnappat af resande vetenskapsmän, genom att berätta åtskilliga små anekdoter, rörande grottan, och slutligen genom att besvara alla de frågor, hvilka gjordes honom af de vettgiriga och de nyfikna bland sällskapet.

Så omtalade han bland annat, att grottans egare för ej länge-

sedan i en nyupptäckt gång funnit ett litet barn, liggande på marken. Han närmade sig skyndsamt, troende att något af grannbarnen förirrat sig i grottan, men när han vidrörde den lille vandrarens kind, befanns den redan kallnad och stel. Barnet bars till hôtellet och man gjorde fåfånga försök att utfinna hvem det tillhörde — ingen kände det eller hade hört talas om något förloradt barn och efter tjugufyra timmars förlopp var det förvandladt till stoft. Många år hade den lille vilsekomne troligen legat derinne, utan att vidröras af förgångelsens hand.

De i grottan kända gångarne utgjorde vid tiden för mitt besök derstädes 226, domernas antal 47, håloras 23 och vattenfallens 8. Man ansåg sig dock ännu hafva många upptäckter att göra i denna märkvärdiga jättegrotta och förmodade bland annat, att den skulle ega flera kommunikationer med den yttre världen, än den nu ensamt kända och begagnade ingången. Luftens fullkomliga renhet i alla grottans delar gifva anledning till denna förmodan.

Under dylika samtal och frågor, under insamlandet af en rik skörd af minnen från vandringen i dessa nedre regioner, under aktgifvande på de omgifvande föremålen, som, om de än ej vidare egde nyhetens behag, dock alltid voro en källa till intresse, gick äfven hemvandringen ganska fort. Sedan vi nu blifvit vana vid underjordens tystnad, mörker och egna karaktersdrag, häpnade vi nästan vid utträdandet derifrån, då vi möttes af solens bländande sken, omgäfvos af grönska och praktfulla blommor och sågo människolifvets verksamhet och sträfvan uppenbara sig omkring oss. Och om vi der nere vid beskådandet af dessa Skapelsens för oss förut okända under, insvepta i en evig natts skuggor, stundom erforo den snart sagdt tryckande känsla af egen obetydlighet, som uttalar sig i dessa skaldens ord: »fall ned och tillbed!» så genomströmmades hjertat här uppe af det glada medvetande om en oändlig kärlek, som framstod i solljuset, i den friska vårgrönskan, i det herrliga landskapet och som tyckte tillhviska det: »nej, stig upp och älska!»

L. S.

EN TIDSKRIFT UTAN NAMN.

(Utlåtande från allmänna opinionen i Skräköping.)

En Tidskrift utan *namn*! Nå, jag må skratta,
 Ty tiderna bli mer och mer besatta,
 Här presenterar sig incognito
 En Tidskrift att prenumerera på.
 Den kommer som från skyn, man får ej veta
 Hvad redaktörer, redaktriser heta,
 Så att man har platt ingen garanti,
 Att hvad den lofyat ock skall uppfyllt bli.
 Rätt vackra saker visst programmet säger,
 Men ej ett enda fattigt namn det eger,
 Som det kan bjuda allmänheten på —
 En sådan Tidskrift kan ej framgång få.
 »Men *namnet* gör ju ingenting till *saken*!»
 Gör ingenting! Nå, har man hört på maken!
 Det min, som många andras tanke, är,
 Att namnen just är hufvudsaken här.
 Det rådet vill jag Redaktionen gifva
 Att oförskräckt programmet underskrifva,
 Ty denna stränga anonymitet
 Förråder små ressurser, modlöshet.
 Nej, skaffa namn, som väl och ståtligt klinga,
 De skola företaget lycka bringa,
 Ty utan dem — förlåt, jag talar ut —
 Skall hela saken ta ett ömkligt slut.
 Men har man namn, såsom: Fredrika Bremer
 Och Herman Bjursten eller Robert Kræmer,
 Då kan man sig er Tidskrift taga an
 Och för densamma göra hvad man kan.

På framgång bören J dock icke hoppas,
 Man har ej frukter för att trädet knoppas,
 Och många hinder visst i vägen stå
 Till målet, som J önsken kunna nå.
 Nog fån J mycket trassel dessförinnan,
 Ty er tillegnan till den Svenska Qvinnan,
 För vissa öron ljuder icke bra.
 Man tycker sig nog mycket skrifvet ha
 Om Qvinnan och för Qvinnan alla redan,
 Så att man tröttnat har dervid, och sedan

Hör kanske ock till dagens goda ton,
 Att ha en ganska ringa opinion
 Om hvad för qvinnor och af qvinnor skrives,
 Om all den själaspis, som så oss gifves.
 Ja, tro mig, kära Redaktion, att du
 Skall träffa mången flicka, mången fru,
 Som rynkar på sin lilla fina näsa,
 Försmående att dina skrifter läsa.

Ett annat misstag har du ock begått —
 Ursäkt mig, jag är uppriktig blott —
 Då i lektyr'n, du ämnar qvinnan skänka,
 Du äfven önskar lära henne tänka.
 Här har du huggit yxan rakt i sten,
 Hvem tror sig icke kunna tänka re'n?
 Och fruarna för mycket ha att göra
 Att låna dig sin tanke och sitt öra,
 De ha sin man, sitt hushåll, sina små
 Och sina pigor se'n att tänka på,
 Så sysslolösa lära *de* ej vara.
 Och kan man någon ledig stund bespara,
 Man nästans små affärer har till hands,
 Det trefligaste ämne nå'sin fanns.
 »Men flickorna,» du kanske tör invända,
 »Hvad dem beträffar, kunde det väl hända,
 »Att både tid och ledighet de ha
 »Att någon nytta af vår Tidskrift dra.»
 Men ack, min vän, du mycket dig bedrager,
 Ifall du detta straxt för afgjordt tager,
 Ty flickorna, jag kan försäkra dig,
 Ha mycket nog att sysselsätta sig,
 Ha nöjen, toilett och kurtisörer
 Och annat mer, som till det facket hörer.
 Ja, ganska mycket tviflar jag uppå,
 Att ledig tid de för Macaulay få,
 Ty dans och lek dem mera intressera,
 Än Milton, Dante, Longfellow, med flera.

Se'n finnes ock ett annat koteri,
 Der man helt visst skall chikanerad bli
 Utaf en Tidskrift, som man tror utgifven
 Af damer och af deras pennor skriven,

(Att så det säges öfverallt i stan
 Jag hörde på min vandring häromda'n).
 Ja, högst opassande man der lär finna
 Ett dylikt företag af hvarje qvinna,
 Betraktar nästan med en slags horrör
 De damer, hvilka slikt sig taga för;
 Ty några gå så långt uti sin ifver
 Att tro det verlden upp- och nedvänd blifver,
 Om någon qvinna skulle våga sig
 Uppå författarbanans hala stig.
 De tycka, nemligen, hon blott behöfver
 Se till, att såsen icke fräser öfver,
 Att ära, älska, passa upp sin man
 Och sköta barn och hushåll bäst hon kan.
 Allt annat vetande de anse vara
 Irrläror blott, som kunna bringa fara
 För samhällets bestånd, för Kyrka, Stat —
 Nej! sticka strumpor eller laga mat,
 Se der, den verkningskrets de vilja skänka,
 Åt qvinnan — der behöfver hon ej tänka.
 Här har du nu, min kära Redaktion,
 Ett sammandrag af stadens opinion,
 Törhända skall du deraf modfälld blifva
 Och hela saken uppå båten gifva.
 Det vore kanske bäst, men vill du gå
 Din bana fram helt oförskräckt ändå,
 Det råd jag ger dig är och blifver detta:
 Att några granna namn i spetsen sätta.
 Om innehållet än ej blir så bra,
 Man blir fördragsam, man reson skall ta,
 Det gör ändå så mycket ej till saken,
 Men *namnen*, ser du, *det* är hufvudsaken.

—ra

EN BERÄTTELSE

om huru berättelsen kom till.

Redaktionen — Ja, kära tante, nu ha vi talat både förstånd och pösi med våra läsare och moraliserat och till och med satiriserat en och annan, men *hvad* skola vi nu hitta på att *roa* dem med? *Tanten*. — Kära hjertandes jag säger Er bara, bjud aldrig till att komma med ett enda häfte, som ej innehåller åtminstone *några* si-

dor kärlek. *Red:n.* — Det är minsann lättare sagdt än gjordt: en kärlek på tre tomer, det vore det simplaste i världen, men en kärlek på några få sidor — det har sina sidor, må tante tro! *Tanten.* Bah! — ingenting är lättare: man tar litet sanning och litet dikt, en god del frisk natur, ett doft *esprit*, om man har tillgång på, samt en tillsats af något pikant för att höja effekten; blandar se'n ihop alltsammans med lätt hand, just som med vanligt snömos, och straxt har man novelletten färdig. *Red:n.* tvekande. — Om Tante ändå sjelf ville . . . *Tanten.* — Nå ja, hvarför ickel men då blir det en sådan der enkel efter rätt, som man tar till då man ej har något bättre tillhands och som man kallar

Förlåt Hastigheten.

Det nya ångfartyget, som nyss lagt ut från redden för att afgå från Stockholm till de södra kuststäderna, har i dag blott trenne passagerare: en gammal fru, hvilken ser ut som trefnaden sjelf och redan satt sig i ro på läsidan af däcket; en ung flicka, af hvars blomstrande anlete vi blott kunna uppfånga en skymt, medan hon gråtande helsar mot stranden, och slutligen en ung man, som mäter däcket med snabba steg och knappast ger oss tid att märka hur han ser ut; icke desto mindre kunna vi vid de hastiga vändningarne stjåla oss till att se ett manligt och lefnadsfriskt anlete, som blott då och då vanställes af den moderna minen af blaserad liknöjdhet, hvilken dock ännu ej tyckes rätt hemmastadd hos honom.

Vädret var vackert, vinden frisk, och snart syntes af den försvinnande staden blott de högsta tornspirorna. Då vände den unga flickan sig om och i detsamma kom en solstråle och en vindfläkt och kysste bort den sista tåren från den rosiga kinden. Just i detta ögonblick råkade den unge mannens kringsvärmade blickar stanna på det vackra anletet, och Gud vet om han ej afundades solstrålen och vindfläkten deras privilegium, ty han tog ett steg åt sidan och ställde sig rätt emellan dem och henne. Men då hade de redan fullgjort sitt uppdrag, och med klara och lifliga ögon begynte flickan se sig omkring. Under tiden kunna vi följa den unge mannens exempel och roa oss med att betrakta det glänsande mörkbruna håret, som vackert krusar sig kring en snöhvitt panna, kasta en blick in i ett par fulla djupblå ögon, ur hvilka en hel värld af adertonåriga förhoppningar tycks blicka fram och slutligen förtjusa oss i den allra täckaste lilla mun, der barnets tanklösa löje ännu synes kämpa mot kvinnans blygsamma värdighet. Omedveten om att hon ådragit sig hvarken läsarens eller

sina medpassagerares uppmärksamhet, uppfångade flickan dock slutligen en något närgången blick ur den unge herrns beundrande ögon. Rodnande och liksom tvekande såg hon bort mot den okända gamla frun, steg hastigt upp och närmade sig denna, under förvändning att ordna en mängd askar och cartonger, som tycktes tillhöra hennes bagage, och tog derpå plats i soffhörnet närmast stolen der den gamla satt. Småskrattande hade den unge mannen följt alla hennes rörelser och sågs nu gå ett par hvarf fram och tillbaka på däck, hvarunder han förstulet läste på den öfversta af hennes många askar adressen, *L. W. Modiste*. — »Åh hå, inte värre än så,» mumlade vår hjelte mellan tänderna, och hans anletsdrag vanställdes af ett fult uttryck, i det han utan vidare betänkande genast tog plats bredvid den unga flickan och började tilltala henne med denna blandning af galanteri och oförsynthet i ton och sätt, hvarmed Svensken vanligen anser sig ha rättighet att förolämpa hvarje ung qvinna inom den samhällsklass, som den unga okända tycktes tillhöra. Flickan gaf, genom sina enformiga och undvikande svar, föga uppmuntran att fullfölja samtalet, men hennes synbara köld tycktes blott reta honom att fortfara. Slutligen gjorde han några anspelningar på hennes yrke och namnteckningen *L. W.* då flickan, med rösten darrande halft af blyghet, halft af harm, svarade: »Mitt namn är Lina Wern, det enda arf jag fått af fattiga, men ärliga föräldrar, och jag trodde icke, att hvarken detta eller mitt yrke kunde gifva någon rättighet att förolämpa mig.»

Den unge mannen studsade, det obehagliga uttrycket försvann från hans manliga anlete och en viss brydsam tvekan tycktes kämpa mot känslan af det rätta inom honom. Slutligen sade han med allvarlig och helt förändrad röst och uppsyn: — »Förlåt m:ll Wern! jag har misstagit mig, d. v. s. jag har — handlat orätt,» tillade han med något våld på sig sjelf, »men jag hoppas ni tror mig, då jag försäkrar er, att jag af hela hjertat ångrar mitt ogrannliga beteende.» — Flickan, hos hvilken reaktionen af de stridiga känslor denna tilldragelse väckt, åter lockat tåren i ögat, såg upp med en vacker blick och svarade: »Det vill jag gerna tro.» — »Vill ni också ge mig er hand till tecken, att ni förlåtit mig?» frågade den andre och räckte henne sin med en trohertad rörelse. Flickan tvekade ett ögonblick. — »Vill ni?» upprepade han med bevekande stämma, och af det allvarliga uttrycket i hans ärliga ögon öfvertygad, att han menade uppriktigt, lade flickan blygt, men med enkel värdighet sin hand i hans, hvilken omslöt den med en viss broderlig hjertlighet, i det han sade blott det enda ordet, »taek!» men med ett uttryck, som innebar på en gång en upprättelse för honom sjelf och ett er-

kännande af hans fel. Han lemnade henne derpå och gick med snabba steg fram och åter på däckets, likasom för att komma i jemnigt med sig sjelf.

Under tiden flyttade den gamla frun sig öfver till soffan bredvid Lina, hviskande till henne med vänlig förtrolighet: »Kära hjer-tandes, jag hörde alltihop; och om jag icke straxt märkt, att lilla hon redde sig så bra mig förutan, så hade jag väl lagt mig i sa-ken; men nu ansåg jag det mycket bättre, att unga herrn fick sin lexa af henne, än af mig, för si det är förunderligt hvad orden fastna mycket bättre i minnet då de komma från såna der vackra läp-par.» — »Jag är glad, att han förstod mig,» svarade flickan blyg-samt; och derpå kommo Lina Wern och fru Berg (så hette den gam-la) i ett lifligt samspråk, hvarunder den unge reskamraten, som alltjemt gick fram och åter på däckets, mer än en gång hörde den glada flickans friska skratt, klingande och fulltonigt som lärkans sång. Ung och gladlynt som han sjelf var, hade detta skratt för hans öron någonting särdeles inbjudande, och mer än en gång sak-tade han sina steg då han gick förbi dem, halft besluten att stanna och deltaga i det lifliga samtalet; men en för honom helt ny känsla höll honom tillbaka: det var just som hade han blygts att åter när-ma sig den unga flickan och möta hennes rena blick och barnsliga uppsyn. Han var förargad på sig sjelf öfver denna känsla, men kunde ej frigöra sig derifrån. Slutligen kom middagsbudet och hjälpte honom ur förlägenheten.

Det var blott fyra personer vid bordet, våra tre passagerare samt fartygets befälhafvare, kapten Mörk, men samtalet var lifligt och angenämt, hvartill så väl fru Bergs fryntliga godmodighet, som Lina Werns naiva och barnsliga pratsamhet mycket bidrogo. Det låg hos denna senare en blandning af barnets sprittande liflighet och den uppvuxna kvinnans blygsamhet och medfödda takt, som oemotståndligt intog alla. Sjelfva kaptenen, eljest en man af tungt lynne och mörka lefnadsåsigter, kunde ej helt och hållet emotstå det lifvande inflytandet af den unga flickans glädtiga prat, och äfven mellan henne och Herr Fremmer, (under detta namn hade den unge mannen presenterat sig sjelf för sina reskamrater,) vek så smånin-gom den första skyggheten och förlägenheten undan. När slutligen det lilla sällskapet steg upp från middagen, tyckte de sig redan vara gamla bekanta, och eftermiddagen förgick under det gladaste samspråk. — Men redan mot kl. 7 gick Septembersolen ned och kaptenen kom då och föreslog, att man skulle eklärera salongen och der tillsammans tillbringa aftonen, då han var ledig några timmar medan lotsen, som nyss kommit ombord, förde fartyget genom skär-

gården. Förslaget antogs enhälligt, och snart lockade de tända ljusen våra nya vänner under tak. Fru Berg tog fram sin stickstrumpa, herrarne fingo tillåtelse att tända sina cigarrer och Lina Wern bar ned ett stort skrin, som hon satte på bordet.

»Huru! jag tror ni för skrifchatull med er,» utropade Fremmer; »ni måtte väl aldrig nyttja blå strumpor, M:ll Lina — då springer jag på dörren.» — »Blå strumpor?» upprepade Lina med högsta förvåning och stack i häpenheten fram en liten fot af allra subtilaste dimensioner, ofvanför hvars nätta promenadsko framskymtade en rand af den snöhvita strumpan. Lugnad vid denna anblick, tycktes dock Lina blygas litet öfver den ofrivilliga rörelsen, hvilken också inom en briljantare salong troligen skulle hafva ansetts stridande mot goda tonen, sedan denna gjort till en lag, att alla herrar skola ignorera damernas ståndpunkt och att dessa knappast sjelfva skola veta på hvad fot de stå. Den unga flickans bryderi tilltog, då hennes blick, på vägen upp från hennes egen tåspets till bordet, råkade på en blixtnur Fremmers öga, som tycktes vilja sluka hela den lilla skon i sin förtjusning. I blinken försvann både sko och fot under den yfviga klädningsfällan och två glödande rosor sprucko ut på Linas runda kinder, i det hon sade: »Jag är rädd ni gör narr af mig, Herr Fremmer, och det är inte rätt, eller hur kunde ni tro så tokigt som att jag skulle nyttja blå strumpor?»

Fremmer smålog — »ni har rätt, det var verkligen en tokig idé; låt oss därför icke mera tala derom, utan i stället se hvad ni kan förvara i det stora skrinet.» — »Ja, kära hjertandes barn,» inföll Fru Berg, »hvad kan hon ha der?» — »Åh, jag har der icke mer och icke mindre än hela min tillvaro,» svarade Lina. — »Hvad vill det säga?» — »Ni skämtar bara!» — »Jag försäkrar, det är rena sanningen,» återtog flickan med skälmsk blick, i det hon gläntade litet på locket och tittade in, utan att dock unna de andra att se något. »Ni skall veta, att jag är en sådan liten elfva, att jag lever endast och allenast på törnrosblad — se bara!» och här tog hon ur skrinet en hel nypa full af finkrusiga, rosenröda blad och strödde ut på bordet: »Det är bara på ångbåtar jag äter som annat folk; annars lever jag på det der.»

»Så hon pratar, kära hjertandes,» inföll tante Berg, som Lina redan kallade henne, och rünkade på hufvudet, i det hon tog ett af de mjella bladen och luktade på det — troligen för att känna om det hade någon slags matlukt. Lina skrattade, men tillade derpå med halft verkligt, halft låtsadt allvar — »det är likväl dagens sanning, kära tante. Och det värsta är ändå, att det är icke endast jag, som skall leva på mina blommor, utan också mamma och

först och främst min principal, fru F.» — »Ja så, hon gör blommor, barn lilla,» sade fru Berg och tog sig en pris; »det är ett klenyt yrke, räds jag.» — »Åh! yrket är hjälpligt nog för det vanliga, tante, och det påstås att man skall kunna göra goda affärer nog i W., med både afsättning och lektioner. Fru F., för hvilken jag arbetar, har nu skickat mig dit och lofvat, att utom min vanliga lön äfven ge mig en viss procent af behållningen; och lektionerna ger jag naturligtvis för egen räkning.» — »Skickad på detta sätt mol allena att bosätta sig i en fremmande stad! utbrast den hederliga gumman Berg, »det är väl icke möjligt?» — »Hvarför icke?» — »Kära hjertandes, det är ju alls icke passande för en så ung flicka, vet jag!» — »Ack kära tante, en fattig flicka får nöja sig med att göra rätt, om det också icke i allas tankar skulle vara så passande.»

»Det är rätt taladt, m:ll Wern,» inföll Fremmer gillande. — »Godt vore om alla tänkte så,» instämde kaptenen. — »Men utan så mycket som ett förklä en gång!» beskärmade sig den gamla frun! — »Förlåt! — så fattig är jag ändå icke — se här!» och med en skålmsk min drog Lina upp ur skrinet ett litet hvitt förkläde, som hon i hast knöt på sig och nigande, med händerna i fickorna, visade för fru Berg. Derpå satte hon sig att plocka upp ur skrinet en mängd små verktyg, glas med gummi m. m. och bredde ut på bordet en hel massa gröna qvistar och blad samt lösa blommor af alla möjliga slag, hvilket gaf anledning till en mängd frågor om hennes yrke — hur hon kommit att välja det, m. m. Lina gaf glädtiga och frimodiga svar och förtäljde slutligen, allt medan hon arbetade, hur hennes föräldrar, från att vara välmående, blifvit bragta i verkligt armod; hur modren, då mannen dog, offrat det lilla hon ännu hade qvar, för att fullborda tvenne äldre döttrars uppfostran, hvilka också som lärarinnor redan erhållit goda platser. Men när det kom till Linas tur var det slut med medlen — »och» — tillade hon — »jag kom aldrig längre än till en tarflig flickskola, hvarefter jag tog plats hos en modiste och lärde mig göra blommor och andra grannlåter. Litet fransyska har jag väl lärt hemma, så pass mycket att jag skulle kunna reda mig i en butik med ett och annat — »plait-il madame!» — och här afbröt hon berättelsen för att med den behagligaste rörelse bjuda blomman, en vacker löfkoja, som hon i detsamma fullbordat, åt fru Berg. — »Men.» fortfor hon, »det är också alltihop.»

Fru Berg tog förtjust emot löfkojan och lofvade att hon skulle sätta den i kruka, när hon kom hem, och narra både barn och barnabarn att lukta på den. — »Se så, nu är det kaptens tur,»

återtog Lina, som tycktes hafva föresatt sig att ge hvar och en af sina reskamrater ett litet prof af sin konstfärdighet. — »Men låt se — hvad skall det bli? — jo, en neckros, det faller ju af sig sjelft!» — »Hvarför just en neckros?» frågade kaptenen. — »För att den är en bild af sjömannens lif; kastad omkring som den på villande våg, —» — »Med afgrunden under sig, menar ni?» — »Ja, och med himlen öfver sig, mot hvilken den aldrig tröttnar att se upp.» Och Lina band de friska gröna bladen kring den snöhvita blomman; »se der — nu är neckrosen färdig — vill ni ta den?» — »Det vill jag, mitt Wern, och tacka till, både för blomman och orden.»

»Och nu,» återtog Lina och vände sig till Fremmer, »är ordningen kommen till er, och ni skall få den vackraste buketten, ty den skall bli åt er fästmö.» — «Min fästmö, hur vet ni?» — »Åh, jag blef så glad när jag upptäckte ringen.» — »Blef ni glad?» — »Ja, ty förlofvade unga herrar äro alltid hyggligare än andra, mindre egenkära och icke på långt när så inbilska, så man kan våga att prata så här obesväradt med dem, utan att frukta, att de genast skola tro, att man blifvit förtjust i dem.» — »Det är således en riktig merit i era ögon att vara förlofvad?» — »Utan tvifvel; men nu måste ni också tala om för mig både hvad er fästmö heter, hur hon ser ut, m. m., för att jag skall kunna göra henne en passande bukett.» — »Detta är bra mycket begärdt på en gång,» sade Fremmer leende; »jag har ju icke en gång medgifvit, att jag har någon fästmö.» — »Åh, det är icke värddt att neka,» sade Lina med en skälmsk blick, »bekänn bara —» och hon höjde ett varnande finger, »har ni ert hjerta i behåll?» Skrattande, men tillika rodnande, svarade Fremmer: — »det får jag då tillstå, att har jag förlorat det, så har det åtminstone skett helt nyss.» — »Nå ja, det är ju ej alltid sagdt, att det skall vara ett gammalt tycke; jag visste nog jag hade rätt ändå. Men hvad heter hon nu?»

»Kära hjertandes,» hviskade fru Berg och drog Lina varligt i klädningens armen, men Fremmer afbröt: »Hvad hon heter — ja, det ska väl stå i ringen, förstås.» — »Ack, kan tänka!» utbrast Lina, »nu går det inte an att profanera det älskade namnet med att ut säga det för våra oinvidga öron, utan man skall läsa det i ringen! Får man se ringen då, herr fästman?» — »Se der!» och Fremmer räckte henne den släta guldringen. Lina förde den till ljuset och läste — »L. W.» — så löjligt — det ser precis ut som Lina Wern! Se bara, tante, nu kan jag riktigt föreställa mig hur min förlofningsring kommer att se ut en gång.»

»Kära barn,» inföll åter fru Berg, men det tycktes höra

till den goda gummans öde att icke få tala ut; — »tyst!» inföll Lina, »se här står dato också, den tjugonde September, det är ju just i dag?» och hon såg frågande på Fremmer, som leende svarade: »just i dag, m:ll Wern.» — «Men har ni verkligen friat i dag och sedan rest er väg?» — »Hvarför icke?» — »Nå så märkvärdigt! men, var det icke väl jag fick veta't, ty då måste vi i buketten ha en blomma, som betyder saknad. Ser ni, en blomsterbinderska måste alltid insmyga sig i dens förtroende, åt hvilken hon skall binda blommorna, om dessa skola få sin rätta betydelse. Här ha vi således kärlek och saknad, rosen och penséen — se bara hur vackra de äro!» och hon började slitigt binda. Några gröna blad knötos till, hvarpå hon tvekande såg upp. — »Är det någon mera upplysning, som fordras?» frågade Fremmer. — »Jag tänkte bara,» svarade Lina, »att om jag kunde få veta hur ni sade då ni friade, så kunde vi inlägga en vacker häntydning på den första kärleksförklaringen.» — »Hur jag sade — ja, sannerligen om jag det mins,» försäkrade Fremmer. — »Åh, hur kan man ha så dåligt minne? ni suckade väl, kan jag tro, och så sa' ni — 'jag älskar er!' eller 'jag tillber er!'

»Lina, *kära Lina*», invände fru Berg ånyo — »Nej, tante, det är inte jag, som är kär, utan herr Fremmer — säg, var det icke något i den vägen?» och hon vände sig med barnslig nyfikenhet till den unge mannen, allt medan hon slitigt band på buketten. — »Låt mig tänka efter — nej, nu mins jag!», förklarade Fremmer, »jag sade helt enkelt: vill ni ge mig er hand?» — »Nå», skrattade Lina, »det var då rätt på saken åtminstone; men hvar skola vi få en blomma, som påminner om de orden? Jo tyst! se der har jag ju en vild nattviol, hvars rot utgöres af en hvit hand; det blir bra, ty jag tar för afgjort att hon har hvita händer?» — »Lika hvita, som ni sjelf,» svarade fästmannen. Lina kastade en icke obelåten blick på sina små fina händer, der de sysslade bland blommorna, men återtog genast bindningen. »Nu måste jag veta hur hon ser ut,» återtog hon, »för att kunna fullborda buketten. Är hon mörk eller blonde?» — »Hon är mörk.» — »Som ni sjelf?» — »Nej, icke fullt så mörk.» — »Som tant Berg?» — »Icke just det heller.» — »Som jag?» och Lina drog ut en af sina långa, glänsande lockar. — »Låt mig se — ja, just som ni.» — »Nå väl,» fortfor Lina, «— vackra ögon, kan jag tro?» — »Stora, mörkblå ögon, fulla af både djup och lif,» och Fremmer såg upp och mötte Linas uppmärksamma blick medan han talade; — »ögon, som kunna både skalkas och bannas, le och gråta.» — »Hör man på bara!» — »ögon, som man aldrig glömmer när man en gång sett dem.» — »Så talar en fästman, tantel!»

»Man måste tillstå,» inföll kapten, »att herr Fremmer målar som hade han det lefvande originalet framför sig.»

»Nå,» återtog Lina beskrifningen, »rosenmun och perletänder, det förstås af sig sjelft,» och ett grannt leende for i detsamma öfver Linas egna friska läppar och visade de bländande tandraderna i fördelaktigaste ljus. »Se bara på den der liljekonvaljevqvisten, som smugit sig in mellan den halföppna rosens svällande blad — kan nu någon misstaga sig på hvad det betyder?» — »Omöjligt!» förklarade de andra. — »De här mörka skuggorna, som bildas af de dunkelgröna orangebladen,» fortfor Lina, »tyda på att det är en brunette skönhet; de blå violerna, der längst in, blicka ju fram helt snarlika ett par så'na der märkvärdiga ögon, som ni beskref, och se'n fattas det blott en förgät mig ej, som är oumbärlig i alla sådana buketter. Men ack! så ledsamt, jag har ju ingen sådan färdig!» — »Utan den får buketten platt ingen betydelse,» förklarade Fremmer. — »Ja, hur skola vi då göra?» och Lina letade bekymrad bland blommorna. — »Jo, jag vet råd,» inföll Fremmer; »jag kommer om några veckor till W., på en resa uppåt landet, och då kan jag ju få hemta den blomman, som fattas?» — »Om några veckor,» upprepade Lina eftersinnande, »nå ja, då måtte jag väl fått en butik i ordning, och den står naturligtvis öppen för alla kunder, resande så väl som stadsboar.» Fremmer smålog åt den fina bestämdhet, hvarmed den unga modisten angaf inom hvad område de kunde råkas, i och med detsamma hon, utan ord, fridlyste sitt hem från hvarje besök. Under sådant glädtigt prat och skämt förgick aftonen, och icke ens den dystre kapten Mörk kunde värja sig för det lifvande inflytandet af den glada sinnesstämningen och sågs mer än en gång dra på munnen åt Linas infall. Ännu hela nästa förmiddag voro de nya vännerna tillsammans innan de skiljdes åt i W., der Lina och fru Berg gingo af, medan Fremmer fortsatte resan söder ut. Lina hade på den korta färden så intagit sina reskamrater till sin förmån, att det nästan tycktes kosta på dem att skiljas vid den unga flickan, som hade så mycket af barnets oskyldiga frimodighet, förenadt med qvinnans blygsamhet och fina takt, väl icke alldeles sådan som konvensans fordringar föreskrifva den — men sådan som naturen skrifvit den i hennes rena sinne. Slutligen tyckte hon dock att afskedet drog allt för långt ut, hvarför hon vände sig först till Fremmer, sägande: »Er bukett har jag lagt in i en liten ask och ställt den på ert hattfodral der borta; när ni lemna fram den, så tala om för er fästmö, att den är bunden af en liten enfaldig flicka, men som önskar henne och

er allt godt; och ni, kapten Mörk, kom ihåg att neckrosen aldrig får tröttna att se mot himlen.»

Klockan slog, landgången drogs in, och efter ännu en afskedshelsning från stranden begåfvo sig Lina och fru Berg uppåt den fremmande staden.

Trenne månader senare finna vi Lina sysslände i sin butik, än ordnande en mängd eleganta mössor och hufvudbonader, än hjälpande några unga flickor, som af henne lära att göra blommor, änsjungande för sig sjelf en glädlig visa: *)

»Som lärkan fri och glad jag är

Och sjunger våren om och skalkas,

Och när som kulna hösten nalkas,

Jag våren i mitt hjerta bär;

Trarallarallara — — —

»Hvem skall ha den här förtjusande kransen, som Lina ej vill låta någon annan binda på?» frågade en af flickorna och räckte upp en half-färdig törnrosguirlande, så vacker och välgjord, att man knappt kunde skilja den från en lefvande. »Jo, vet ni flickor», svarade Lina, »den skall en fästmö ha, en fästmö som är så ung och så vacker — och så älskad —» och här for någonting, som mycket liknade begynnelsen till en suck öfver Linas friska läppar, men fångades i ett efterslag till omqvädet af visan, som hon sjungit på, hvarestefter hon fortfor: »ja, med ett ord, kära flickor, så förtjusande, att ni aldrig sett hennes make.» — »Nå hur ser hon ut då?» frågade de andra, nyfikna som alla flickor, och Lina upprepade Fremmers beskrifning, till dess en liten fjortonårig elev afbröt henne med ett: »Kors! det der är ju alldeles som det vore Lina sjelf!» — »Jag!» upprepade denna — »ne-nej men, barn lilla, så vacker och så ståtlig — och så lycklig lär väl aldrig Lina bli! Men — så får man väl lefva ändå!» — och här slog hon en drill så lefnadsglad, så tonfull och klar, som hade hon med den velat öfverrösta alla invändningar. Derpå tog hon kransen och begynte binda, medan hon fortsatte den afbrutna visan:

»Om tårar skymma vill mitt öga,

Jag tänker straxt: det båtar föga!

Och vill för hårdt mitt hjerta slå,

Jag tystar det och sjunger så —

Trarallarallara — — —

Se bara flickor, nu är kransen färdig, och jag frågar om den

*) Se musikbilagan.

ej är värdig att bäras, vore det än af en prinsessa?» Alla instämde, och knappt fanns väl någon, som icke i sitt hjerta önskade, att hon vore den lyckliga. Lina fortfor: »när nu herrn kommer, som skall hemta den,» — »Ä' det en herre, ä' det en herre?» frågades nu i korus. »Ja visst,» svarade Lina, »ni minns väl herr Fremmer, som var inne för några veckor sedan och beställde den.» — »Ja så, han, som frågade om han fick komma igen dagen derpå?» — »och Lina svarade, att det icke behöfdes,» inföll fjortonåringen med gäll röst. — »Och som undrade om aldrig Lina gick ut och gick?» — »och Lina narrades och svarade nej.» — »Och som slutligen» inföll en tredje, »påstod att han skulle komma igen med förklä'.» — »Ja, just han,» svarade Lina skrattande, »men om ni prata längre så hinna ni ej era julklappar färdiga — se bara hvad blommor ni strö omkring er, utan att sluta något!» och nu blef det en ifrig flit, och Lina hjälpte de senfärdigaste, medan man vaxlade ett och annat ord om den stundande julen, som lofvade nöjen och gåfvor åt alla, utom den stackars Lina, som stod utan huld eller skydd i den fremmande staden. »Ja men,» genmälte den pratsjuka fjortonåringen, »jag hörde ju fru Mörk sjelf bjuda Lina att vara hos sig öfver julen.» — »Verkligen,» inföll en annan litet spetsigt, »det kom väl ifrån sonen.» — »Åh, jag förmodar kapten Mörk har annat att tänka på än en liten modiste,» invände en annan i högdragen ton. — »Som den lilla modisten redan nekat till bjudningen, så är det ej värdt att disputeras om den saken,» sade Lina saktmodigt. »Nekat!» upprepades med förvåning från alla håll. »Kors, så dåraktig Lina är!», utbrast fjortonåringen; »mamma säger, att det vore den största lycka för en fattig modiste som Lina, att bli gift med en så'n bederlig karl som kapten; och han friade ändå adventssöndagen, på vägen till kyrkan, just i borgmästarens hörn — säger mamma.» — »Och Hedda pratar dumheter och derför...» begynte Lina förargad, men i detsamma öppnades dörren, och hvem träder in, om icke sjelfva den hederliga fru Berg, som Lina ej sett sedan resan, och efter henne Fremmer. Och nu blef det ett helsande och ett frågande och ett pratande med de nykomne, så att sjelfva flickorna förstummades dervid. Tante Berg var snart med Linas tillhjälp afpelsad och placerad i innersta hörnet af soffan och den lilla värdinnan hade redan tändt eld i kakelugnen och börjat syssla med kaffekokningen, innan Fremmer hunnit få af sig pels och res-skärp; så sysselsatt var han att följa Linas elflika rörelser och lyssna till hvarje ord, hon yttrade. Slutligen vände Lina sig för första gången direkte till honom, sägande: »Hur kunde herr Fremmer falla på en så förtjusande tanke som

att föra tante Berg hit?» Fremmer svarade, i det ögonen fingo en glans, som ej ensamt lånades af återskenet från den nytända brasan: »Jag sade er ju, att jag skulle komma igen med förklä'. Gud vet om jag eljest hade vågat komma, så fière var ni emot mig sist.» — »Men nu är jag så glad! Tack, tusen gånger, herr Fremmer!» och hon räckte honom båda sina händer, hvilka han ett ögonblick förde till sina läppar. Lina bleknade en smula, men i minuten hemtande sig, vände hon sig emot bordet, tog den färdiga törnroskransen, som hon höll upp på ett finger, och sade med ett leende, som dock, genom en oförklarlig darrning af läpparne, ej blef sig fullt likt: »Se, herr Fremmer, här är er fästmö's julgåfva, är den ej vacker? jag har åtminstone gjort mitt bästa.» — »Det är jag säker om», svarade Fremmer, men tycktes dock hafva mera öga för rosorna, som kommo och foro på Linas kinder. Lina sysslade emellertid med kaffet, och när hon slutligen kom med brickan och bad Fremmer och alla eleverna taga plats vid bordet, der fru Berg redan presiderade, så var hon sig åter fullkomligt lik, och alla »dumma känslor» öfvervunna. Medan nu kaffet dracks, kom rätta ändamålet med besöket fram, hvilket befanns vara icke mer och icke mindre än projectet att enleva Lina med till tante Bergs hem, en liten komministergård långt in i skogsbygden, flera mil från staden och der herr Fremmer äfven lofvat tillbringa julen. Herr Fremmer? skulle ej han resa till sin fästmö? Nej! till följe af några stora och öfvervinnerliga hinder kunde det ej låta sig göra, hvarför han med tacksamhet antagit den gästfria bjudningen. Fru Berg ville alls icke höra talas om några invändningar af Lina och eleverna påstodo, att det var så mycket mindre skäl att neka nu, då hon redan sagt nej till Mörkens. — »Mörkens?» upprepade Fremmer och mörknade litet sjelf i detsamma — »Kära hjertandes, hör man på bara!» utbrast fru Berg, men afbröts af fjortonåringens gälla stämma — »och frun kan tänka att sjelfva adventssöndagen, på vägen till kyrkan, så fria kapt...» — »Hedda, Hedda!» hejdade henne Lina, med kinder glödande af harm och förlägenhet, och Hedda teg och såg snäst, men lika pratsjuk ut. Efter en stund, då hon skickades att bjuda tante Berg mera skorpor, passade dock denna på och upptog samtalen, då det blef ett hvisskande och tasslande å Heddas sida, som slöt med ett halfhögt: »och det var just i borgmästarens hörn — sa' mamma.» Men då närmade sig Lina, och Hedda bann blott hvisskande tillägga: — »och han sörjer, så han blir båd' blek och mager — säger mamma.»

Emellertid blef resan beramad och Lina lofvade vara färdig nästa dag, då de skulle komma och hemta henne med »storskrin-

dan», sedan fru Berg och Herr Fremmer, som var hennes körsven, utträttat alla uppdrag i staden. På slaget tolf stannade också slädan utanför Linas port, och när hon kom ut på trappan, väl ombonad och med en liten grön vintermössa omslutande det blomstrande anletet, påminte hon om den vackraste af alla törnrosorna i Fremmers fästmöskrans. Nästa ögonblick satt Lina bredvid fru Berg, Fremmer hoppade upp bakpå, piskan svängdes och så bar det af med ilande fart. Knappast kan någon, som ej försökt det, fatta det nästan berusande nöjet af en sådan frisk och munter slädfart för den, som under träget arbete, dag ut och dag in, vistats inom fyra vägggar. Lina hade aldrig åkt på släde en gång, och när de nu foro som en vind öfver de bländande snöfälten och hästarne frustade och bjellrorna klingade och mötande landtfolk helsade med ett fryntligt, »Guds fred!» och solen glittrade mot rimfrosten, som hängde likt luftiga spetslöjor i granarnes mörka lockar och hennes barnsliga frågor öfver allt det nya och underbara hon såg framkallade, än ett vänligt, »kära hjertandes,» med åtföljande praktiskt prosaiska upplysningar från tanten bredvid henne, än några vackrare, mera poetiska förklaringar af Fremmer, hvars röst med sin friska metallklang tycktes henne så förunderligt harmonierande med scenen omkring henne — då tyckte Lina sig aldrig i sitt lif ha varit så lycklig. Det hade också varit henne omöjligt att behålla all denna glädje för sig, och den tog sig nu luft i ett jubel, lika oemotståndligt som sångfoglens, hvars friska toner tyckas brista ut i klara vällyd, blott af omöjligheten att längre rymmas inom den lilla sångarens fulla bröst. Det låg måhända någon öfverretning i denna ytterliga glädje; men så var kontrasten skarp nog mellan det torftiga hemmet, der den unga flickan väntat att ensam och utan julglädje tillbringa den stundande festen, och denna tjusande färd i det fria, lifvad af glada röster och, icke minst, af vissheten att ändå vara afhållen af någon i världen, vid hvilken tanke hon pligtskyldigast bemödade sig att för sin inre syn *endast* framhålla gumman Bergs fryntliga skepnad och med denna likasom parera hvarje intrång af en annan bild — ett välkändt, manligt anlete, som ständigt envisades att titta fram öfver gumman Bergs axel. Om detta var en slags inre hägring, som uppkom af scenen i slädan, der också ett härdigt, manligt anlete, med strålar i ögonen och frost i skägget, envisades att ständigt titta fram öfver tantens axel, det är ej godt att veta, och icke heller gjorde Lina sig någon reda för detta trollspel; hon var ju sjelf som hade hon varit förtrollad och förmådde blott lefva och njuta för stunden. Gång på gång vände hon sig

med glänsande blickar mot körsvennen, än för att fråga, än för att ge luft åt sin förtjusning, i det hvarje blick tände en ny stråle i Fremmers mörka öga. Slutligen tyckte dock gumman Berg att detta vexelspel gick nästan långt, och när Lina väl för tionde gången utropat, »Om ni visste hvad jag är glad!» inföll gumman: — »Kära hjertandes, det passar sig ej att . . .» — »Passar det sig ej att vara glad? — ack, så ledsamt!» suckade Lina; men i detsamma frambröt öfver de friska läpparne ett så klart och klingande skratt, att Fremmer ovilkorligen instämde, och skogen skrat-tade med, och snöskatan skrattade och sjelfva tante Berg skrattade, och se'n kunde ju ingen komma fram och påstå att det icke var passande att vara glad. Icke heller blef färden mindre förtjusande då, med solens nedgång, stjerna efter stjerna tindrade fram på den högblå himlen och nymånen steg upp och satte sig på skogstopparne för att se på utsigten och elfvorna åter begynte väfva sina silfverspetsar mellan trädens grenar, sedan solen förstört deras gårdagsarbete, och slutligen Fremmer stämde upp en klar och ljudelig sång och bjöd Lina stämma in med, för att som han sade, skrämman skogstomtarna på flykten. Korteligen, den fattiga unga flickan hade aldrig varit så lycklig, och de fjorton dagarne, tillbringade bland den talrika och välvilliga familjen i komministergården, försvunno för Lina som en dröm.

Några veckor senare träffa vi henne åter bland sina blommor och sina elever. Allting är sig i första ögonblicket likt och en flyktig betraktare skulle icke ens märka, hvad vi dock tydligt skönja, att Linas glädtighet och muntra löje ej är fullt så naturligt som förr, att ögats lifliga ljusspel vikit undan för ett mera drömmande uttryck och att kindens purpur är en svag nyance blekare. Man skulle vara frestad att tro, det törnrosen blifvit bränd af frosten under den glada vinterfärden, ehuru den ännu, med de friska inneboende krafter, naturen förlänat den, modigt kämpade mot det onda.

Pratet gick bland flickorna, outtröttligt som vanligt, och tog ännu bättre fart, då Lina lemnade sitt arbete och bad dem fort fara, medan hon gick in i nästa rum för att skriva till fru Berg och skicka ned en biljett till hennes logis, dit hon väntades i dag eller dagen derpå. Sedan flickorna uttömt alla andra ämnen, upptog man det gamla om Mörks frieri till den fattiga modisten. »Ja, se ni, nu ska det väl ändå bli giftermål af,» menade den lilla fjortonåringen, sänkande rösten något, för att, som hon trodde, ej höras af Lina, »för mamma har sett Lina springa ut och in der i huset nu i två dar, och det fastän fru Mörk är borta, — så nu blir han väl tvungen att gifta

sig med henne — säger Mamma.» — Dörren är öppen till det iare rummet, der Lina sitter vid bordet med pennan i handen. Vi kunna se henne genom fönstret, men det skulle vara fåfängt att söka beskrifva de skiftande uttryck af harm, förödmjukelse och slutligen det djupaste lidande, som uppenbarade sig i det unga anletet vid Heddas ord, hvilka, med förtalets hväsande ormstämma, i förfärlig tydlighet nått hennes öra. Hon lyssnade om hon skulle höra något mera och tycktes plågsamt tvekande om hvad steg hon borde taga. Under tiden hördes ett beskäftigt hviskande bland de äldre flickorna, en likasom dämpad uppståndelse och ett gående fram och åter; slutligen öppnades den yttre dörren, och till sin obeskrifliga häpnad såg Lina alla flickorna den ena efter den andra lemna huset, och med föraktliga miner och bortvända hufvuden passera förbi fönstret der hon satt: det var ett sätt att låta henne förstå, det hon numera ej ens ansågs värdig att hysa de unga damerna under sitt tak. Med hvad smärtsamma känslor Lina såg dem, den ena efter den andra, försvinna uppåt gatan, för att hvar åt sitt håll utsprida den nyhet de uppfångat, det skulle vara omöjligt att beskrifva. Sist af alla kom Hedda, som följt med strömmen utan att rätt begripa, hvarför de just nu skulle gå; men när hon tittade in genom fönstret och fick se Lina gråtande, med hufvudet sänkt mot de hopknäppta händerna, då först begrep den förflugna flickan, att hon gjort något ondt och, störtande tillbaka in, kastade hon af sig hatt och kapp och ilade som en stormvind till Lina, ångestfullt ropande: »hvad har jag gjort — kära, goda Lina, är det min skuld att du gråter?» och dermed brast hon sjelf i tårar. En stund förgick, och innan de båda flickorna hunno hemta sig nog att å någondera sidan komma till en förklaring, öppnades dörren derute och tunga, långsamma steg närmade sig. Lina lyssnade och bleknade; en inre aning sade henne hvem det var, och sjelfva ljudet af den tunga gången förrådde, att den inträdande kom med tungt hjerta — att förtalets smygande orm redan hunnit förtälja sin saga för kommande och gående. Lina förmådde ej se upp emot den inträdande, men Hedda ropade glad, »Lina, kära Lina, det är ingen annan än Herr Fremmer; nu ska du få se att glädjen kommer igen.» — »Med mig kommer ingen glädje,» hördes nu en hård, en sträf och rosslig stämma, så olik den hvars glada sånger genljöd i skogen under den muntra julfärden, att Lina af pur förvåning måste se upp, för att öfvertyga sig att det verkligen var han. Och der stod han, men hon kunde knappast känna igen honom: det var ett blekt, förstördt, af kämpande lidelser vanständt anlete, som såg ned på henne, än med bittert hån, än med förakt och än med ett uttryck af gräns-

löst lidande. »Glädjen,» upprepade han med torrt, tonlöst skratt, »det var ni, som lärde mig känna den blomman; — hon var så späd och ömtålig, och jag tänkte skydda henne för ödets stormar; hon behöfde, tänkte jag, så mycket solljus och luft, som lifvet kan skänka, och jag gladdes åt tanken att kunna flytta henne i bättre jordmån; hon var skön och jag älskade henne — till dess jag en dag fann, att det ej var annat än en lumpen, konstgjord blomma, en sådan der ljugande ros, som ni har så godt om och som ej förtjenar annat än att trampas under föttren,» och medan han talade hade han halft medvetslöst tagit en blomma från bordet, kramat sönder den mellan händerna och sedan föraktligt kastat den till sina fötter. Lina såg på honom, knappast begripande hans ord och halft bedöfvad af de stridiga känslor, som stormade in på henne. »Det är hårda ord ni talar, Herr Fremmer,» sade hon sagta, i det ett par stora tårar rullade utför hennes kinder. »Kanske,» svarade Fremmer med vekare stämma. »Men ni vet också ej hur outsägligt ondt ni gjort mig, hur ni tagit ifrån mig tron på allt godt och rent, hur ni lärt mig att tvifla, att håna, att hata, der jag så gerna velat älska!» — »Älska?» eftersade Lina långsamt, och kinderna blefvo hvita som snö och sjelfva läpparne bleknade. »Ja, älska!» upprepade Fremmer, »ty jag hade kunnat glömma allt för er.» — »Glömma?» sade Lina sagta vid sig sjelf, »glömma en annan, som fått hans löfte — nej, bättre då som det är!» — och med djup, men dämpad rörelse vände hon sig till Fremmer. »Förvål! ni har nu sagt nog, Herr Fremmer, och jag har förstått er. Glöm den stackars Lina, som ni varit god emot. Ni bör ej älska henne, — tro därför, att hon ej varit värd er kärlek, så — går det kanske lättare att glömma henne.» — »Glömma henne? nej, kära hjertandes, han ska väl så katten heller,» hördes nu en högljudd och fryntlig stämma och in träder gumman Berg och efter henne fru Mörk, som med tårar i ögonen begynner tacka Lina för det denna, som hon sade, räddat hennes sons lif. Och nu kom förklaring på förklaring, hvaraf innehållet i korthet var det, att Kapten Mörk, (medan modren var bortrest på några dagar), till följe af en öfveransträngning under arbete ombord på ett fartyg, som han rustade ut till våren, skadat sitt bröst och häftigt insjuknat i blodstörtning. Husets gamla trotjenarinna, som förgäfves sökt stadens enda läkare, hvilken blifvit kallad af sjukbud ut på landet, hade på hemvägen mött Lina och, tröstlös, för henne omtalat sitt bekymmer samt äfven nämnt att den sjuka, under feberyrseln, ständigt ropat på Lina. Ledd af sin gamla princip att göra det rätta, om också alla ej skulle anse det passande, hade Lina följt den gamla tjenarinnan hem och an-

vändt för den sjuke de medel, hon visste vid sådana tillfällen begagnas, hvarefter hon äfven dagen derpå sett till honom och jemte tjenarinnan vårdat honom och sålunda, efter läkarens utsago, som hemkommit samtidigt med modren, räddat den unge mannens lif. Att Lina såsom sjuksköterska ännu en gång måst afhöra en, halft i yrsel uttalad, förklaring af Kapten Mörks kärlek till henne, blandad med bittra förebråelser för det hon föredrog en annan, och att dessa förebråelser måhända först öppnat hennes ögon för tillståndet inom hennes eget hjerta, det talade ingen om och det visste ingen, mer än hon och den sjuke, hvars bröst hon måst på samma gång sår och läka. Så mycket var dock vunnet, att Lina stod ren inför de båda enda vänner hon egde i verlden, och fru Mörk förklarade med all en moders tacksamhet, att »det skulle bli lustigt att se» om ej hon med Doktors tillhjälp skulle skaffa Lina en lysande upprättelse af både eleverna och deras mödrar, hvarpå hon gick och tog den ännu gråtande Hedda med sig, som lofvade »att aldrig mera springa med mammass sqvaller, och ställa till ondt.»

När de båda gått, uppstod det slags förlägna tystnad, som vanligen följer på stora och ovanliga tilldragelser. Slutligen hördes dock gumman Bergs fryntliga stämma: — »kära hjertandes lilla hon, se bara hur skamsen herr Fremmer står derborta! — och han må gerna stå der, när han har kunnat visa sig så misstänksam och lättrogen! Jo, jo, min herre, som man kokat så får man sup!» Någonting snarlikt det gamla leendet flög härvid öfver Linas läppar, i det hon kastade en blick på Fremmer, hvilken såg på en gång så lycklig och så olycklig ut, att man ej visste om man skulle le eller gråta med honom. Lina hade dock en särdeles lycklig förmåga att bringa jemnvigt och takt i alla förhållanden, och snart sutto de trenne vännerna språkande kring Linas arbetsbord, medan hos Fremmer stundens sällhet öfverglänste alla spår af genomkämpad smärta och från Linas täcka anlete alla tårar försvunnit, som dagg för solsken, och någonting af den fordna lifligheten spelade i ögonen, ehuru ett kring munnen dröjande vemod röjde, att ej allt gått spårlöst förbi. »Om det nu verkligen så är,» sade Lina sedan man talat hit och dit om hvad som passerat, »att jag har något att förlåta Herr Fremmer, så måste jag också göra mina vilkor vid fredsfördraget.» Denna rättighet kunde ej bestridas henne, och man hoppades blott, att hon skulle visa sig som ädelmodig besegrare. »Jag tänker ingen skall bli lidande på min begäran,» svarade hon, »eller mitt vilkor, om ni hellre så vill kalla det.» — »Och detta vilkor är?» — »Att ni reser hem i morgon.» — »Hvart hem?» — »Till er fästmö naturligtvis,» och känslan af det rätta gaf Lina

mod att med fasthet möta Fremmers forskande och förebrående blick. — »Kära hjertandes lilla hon,» afbröt fru Berg ifrigt, »han har ju sagt,» — men här afbröts hon åter af Fremmer: »Jag har sagt, att jag kunde glömma allt för Lina Wern.» Återigen bleknade Lina och en skälfnings ilade genom de sänkta ögonlocken, men efter en minut såg hon upp igen, klart och ärligt, i det hon svarade: »det får ingen glömmas och lida för Lina Werns skull.» Fremmer förde handen öfver pannan och strök oförmärkt en tår ur ögat, medan rörelse och förtjusning tycktes kämpa om herraväldet öfver hans ansigtsspel. »Ni talar med så mycket lugn,» sade han slutligen, och såg på henne med en pröfvande blick, »att jag fruktar det är af pur liknöjdhet ni vill köra bort mig.» Lina tvekade ett ögonblick, men svarade sedan: »det är *icke* af liknöjdhet; men ni har redan varit för länge borta — tänk på er fästmö och res!» — »Men Lina, om jag ingen fästmö hade?» — »Ingen fästmö?» — »Om jag aldrig haft någon?» — »Aldrig?» och Lina förde handen sakta till ögonen, liksom för att skymma en för skarp dager. »Men ringen?» frågade hon. »Den var min fars.» — »Och namnet?» — »Min mors.» — »Men,» och här såg Lina åter upp, »ni sade ju sjelf att ni friade samma dag ni lemnade Stockholm?» — »Det gjorde jag, och jag frågar ännu en gång som då, — Lina, dyra Lina, *vill du ge mig din hand till tecken, att du förlåter mig* och att du vill bli min för tid och evighet?»

Svaret må läsaren föreställa sig, äfvensom det följande samtalet mellan de båda lyckliga, blott då och då afbrutet af ett oeh annat »kära hjertandes!» från djupet af den goda gumman Bergs eget hjerta. Vi åter måste skynda oss, innan sista sidan tar slut, att förtälja hur den, af fru Mörk utlofvade, lysande upprättelsen bestod deruti, att vid Linas bröllop, som firades i W., några månader senare, alla hennes elever sjelfva bjödo sig till brudtärnor, sedan deras mödrar dagen förut gjort en ståtlig bjudning för det unga paret. — Bröllopsdagen, då brudparets skål dracks, kom man in och lemnade bruden en liten ask, innehållande ett vackert smycke, föreställande en neckros, arbetad i snöhvit lava, och i samma ögonblick hördes en ståtlig salut från hamnen, der Kapten Mörks fartyg just nu strök utåt öppna sjön. Med en tår i ögat visade Lina sitt smycke för Fremmer och i detsamma anmärkte någon af gästerna såsom en egenhet, att Mörk hissat flaggan på half stång såsom vid sorg. För öfrigt är blott att tillägga, det gumman Berg sjelf gjorde bröllopet och, efter att med lätt hand hafva blandat till efterrätten, gick omkring och bjöd alla gästerna och först och sist läsaren, med

sitt fryntliga: »Håll till godo, kära hjertandes, och *Förlåt Hastigheten!*» — i —

VÅR PORTFÖLJ.

Om *Jordytans förändringar* anför *Rougemont* i sitt senaste, ganska läsvärda arbete, »*Jordens historia*» följande: »Åtskilliga fakta bevisa, att vår planet ännu icke inträdt i ett definitivt tillstånd, att han hvad ögonblick som helst kan gifva sina kontinenter en ny form — att han, med ett ord, håller sig redo till någon oerhörd catastroph. En stor del af jordytan är i ständig rörelse, än sänkande, än höjande sig, än förlorande åt, och än afvinnande hafven ett gebiet. I mellersta Italien, i Sardinien och Sverige hafva för århundraden tillbaka vissa delar af landet sjunkit och derefter, genom, i jordens innandöme verkande, plutoniska krafter, åter höjts. Hela Sverige, undantagandes Skåne, stiger långsamt, ehuru oregelbundet, ur Östersjön, hvilken drager sig tillbaka och lemna sina fordna stränder torra. Arabiens vestkuster erbjuda samma fenomen. Grönlands kuster hafva deremot sedan fyra århundraden, på en sträcka af 200 fransyska mil, fortfarande sänkt sig. År 1819 förändrades betydligt nedra loppet af Indus genom ett plötsligt jordskred af tjugo mils längd och sex mils bredd samt genom sänkningen af en med floden parallel landsträcka. I den Nya Verlden sjunka Chiloe-öarne under oceanens spegel, medan häftiga jordbäfningar höja kusterna af Chili. De förvånade åboerna påträffa ett djupt vatten, der hvarest nyligen en snäckbank höjde sig, af hvars rikedomar de hade sitt uppehälle, och finna skogen, som försåg dem med nödigt virke, sänkt i flere fots djupt vatten, eller måhända styckevis borttryckt af någon oerhörd störtvåg, hvilken, utslungad af en jordbäfning, betäckt marken med tjocka lager af hafvets alster. Från Otaheiti ända till Madagaskar tror man sig hafva funnit allt land i ständig rörelse. Sällskapsöarne sänka sig så småningom; de nya Hebriderne, Salomosöarne och Neu-Irlandsöarne deremot höja sig, och på den vidsträckta hafsytan mellan dessa härdar för motsatt verkande arbete ser man stigande och sjunkande öar regellöst kringströdda och alla, genom jordens fortsatta rubbning, hållna i ständig rörelse. Längre vesterut upprepar sig samma fenomen: Nya Guinea, Timor, Java, Sumatra äro, enligt hvad deras kuster intyga, i stigande, medan Australiens östra kust, tyckes långsamt sänka sig, och kanalen, som skiljer den från dess oerhörda förmur af korallbankar, allt mer och mer lärer vidga sig. Sydvest från Sunda-sundet sjunka obestridligt Keelings- och Kokos-öarne, hvilka under tio år skakats af trenne

jordbäfningsar.» — Enligt de fleste naturforskare förklaras dessa fenomen deraf, att den flytande eldmassan i jordens inre mer och mer svalnar, i mån som den i begynnelsen stelnde jordskorpan olika kallnat, då den senare drar sig tillsammans och derigenom framkallar de våldsammaste förändringar och rubbningar.

En vis man svarade på frågan, om människan vore ansvarig för de onda tankar, som ofrivilligt tränga sig på henne: »Jag kan ej hindra foglarne att flyga öfver mitt hufvud, men jag kan hindra dem att bygga bo i mitt hår.»

Napoleon I:ste bevistande en maskerad, vid den tid då ryktet om hans tillämnade skilsmessa från Josephine först spridt sig, frågade en mask, för hvilken han trodde sig vara okänd: »Que dit-on de l'Empereur?» — Den tillfrågade, som känt igen honom, svarade: »On dit qu'il aime sa Femme et *la chasse*.»

En inbillsk narr är lik tuppen, som trodde att solen gick så tidigt upp, bara för att få höra honom gala.

Att sylta Apelsinskal. Om skalen äro ämnade till orneringar på kremer och tortor, bör man först skära dem med en hvass pennknif i dertill lämpliga fasoner, såsom blad och blommor. Deretter nedläggas de tre dagar i saltlake; efter dessas förlopp andra tre dagar uti alunvatten och slutligen tre dagar i friskt vatten, som dagligen ombytes ett par gånger, så att all smak af salt och alun väl utlakas. Derpå kokas de till en början i vatten ensamt, men när de börja klarna tillsättes socker i vanlig quantitet, hvarmed de kokas färdiga. De äro då fullkomligt klara och utsvällda, och man kan sedan antingen förvara dem i deras egen lag, eller utbreda dem på porslinsfat och låta dem torka i solen.

BREFLÅDA.

Till L. Ert påstående, att icke en bland tio af de sköna läsarinorna skola förmås att läsa våra allvarsamma artiklar är sorgligt nog; men vi få trösta oss med hoppet att göra mera lycka hos de många, som aldrig varit bland de skönas antal, eller ock upphört att räknas dit, och känna oss lyckliga af deras gillande, i tålig förväntan på att de nuvarande sköna äfven skola hinna detta stadium.

Till våra Insändare. Red. har med tacksamhet emottagit åtskilliga öfersättningar från Engelskan, en *Dramatiserad Skizz* samt några *Amerikanska Skizzer*, (sv. original), af hvilken den framdeles hoppas få begagna sig.

Till A. Er korrespondents utlåtande, att *Fruentimmer* aldrig böra skriva annat än *kokböcker*, har påmint oss om ett snarligt yttrande, vi hört, att nemligen *Fruentimmer* ej behöfva begripa mera än att gå in när det regnar, och vi kunna ej annat än af hjertat önska den ridderlige korrespondenten en maka, som hos sig förenar båda dessa höga och lyckliggörande egenskaper.